

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XIV-то обикновено Народно събрание.

Трета редовна сесия.

LV заседание, срѣда, 12 януарий 1911 г.

(Открито отъ прѣдседателя г. д-ръ П. Ораховацъ, въ 3 ч. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданието се отвара.
Моля г. секретаря да прѣвѣри отсъствающитѣ г. г. народни прѣдставители.

Секретарь В. Александровъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Добри Алексиевъ, Никола Андрѣевъ, Георги Арабаджиевъ, Цанко Бакаловъ, Константинъ Батоловъ, Андрѣй Башевъ, Димитъръ Бончевъ, Константинъ Велиновъ, Недѣлко Вельовъ, Никола Георгиевъ, Йонко Гунчевъ, Георги Данаиловъ, д-ръ Стоянъ Даневъ, Милошъ Дановъ, Василъ Димчевъ, Георги Динковъ, Байко Друмевъ, д-ръ Иванъ Дрънковъ, Владимиръ Дяковичъ, Никола Дяковичъ, Лазаръ Ивановъ, Юрданъ Ивановъ, Мустафа Исмаиловъ, д-ръ Георги Калинковъ, Александъръ Капазирски, Димитъръ Каранешевъ, Георги Кермедчиевъ, Димитъръ Константиновъ, Рашко Маджаровъ, Димитъръ Маноловъ, Василъ Мантовъ, Киро Маричковъ, Илия Марковски, Василъ Милевъ, Асѣнъ Милчевъ, Никола Митевъ, Минко Михайловъ, Тодоръ Ноевъ, Георги Палашевъ, Стефанъ Паприковъ, Паскалъ Паскалевъ, Недко Пеневъ, д-ръ Стефанъ Поповъ, Драганъ Поповъ, Никола Поповъ, Станьо Пранджовъ, Стефанъ Родевъ, Иванъ Саллабашевъ, Иванъ Самарджиевъ, Димитъръ Стефановъ, Ангелъ Тараторовъ, Славчо Тенчовъ, Иванъ Терзиевъ, Петъръ Тодоровъ, Христо Тоневъ и Александъръ Христовъ)

Прѣдседателъ: Отсъствуватъ 56 народни прѣдставители. Има налице изискуемото число, за да се смѣта засѣданието законно.

Съобщавамъ на Събранието, че отъ Министерството на финанситѣ е постѣпилъ законопроектъ за одобряване договора за сключването на единъ български държавенъ $4\frac{1}{2}\%$ погасяемъ заемъ отъ 5.800.000 л. златни номинални, за построяване на желѣзнопътната линия Радомиръ—Дупница.

Минаваме на дневния редъ — първо четене на законопроекта за приходитѣ и разходитѣ на разнитѣ фондове за 1911 г.

Моля г. секретаря да го прочете.

А. Поповъ: Имамъ едно питане къмъ г. министра на финанситѣ отъ вчера.

Прѣдседателъ: Съгласете се да остане за утрѣ, понеже пристѣпихме къмъ дневния редъ.

А. Стамболийски: То е много важно.

А. Поповъ: То е по продавателнитѣ актове.

Министъръ А. Ляпчевъ: Зная.

А. Стамболийски: Ама ние искаме да чуемъ отговора на г. министра.

Прѣдседателъ: Г. Поповъ! Вие искате сега да се отговори на Вашето питане?

А. Поповъ: Да.

Прѣдседателъ: Добрѣ. Има питане отъ г. Александра Поповъ, до г. министра на финанситѣ, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Доколкото ми е извѣстно, че Финансовото министерство е издало окръжно до финансовитѣ власти, че при вписването въ декларациитѣ ще стане само на тия стопани на имотитѣ, които иматъ само законни документи и се задължаватъ да ги прѣдставятъ на финансовитѣ власти. Питамъ г. министра на финанситѣ, на какво законно основание, финансовитѣ власти, при подаването на декларациитѣ, ще спиратъ хората да си не вписватъ имота, който иматъ само и едно просто продавателно, издадено прѣди 1 септемврий 1910 г., отъ когато законътъ влѣзе въ сила, и се дава обратна сила на стария законъ, когато той даваше юридическо право на старитѣ прости продавателни“.

Моля г. министра да отговори на това питане.

Министъръ А. Ляпчевъ: Доколкото разбрахъ отъ питането, запитвачътъ желае да знае, на какво основание министърътъ на финанситѣ е разпоредилъ, чрѣзъ окръжни, щото, при съставянето на данъчнитѣ книги, на тѣй нареченитѣ емлячни регистри, да се вписватъ имотитѣ само на ония, които ще прѣдставятъ документи за притежание на тия имоти, завѣрени отъ нотариуса. На-ли това е питането, г. Поповъ?

В. Георгиевъ: При подаването на новите декларации.

Министъръ А. Ляпчевъ: Основанието е предвидено въ закона за поземелния данък. Тамъ е казано, че министърът на финансите определя начина, по който ще се записват въ данъчните книги имотите на данкоплатците. Сега въпросът е, дали този начинъ, който министерството е определило сега, е добъръ — той е законенъ, но дали е добъръ. Г. г. народни представители! Преди, както ви е известно, размътането на поземелния данък. При това размътане, преди да засъздават околийските комисии, които ще размътат поземелния данък по село, тѣзи комисии ще трѣбва да знаятъ, въ всѣко едно село какво пространство земи за облагане има.

А. Екимовъ: На-ли ще подаваме декларации?

Министъръ А. Ляпчевъ: Декларациите ще дойдатъ отпослѣ, тѣ ще служатъ за разпредѣленето, за размътането на поземелния данък между данкоплатците въ селото. Азъ ви говоря за околийската комисия, която ще разхвърля данъка по села.

Недѣлко Георгиевъ: Има го въ старите декларации.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля, изслушайте ме докрай. Ще разберете. — За да може да се определи съ всичките измѣнения, които сѣ станали, съ всичките новоразработени земи, защото има такива, казано е, че всѣко едно село трѣбва да запише въ данъчните книги всичко онова, което е имало споредъ тѣзи данъчни книги, всичко, което има сега. Защо се прави това? Защото околийската комисия, възвѣсно на пространството въ дадено село, ще размѣта данъка, който е разхвърленъ по околия, и ония земи, които нѣма да бждатъ вписани въ селото, тѣ нѣма вече да се облагатъ въ селския облогъ, а ще се облагатъ отдѣлно. Заради това Министерството на финансите е разпоредило своевременно да се приготвятъ тия данъчни книги.

Сега, има другъ въпросъ: защо, при съставянето на тѣзи данъчни книги, да не бжде достатъчно заявлението на притежателя, че той има еди-какъвъ си имотъ, а е нуженъ и нѣкакъвъ документъ? За да ви стане ясно, защо е нуженъ този документъ, азъ ще ви опиша, какъ ще става това записване въ тѣзи книги. Ние сега имаме данъчни книги. Всичките тѣзи собственици, които сега личатъ по данъчните книги, ще се запишатъ въ новите данъчни книги тѣй, както сѣ били записани въ старите. Но, ако има нови собственици, ако тѣ желаятъ да кажатъ, че еди-кой си имотъ не принадлежи вече на онзи, който е вписанъ въ данъчната книга, а принадлежи на тѣхъ, мисля, че редътъ въ държавата го изисква; финансовата властъ да каже: „На какво основание този имотъ принадлежи Вамъ?“ Финансовата властъ не определя, да-ли имотътъ е неговъ или не, но щомъ тя е записала въ данъчната книга, че еди-кой си имотъ принадлежи на Ивана Стояновъ, сега, за да го отпише отъ Ивана Стояновъ и да го запише на Ивана Драгановъ ще трѣбва този послѣдниятъ да представи нѣкакъвъ документъ. И съмъ убѣденъ, че всички ония, които иматъ редовно прѣхвърляне на тия имоти, ще бждатъ въ положение да представятъ тия документи.

Д. Драгиевъ: Обяснихте ли това въ окръжното?

Министъръ А. Ляпчевъ: Това е мисълта на окръжното и това се прѣслѣдва съ него.

Д. Драгиевъ: Тази мисълъ ясна ли е тамъ, или се подразбира?

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля, г. Драгиевъ, това се прѣслѣдва съ окръжното. — Ония, обаче, които може да сѣ разорали имоти, за които не сѣ имали никакви документи, естествено, ще се намѣрятъ въ малко по-затруднително положение. Ами да искаме противното, то ще излѣзе да сме противъ себе си, противъ нази си, които вотирахме закона за меритѣ. Тѣ трѣбва да си намѣрятъ документите. Какъ може да запише въ данъчната книга, че еди-кой си имотъ принадлежи на еди-кого си, само затуй, защото той казва? Едно врѣме бѣше така; то е вѣрно, но сега вече не е така, и не може да бжде винаги така. Въ тази държава трѣбва да има извѣстенъ редъ — ето защо се искатъ такива документи. Не се оспорва отъ финансовата властъ, какъвъ е документътъ; достатъчно е само нотариусътъ да го е завѣрилъ, че този документъ е издаденъ на еди-кого. Домашно продавателно ли е, крѣпостенъ актъ ли е, какъвто и да бжде актъ, стига да бжде завѣренъ отъ нотариуса. И съмъ убѣденъ, че напразно се опасаватъ нѣкои, че има нѣкакви мѣжнотии. Никакви мѣжнотии тукъ нѣма, но касае се до приучването на селското население къмъ извѣстни формалности, които се изискватъ отъ правовия редъ въ нашата държава, за да можемъ, постепенно-постепенно, да приведемъ въ извѣстностъ и поземелната собственостъ, да отговаря вписаното на владѣтеля въ данъчната книга на дѣйствителния собственикъ. Това е то.

Прѣседателъ: Моля, г. Поповъ, доволенъ ли сте отъ обясненията на г. министра?

Д-ръ Н. Наковъ: Хубаво е, но финансовата властъ изисква крѣпостни актове.

Министъръ А. Ляпчевъ: Не.

Д. Драгиевъ: Отъ Вашите обяснения се вижда, че Вашите разпореждания не се отнасятъ до ония имоти, които сѣ били записани досега.

Министъръ А. Ляпчевъ: Не.

Прѣседателъ: Това е питане и не може да ставатъ разисквания. Има запитвачъ, който трѣбва да отговори, доволенъ ли е, или не.

Министъръ А. Ляпчевъ: Нѣмамъ нищо противъ, ако нѣкой желае да вземе думата, за да се обясни въпросътъ. Желанието ми е да отговоря на всѣкиго. Трѣбва да се разбере този въпросъ.

Д. Драгиевъ: Искамъ думата.

Прѣседателъ: Не мога да Ви дамъ думата, на основание правилника. Г. министърътъ даде обясненията си по окръжното, съ което се изискватъ крѣпостни актове. По този въпросъ искайте обяснение и г. министърътъ ги даде.

Има думата г. Александъръ Поповъ.

А. Поповъ: Г. г. народни представители! Съ окръжното на министерството до финансовите началници, което послѣдниятъ пъкъ съобщаватъ на кметоветъ, се даватъ разпореждания, че на всѣки притежатель на имотъ, който нѣма завѣренъ документъ, нѣма да му се позволява да подава декларация за своя имотъ. Нѣкои искатъ да знаятъ: „Ами какво ще стане съ ония, които иматъ прости, незавѣрени продавателни?“ Послѣ, може ли да се опише имотътъ. Финансовиятъ началникъ по никой начинъ не приема. Значи, дава се обратна сила на продавателнитъ, защото стариятъ законъ имъ даваше сила, а сега тѣ не се приематъ. Нѣкои казватъ: „Баща ни е умрѣлъ, имотътъ е билъ записанъ на негово име; сега ние сме трима братя, искаме поотдѣлно да да-

демъ декларации.“ Финансовиятъ началникъ казва пакъ: Не можете да раздѣлите вашия имотъ.

Б. Токевъ: Може, ето окръжното на министерството.

А. Поповъ: Г. г. народни прѣдставители! Доколкото азъ разбрахъ, финансовитѣ началници и окръжното на министерството се сѣлаятъ на чл. 28 отъ закона за поземелния налогъ, на който никой не обърна внимание, когато го прокарахме. Азъ тогава запитахъ докладчика: какъ мислите, за имоти, които се наследяватъ по наследство, и за онѣзи, за които хората притежаватъ просто продавателно отъ 1895 и 1896 г., може ли да подава декларация? Докладчикътъ каза: може. Чл. 28 отъ закона за поземелния данѣкъ казва, че само когато се описватъ имоти или се прѣхвърлятъ отъ едно име върху друго, по декларация, искатъ се документи отъ бирника и отъ банката, а не и когато ще се подава декларация. Тѣй сѣщо гласѣше и стариятъ законъ, който измѣнихме; чл. 28 гласѣше, че, когато се прѣхвърля имотъ отъ едно име на друго по декларация, прѣхвърлячътъ ще трѣбва да прѣдстави свидѣтелство отъ бирника и отъ банката. Обаче, когато се подаваха декларации, както сега ще се подаватъ, не се изискваше отъ хората да прѣдставляватъ никакви документи. Сега, обаче, се изисква, значи, даватъ обратна сила на чл. 28. Азъ мисля, тази бъркотия трѣбва да се оправи. Финансовитѣ началници искатъ отъ хората завѣрени документи, каквито тѣ сѣ натрупали въ своитѣ канцеларии; хората прѣдставятъ документи по за десетина хиляди лева имотъ и началниците се чудятъ, какво да ги правятъ, и пакъ безразборно ги приематъ. Тая аномалия, казватъ началниците, не може да се оправи; да му мислятъ голѣмцитѣ, които правятъ тия разпореждания. Освѣнъ това, искатъ и старитѣ продавателни да бждатъ завѣрени. Законътъ, който нарежда да се взема за общинитѣ мито по 2%, е влѣзълъ въ сила отъ 1909 г., а тѣ взематъ и на документи отъ 1904 и 1905 г. Сжднитѣ казватъ: вземете отъ канцелариятъ една разписка, че сте изплатили на общината митото 2% — и тукъ пакъ една неправда. Послѣ, сжднитѣ отиватъ на самитѣ мѣста да правятъ слѣдствие, и десетъ души за десетъ парчета да ги повикатъ, и на десетѣтъ души взематъ отдѣлно. Такава една неразбория. Тѣй щото, доколкото сондирахъ мнѣнието на всички хора, когато правихме събрание, казахъ да си подадатъ декларациятъ, защото оная, който има имотъ, той е подалъ декларация, а който не е купилъ, той знае, разбира се, че законътъ ще го прѣслѣдва; за това нѣщо сѣ компетентни сждебнитѣ власти. Защо ще спирате хората да не си подаватъ декларациятъ, като давате обратна сила на чл. 28?

Прѣдседателътъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Ако разбрахъ добръ г. Попова, той искаше да каже, че финансовата власть иска, въ случай на наследство, документъ, че наследството е разпрѣдѣлено между правомѣющитѣ.

А. Поповъ: Искатъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Финансовата власть иска само едно удостовѣрение отъ общинското управление, че тѣзи двама или трима сѣ наследници на еди-кого си, за да може, безспорно, прѣписването на данъчния дѣлъ да се разпрѣдѣли така, както е въ сжщностъ. Иначе, какъ ще държи финансовата власть данъчни книги, когато ще слуша всѣки едного, безъ да иска отъ него удостовѣрение поне отъ едно такова учрѣждение, каквото е общинското управление, че този имотъ трѣбва да се наследя отъ тогава и тогава.

Съгласете си, че не е възможно финансовото управление да даде свобода на всѣки единъ заявител на едно наследство да му промѣни данъчния дѣлъ; съгласете се още, че е необходимо нужно, поне едно такова учрѣждение, каквото е общинското управление, да издаде едно удостовѣрение за идентичностъ на наследниците — че тѣзи и тѣзи сѣ наследници на еди-кой имотъ. И споредъ това удостовѣрение, въ окръжното е казано, ще се разпише, ще се раздѣли данъчниятъ дѣлъ.

Но азъ смѣтамъ, че сега едвамъ налучквамъ, дѣ е работата отъ това, дѣто запитва г. Поповъ, и отъ това, дѣто г. Юрданъ Ивановъ отиде до него да го подесѣти за завѣряването на датата — тамъ трѣбва да бжде въпросътъ. Завѣряването на датата е слѣдното нѣщо. Не е въпросъ, дали е крѣпостенъ актъ или частно продавателно, каквото ще да бжде, но трѣбва да бжде завѣрено отъ нотариуса до еди-кой си дата, че този имотъ е притежание на еди-кого си. Сега, цѣльта на финансовата власть не е да наказва данѣкоплатцитѣ, да ги прѣпраща на сждебнитѣ власти, та тѣ да видятъ ония, които не сѣ били изправни, да си замѣнятъ своитѣ документи на врѣмето, да платятъ нужнитѣ такси. На-ли тамъ е въпросътъ?

А. Поповъ: Тѣй.

Ю. Ивановъ: Тогава нѣмаше общински такси.

Министъръ А. Ляпчевъ: Значи, всичко се свежда тамъ въ края на крайщата. Добръ, азъ ще ви кажа, че съвсѣмъ не съмъ ималъ прѣдъ видъ, че завѣрката на датата ще бжде съпроводена съ такива разноси за данѣкоплатцитѣ.

Но тукъ се явява единъ съвсѣмъ новъ въпросъ: може ли държавата да остави, безъ да прибере онова, което е постановено почти отъ всички, че е прибрано, само отъ нѣкой не е прибрано. То е съвсѣмъ новъ въпросъ. Азъ, обаче, съвсѣмъ не съмъ прѣслѣдвалъ тази цѣль.

И. Хаджиевъ: Тя е явната цѣль.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля Ви се, г. Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Ще ми позволите да Ви кажа единъ примѣръ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Pardon. Цѣльта е данъчнитѣ книги да бждатъ въ редъ. При постигането на тази цѣль се явява една стара нередовностъ, която нередовностъ влѣче слѣдъ себе си за оная, които не сѣ си наредили документитѣ, доцѣлнителни разноси, и пита се отъ г. Попова: не е ли това обратна сила?

Недѣлчо Георгиевъ: Искатъ хората да платятъ разносикитѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Ако платятъ разносикитѣ, ще си завѣрятъ документитѣ при нотариуса.

Недѣлчо Георгиевъ: Ако продавачътъ е умрѣлъ?

Министъръ А. Ляпчевъ: Тази завѣрка трѣбва да стане единъжъ въ тая държава.

И. Хаджиевъ: Човѣкътъ е изселенъ въ Турция.

Министъръ М. Такевъ: Какво значение има? Сега ще иде при нотариуса да завѣри датата — толкова проста работа!

В. Георгиевъ: Сждитѣ не приематъ, г. министре. (Глътка)

Прѣдседателъ: Моля, тишина, г-да.

Министъръ А. Ляпчевъ: Въпросътъ се свежда къмъ слѣдното: желаемъ ли ние да зачитаме законитѣ въ тая страна и да имаме единъ редъ, или пъкъ нѣкои работи, които сж били въ безредие, трѣбва да ги продължаваме — този е въпросътъ. Азъ ви заявявамъ, не съмъ ималъ никаква цѣль да налагамъ събирането на тегоби, но имамъ дългъ да държа въ изправностъ данъчните книги. Тази изправностъ открива нередовности въ нѣкои; тия нередовности единъ день трѣбва да прѣстанатъ. Този день е дошълъ сега и за ония, които не сж си уредили работитѣ. Не зная точно колко сж разноситѣ, г. г. адвокатитѣ, юриститѣ знаятъ колко сж — 1 л. или 1-40 л. Тая завѣрка ще стане, ще се платятъ, и финансовитѣ власти ще му зачетатъ документа.

А. Стамболийски: Срокътъ за завѣрката бѣше до 1 септемврий, а пъкъ законътъ публикуваха много късно, а въ него се пише, че до 1 септемврий всѣки трѣбва да си завѣри документитѣ; трѣбва да се отсрочи.

Министъръ А. Ляпчевъ: То е отдѣленъ въпросъ.

Д. Драгиевъ: Позволете ми една дума за обяснение, г. министре.

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ нѣмамъ нищо противъ да вземете думата отъ прѣдседателя.

Д. Драгиевъ: За да не губимъ послѣ врѣме, г. министре, ще кажа една дума.

Прѣдседателъ: Какво искате?

Д. Драгиевъ: Една дума за обяснение.

Прѣдседателъ: Не мога да Ви дамъ думата, съгласно правилника. Има запитвачъ, той да си развие прѣдложението.

Д. Драгиевъ: Искамъ да спестимъ врѣмето на камарата. Г. министре! Вашето окръжно се отнася да се изисква документъ за онѣзи недвижими имоти, които се прѣхвърлятъ отсега-нататъкъ — на-ли за-това се отнася Вашето окръжно? Досега имотитѣ сж били записани въ извѣстни данъчни книги.

Министъръ А. Ляпчевъ: Да.

Д. Драгиевъ: Вие признавате тукъ, че всѣки данъкоплатецъ може да впише всички тѣзи имоти, както сж били въ книгитѣ, безпрѣпятствено въ декларациитѣ, обаче, ако иска нѣкакво прѣхвърляне на тѣзи имоти, именно отъ една партия въ друга, за да направи това, за тѣхъ трѣбва да прѣдстави документи. Така ли е Вашето окръжно?

К. Мирски: Г. прѣдседателю! Имаме ли право да говоримъ по питаннята или нѣмаме?

Прѣдседателъ: Моля, г. Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Добрѣ, но Вашитѣ финансови органи разбиратъ, че за всички имоти, включително и тѣзи, които не се прѣхвърлятъ, а оставатъ пакъ върху тѣхнитѣ партии, но нѣмаатъ документи, за всички се изискватъ документи. Тукъ обяснете на Вашитѣ органи да не изискватъ документи за всички имоти.

А. Екимовъ: Този въпросъ вълнува сега цѣлия народъ.

Прѣдседателъ: Имате ли нѣщо да добавите, г. министре?

Министъръ А. Ляпчевъ: Нѣма какво ново да прибавя, защото г. Драгиевъ, което процитира, е туй, че азъ не прѣслѣдвамъ данъкоплатцитѣ да даватъ документи за всички имоти. Всички записани въ данъчните книги имоти се прѣхвърлятъ тѣй, както сж.

А. Поповъ: И онѣзи, значи, за които се има само продавателно.

Министъръ А. Ляпчевъ: Това е цѣльта на окръжното. Онѣзи, които иматъ нови, за тѣхъ ще се иска или удостоверение, или продавателно. Но смѣтамъ, че е отъ пужда за всички ни да побързае и за другото приложение, за което говори г. Драгиевъ, защото вече е крайно врѣме за редъ въ тая страна.

Д. Драгиевъ: То е по-сетнѣшна работа.

К. Мирски: Затворете засѣданието, г. прѣдседателю, за да приказваме.

Прѣдседателъ: Г. Мирски! Има кой да бди за прилагането на правилника. Биждате, че има единъ болѣзненъ въпросъ и не е излишно камарата да каже нѣщо по него; правилникътъ не се нарушава съ това.

Минаваме на дневния редъ — първо четете на законопроекта за приходитѣ и разходитѣ на разнитѣ фондове за 1911 г.

А. Поповъ: Г. прѣдседателю! Азъ не съмъ доволенъ отъ отговора на г. министра, защото той съвсѣмъ извърти въпроса.

Прѣдседателъ: Нѣмате думата.

А. Поповъ: Има незавѣрени документи отъ 1903 г., на които законътъ дава значение, а финансовитѣ власти не имъ даватъ.

Прѣдседателъ: Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ В. Александровъ: (Чете)

„Законопроектъ

приходитѣ и разходитѣ на разнитѣ фондове за 1911 г.

„Чл. 1. Съгласно чл. 79 отъ закона за отчетността по бюджета, одобряватъ се приходитѣ и разходитѣ на разнитѣ фондове, управлявани отъ министерствата, а именно:

	Приходъ лева	Разходъ лева
„1. Разни фондове, управлявани отъ Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията	17.452	2.480
„2. Разни фондове, управлявани отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи	30.505	26.580
„3. Разни фондове, управлявани отъ Министерството на народното просвѣщение	841.708	841.708
„4. Пенсионенъ фондъ на държавнитѣ чиновници и служащи по гражданското вѣдомство	5.578.000	5.562.611
„5. Пенсионенъ фондъ по военното вѣдомство	1.114.400	1.914.400
„6. Фондъ за инвалидни пенсии на държавнитѣ работници по финансовото вѣдомство	1.050	—
„7. Фондъ за кадастра	2.125.000	290.000

„8. Фондъ за обезщетяване повърдитъ на застрахованитъ отъ градушка земеделски произведения	Приходъ лева	Разходъ лева
„9. Фондъ за обезщетяване застрахования отъ смъртъ и злополука едъръ рогатъ добитъкъ .	645.000	—
„10. Фондъ за инвалидни пенсии на държавнитъ работници по военното вѣдомство	322.500	—
„11. Фондъ „общински коне“ — при Военното министерство	13.500	1.200
„12. Фондъ „д-ръ Василияди“ — при Министерството на търговията и земеделѣлието	186.440	186.440
„13. Фондъ „епизоотии“ — при същото министерство	73.327	180.125
„14. Фондъ за специализиране по търговскитъ науки въ странство на свършивши съ отличие зрѣлостнитъ изпити питомци на държавнитъ търговски училища	223.180	212.572
„15. Фондъ за залѣсяване, ограничаване и пр. на държавната гора „Лонгоза“	11.700	20.000
„16. Фондъ за инвалидни пенсии на държавнитъ работници по вѣдомството на Министерството на търговията и земеделѣлието	42.644	42.644
„17. Фондъ за застраховка отъ злополука, инвалидностъ, старостъ, и смъртъ на работницитъ при индустриалнитъ прѣдприятия	172.300	50.199
„18. Фондъ за спомогателна каса на работницитъ по общественитъ прѣдприятия	22.100	1.000
„19. Фондъ за инвалидни пенсии на държавнитъ работници по вѣдомството на Главната дирекция на пѣтищата, благоустройството и сградитъ	1.340.000	100.000
„20. Фондъ „кантарина и кринина“	32.000	6.000
„21. Фондъ „държавни пѣтища“	837.584	837.584
„22. Фондъ „общински пѣтища“	396.667	396.667
„23. Фондъ за инвалидни пенсии на държавнитъ работници по вѣдомството на Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата	11.336.500	11.336.500
„24. Също по вѣдомството на Главната дирекция на пошитѣ, телеграфитъ и телефонитъ	38.000	11.000
„25. Също по вѣдомството на Дирекцията за постройки на желѣзници и пристанища	1.120	—
	16.158	3.300
Всичко	25.418.835	22.023.010
Повече приходъ	—	3.395.825
А всичко	25.418.835	25.418.835

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдстатели! Специаленъ законъ за бюджетитъ на разнитъ фондове се внася у насъ само отъ нѣколко години насамъ, оттогава именно, откогато се заведе една по-обширна система на фондоветъ. Както ви е извѣстно, настоящето правителство почна да поскращава тѣзи фондове, като по-големата частъ

отъ тѣхъ, тѣзи, за които е възможно да бждатъ въ редовния бюджетъ, постави въ послѣдния. Може-би нѣкоя бждща реформа ще трѣбва да поосвободи народното прѣдставителство отъ много измежду бюджетитъ на тѣзи фондове, затуй, защото има тукъ бюджети на фондове, които сж наредени по закони, и които бюджети по никой начинъ не могатъ да се прѣправятъ, по простата причина, че сж слѣдствие на завѣщания. Но този редъ е заваренъ отъ насъ; по-рано него нѣмаше; той е заваренъ, казахъ ви, отъ нѣколко години. При него има една добра сграна, че благодарение на този обичай всичкитъ фондове ще могатъ да станатъ извѣстни. Но нужно ще бжде, смѣтамъ, единъ день народното прѣдставителство да се поосвободи отъ голѣма частъ на тѣзи фондове, за които то пѣма дори, ако лете, компетентността, защото сж по завѣщание; то не може да ги измѣни и да иска, но засега ще продължимъ заведения редъ и ще моля народното прѣдставителство, понеже е невъзможно да се спираме по общи дебати върху тѣзи фондове, защото тѣ сж отъ различно естество, да приеме внесенния бюджетопроектъ на първо четене; той ще отиде въ комисията и, когато ще дойде на второ четене въ камарата, тогава, за ония бюджети, които зависятъ, по естеството си, отъ народното прѣдставителство, ще могатъ да се дадатъ нужнитъ обяснения тамъ, дѣто г. г. прѣдставителитъ биха желали да ги получатъ. Моля, прочее, да не се спираме върху дебати по принципъ върху този бюджетъ сега, защото асж нѣма какво да се говори, а да оставимъ разглеждането му на второ четене и то само за ония, които подлежатъ на вота на Народното събрание и по които прѣдставителството би желало да има нѣкакви обяснения.

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитъ прѣдстатели, които приематъ по принципъ прѣдставения законопроектъ за приходитъ и разходитъ на разнитъ фондове за 1911 г., да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Минаваме на втория пунктъ отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за измѣнение и допълнение закона за държавнитъ и общински пѣтища.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ В. Александровъ: (Чете)

„М о т и в и

къмъ законопроекта за измѣнение и допълнение закона за държавнитъ и общинскитъ пѣтища отъ 1906 г.

„Г. г. народни прѣдстатели,

„Измѣненията и допълненията, направени въ закона за държавнитъ и общинскитъ пѣтища, които поднасямъ на просвѣтеното ви обсъждане и които моля да гласувате, иматъ за цѣль:

„1. Да поставятъ на по-здрава и по-сигурна основа мрѣжата и направата на общинскитъ пѣтища въ царството, като се закрѣпи редътъ, по който се установява и отмѣнява единъ общински пѣтъ, и се положи едно начало, което да осигури рационалностъ въ установяване на една дѣйствително цѣлесходна и изпълнима мрѣжа за общинскитъ пѣтища, както и закрѣпване реда, по който става строението имъ, безъ да може този редъ да бжде изложенъ на изненади.

„2. Осигуряватъ се най-главно срѣдствата, както за направата и поддржката на държавнитъ пѣтища, тъй и за общинскитъ, щото тѣзи срѣдства да не може, както бѣше досега, да се изразходва значителна частъ отъ тѣхъ за друго, освѣтъ за цѣльта, за които сж прѣдначени, и

„3. Прѣдвиждатъ се нѣкои нови по-ефикасни мѣрки, съ които се гони цѣльта да се улеснятъ срѣдствата за направата и поддржката, да се отстранятъ причинитѣ, които прѣдизвикватъ бързата развала на пѣтищата, и въобще да се постави поддржката на пѣтищата на една по-сигурна и незастрашаема основа.

„Ето по-подробно прокаранитѣ въ законопроекта по-важни измѣнения и допълнения:

„Съ измѣнението на чл. чл. 5, 6 и 7 се опрѣдѣля редътъ, по който става установяване мрѣжата на общинскитѣ пѣтища, и се опрѣдѣля такъвъ, по който трѣбва да се строятъ въ разнитѣ окрѣжии и околии, **като се има прѣдъ видъ важноста и значението имъ**. Съ това се постига възможността, да се избѣгнатъ всѣкогодишнитѣ измѣнения и допълнения на мрѣжата и съгласяването ѝ до степенъ, да се не изпѣли и слѣдъ столѣтия, като сѣщевременно се излага на промѣна и самата работа.

„Съ прибавлението къмъ чл. 8 алинея четвърта се установява, **щото** приходитѣ отъ пѣтния данѣкъ да се разходватъ изключително за направа, поправка и поддржка на пѣтищата, т. е. право за цѣльта, за която се събиратъ и, за да се осигури тази наредба, постановява се, че тия приходи се събиратъ отъ Финансовото министерство и внасятъ въ Народната или Земледѣлската банки на безсрочна текуща лихвена смѣтка и се образува фондъ за държавнитѣ пѣтища. Сумитѣ по тоя фондъ не могатъ да бѣдатъ вече разходвани за никаква друга цѣль, освѣнъ за прѣдначената.

„Къмъ чл. 8 алинея втора, както и къмъ чл. 9 алинея пета, се прѣдвиждатъ клаузи, съ които се опрѣдѣля, **щото** кредититѣ, които се прѣдвиждатъ ежегодно, както въ държавния бюджетъ, тъй и въ тоя на фонда за общинскитѣ пѣтища, да бѣдатъ въ отдѣлни параграфи, за направа и поддржка на пѣтищата, защото така, както се прѣдвидѣше досега въ единъ общъ параграфъ и за направа и за поддржка, страдѣше силно поддржката, тъй като, по причина на много желаниа за нови пѣтища, ангажирваше се голѣма частъ отъ тѣхъ и оставаше съвсѣмъ малко за поддржката на направенитѣ пѣтища, а това прѣдизвикваше по-скорошното имъ разваляне и съсипване. Изобщо, съ тази алинея се осигурява поддржката на пѣтищата — главно условие да имаме добри пѣтища.

„Съ измѣнението на чл. 10 се дава възможностъ на министерството, да може, по рѣшение на Министерския съвѣтъ, да отпуща въ извѣстни случаи помощи на бѣдни общини за направа на улицитѣ въ общинитѣ имъ, които съставляватъ частъ отъ главно държавно или общинско шосе.

„Съ чл. 11 (новъ) се опрѣдѣля максималната такса, която трѣбва да се вземе отъ държавнитѣ желѣзници при прѣвозване нужния за направата и поддржката на пѣтищата камененъ материялъ. Тази мѣрка ще окаже бързо своето благотворно дѣйствиѣ, защото ще ни даде възможностъ бързо и евтино да си набавяме годежъ за пѣтищата материялъ отъ далечни мѣста, тъй като има окрѣжия, дѣто, поради липса наблизъ добъръ материялъ, сме принудени да правимъ пѣтищата съ слабъ камѣкъ, каквѣто се намира въ окрѣга близо до шосето, а въ слѣдствие на това е бързото му изхабяване и разваляне. Сѣщо така има и окрѣжи, дѣто камѣкъ се по-малко намира, а поради скѣпия прѣвозъ на такъвъ отъ нѣкой съсѣденъ окрѣгъ и поради оскѣдността обикновено на кредита за направа на пѣтищата, направата на послѣднитѣ въ такъвъ единъ окрѣгъ се оставя по на заденъ планъ. Съ това срѣдство съ успѣхъ си помагатъ въ много страни, а особено въ нашата съсѣдка Ромѣния, която, освѣнъ че харчи сравнително повече отъ насъ за пѣтищата си, но улеснява под-

држката съ евтино прѣвозване на материялитѣ по желѣзницитѣ.

„Съ въвеждането на таксата, която прѣдвѣжда този членъ, горнитѣ прѣчки ще се прѣмахнатъ и на поддржката се дава единъ силенъ тласѣкъ.

„Съ измѣнението таблицата къмъ чл. 11, който става чл. 12, се измѣнятъ нормалнитѣ профили на пѣтищата, които трѣбва да иматъ, въ свѣрзка съ сегашното значение на пѣтищата въобще, а сѣщевременно да отговарятъ и на срѣдствата, съ които разполагаме.

„Измѣнява се сѣщо чл. 11, който става чл. 12, въ смисълъ да се опрѣдѣли ширината на изкуственитѣ съорѣжения въ зависимость съ ширината на шосейната настилка.

„Съ чл. чл. 13 и 14, които ставатъ чл. чл. 14 и 15, се опрѣдѣля положението на километрическитѣ стѣлпове и пѣтепоказателитѣ и се установява единъ пѣтъ завинаги начинътъ, по който трѣбва да се смѣта километражътъ на пѣтищата. По-прѣдишното километриране не можеше да бѣде въ полза нито за пѣтника, нито за контролата, понеже съ него не можеше нито първиятъ, нито втората да си опрѣдѣли ясно и точно положението.

„Съ чл. 32 (новъ) се опрѣдѣля пѣтния данѣкъ и размѣрътъ му, като за такъвъ се установява приетиятъ вече чл. 19 съ закона за бюджета на държавата отъ 1909 г.

„Съ алинея втора къмъ чл. 34, който става чл. 35, се освобождаватъ младшитѣ кантонери по държавнитѣ и общинскитѣ пѣтища отъ личната пѣтна тежба. Това се прави, като се взе прѣдъ видъ, че кантонеритѣ сѣ единственитѣ работници по пѣтищата, които сѣ длѣжни въ всѣко врѣме да се намиратъ по тѣхъ, да ги поддржватъ и да оказватъ въ лошо врѣме помощъ на пѣтниците. Това освобождение ще имъ послужи като възнаграждение за тежката, непоносима и пѣлна съ прѣмеждия работа при нищожната заплата, която имъ се дава въ това сѣкѣпо за живота врѣме.

„Чл. чл. 35 и 36, които ставатъ чл. чл. 36 и 37, опрѣдѣлятъ личната пѣтна тежба и минималния размѣръ, който е: годишно 8 л. въ пари или четиридневно работене въ натура. Въ сравнение съ чл. 36 на стария законъ, който прѣдвѣжда 6 л. въ пари или четиридневно работене въ натура, паричната е увеличена и то затова, защото, като остава натуралната пакъ четири дена, не може тѣзи четири дена да се изплатятъ само съ 6 л., а трѣбваше да се увеличи поне на 8 л., за да се приравни четиридневната работа споредъ сегашнитѣ обикновени надници на единъ простъ работникъ. Тази надница не е вече 1-50 л., каквато е била прѣди години, а е минимумъ 2 л. Четиридневното пѣкъ работене не можеше по никакъвъ начинъ да се намаля прѣдъ видъ наражащата нужда отъ общински пѣтища, тъй като желанията и трѣбванията растатъ, а, слѣдователно, и срѣдствата трѣбва да растатъ. И безъ това, въ много окрѣжи, за да се подобрятъ и направятъ по-бързо пѣтищата, този облогъ сами окрѣжитѣ си увеличаватъ.

„Съ чл. 38, който става чл. 39, се опрѣдѣля редътъ, по който се събира пѣтния данѣкъ отъ чиновнитѣ и служащитѣ. Сѣщо той опрѣдѣля, че събираниитѣ суми отъ пѣтния данѣкъ се внасятъ въ фонда за държавнитѣ пѣтища, а она отъ пѣтнитѣ тежби — въ фонда за общинскитѣ пѣтища.

„Чл. 64 (новъ) установява нормитѣ на наплатитѣ на колелата на разнитѣ видове коля, които ще се приложатъ окончателно най-късно петъ години слѣдъ влизането на настоящия законъ въ сила. Това трѣбва пакъ по-скоро да се узакони, защото тѣснитѣ наплати на колелетата на разнитѣ видове коля, както и сѣщитѣ такива на модернитѣ самодвигатели (авто-мобилен отъ разенъ видъ и назначение, автоомнибуси и пр.) съ назѣбени или съ гвоздеи навѣнъ въ на-

платитѣ силно поврѣждатъ платното на пѣтя. Въ всички западни страни това е уредено отъ отдавнашни врѣмена съ законоположения. Сѣщото е уредено и въ съседната намъ Ромѣния, та трѣбва частъ по-скоро да се уреди и у насъ, защото това е една отъ важнитѣ причини за бързата развала на пѣтищата.

„Сѣщо се узаконява и бързината на движението. „Сѣщиятъ членъ установява и какви автомобили-омнибуси и отъ какви тежести могатъ да циркулиратъ по шосетата и какви не. Изключватъ се сѣщо отъ движението по шосетата автомобилитѣ-омнибуси съ желѣзни и нарѣзани наплати, съ издадени глави на гвоздеи, защото много поврѣждатъ каменната настилка.

„Чл. 75 (новъ) прѣдвижда наказание за нарушителитѣ на чл. чл. 64 и 65.

„Тѣзи сѣ по-главнитѣ измѣнения и допълнения на закона. Всички останали сѣ маловажни, които се отнасятъ до разни прѣредактирания, замѣняване думата „княжество“ съ „царство“, цифритѣ на разнитѣ членове и др., и затова не считамъ за нужно да ги обяснявамъ подробно.

„София, декемврий 1910 г.

„Министъръ на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията:

М. Такевъ.“

Х. Дограмаджиевъ: Понеже законопроектътъ, който ни е раздаденъ своевременно, е извѣстенъ, моля да не се чете.

Прѣседателътъ: Има прѣдложение да не се чете законопроектътъ, прѣдъ видъ на това, че е раздаденъ и, слѣдователно, извѣстенъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

(Ето законопроектътъ:)

„Законопроектъ

за измѣнение и допълнение на закона за държавнитѣ и общинскитѣ пѣтища.

„Чл. 4 се измѣнява така: Мрѣжата на държавнитѣ пѣтища е установена въ приложената къмъ настоящия законъ таблица.

„Единъ държавенъ пѣтъ се установява и отмѣнява съ законъ.

„Чл. 5 се измѣнява така: Мрѣжата на общинскитѣ пѣтища въ всѣко окръжие се установява съ рѣшение на окръжния сѣвѣтъ, постановено слѣдъ вземане, по проекта за нея, мнѣнието на общинскитѣ сѣвѣти въ окръжието. Това рѣшение се утвърждава съ заповѣдъ на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията, обнародвано въ „Държавенъ вѣстникъ“.

„По сѣщия начинъ става и установяването на новъ общински пѣтъ и отмѣняването на установенъ такъвъ.

„Чл. 6 се измѣнява така: Окрѣжниятъ сѣвѣтъ, въ най-близката си сесия, слѣдъ влизане въ сила на настоящия законъ, отгато изслуша мнѣнието на окръжния инженеръ, взема рѣшение за извѣстенъ периодъ, кои пѣтища да се приематъ за най-важни въ всѣка околия въ окръжието и по кой редъ тѣ да се строятъ.

„Това рѣшение подлежи на утвърждение съ заповѣдъ отъ министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията и се обнародва въ „Държавенъ вѣстникъ“.

„Чл. 7 се измѣнява така: Окрѣжниятъ сѣвѣтъ въ всѣка редовна сесия, по писмено изложение на

окръженъ инженеръ, взема рѣшение за това, направата на коя частъ отъ общинскитѣ пѣтища и тѣхнитѣ принадлежности, въ всѣка околия на окръжието, да се прѣдприеме въ идущата година и въ какъвъ срокъ коя пѣтна частъ да се построи.

„Чл. 8 се измѣнява така: Държавнитѣ пѣтища се правятъ и поддържатъ:

„1. Съ приходитѣ отъ пѣтния данѣкъ (чл. 32 отъ настоящия законъ).

„2. Съ кредити, които държавата ежегодно прѣдвижда въ бюджета за въ полза на пѣтищата.

„Въ бюджета за държавнитѣ пѣтища се прѣдвижда отдѣленъ кредитъ за поддържката на направенитѣ пѣтища и обекти и отдѣленъ такъвъ за направа на нови.

„3. Съ кредити въ размѣръ 25% отъ приходитѣ на окръжнитѣ сѣвѣти, прѣдвидѣни въ бюджетитѣ имъ.

„4. Приходитѣ отъ пѣтния данѣкъ сѣ прѣдначени изключително за направата и поддържката на държавнитѣ пѣтища. Тѣ не могатъ да бѣдатъ опрѣдѣлени и изразходвани за друга нѣкаква цѣль. За тази цѣль тѣ се събиратъ, както и другитѣ прѣки данѣци отъ Министерството на финанситѣ, и се внасятъ на името на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията на безсрочна лихвена текуща смѣтка въ клоноветѣ на Българската народна банка или, при нѣмане на такива, въ съответствующитѣ клонове на Земледѣлската банка, за образуване фондъ за държавнитѣ пѣтища.

„5. Приходитѣ пѣкъ отъ окръжнитѣ сѣвѣти ще се изразходватъ изключително за пѣтищата въ съответствующитѣ окръжия; тѣ трѣбва да стоятъ всецѣло на разпореждането на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията, за тая цѣль тѣ се удържатъ отъ Министерството на финанситѣ при изплащането събранитѣ врѣхнини за въ полза на окръжнитѣ сѣвѣти и се внасятъ на името на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията, на безсрочна лихвена текуща смѣтка въ клоноветѣ на Българската народна банка или при нѣмане на такива въ съответствующитѣ клонове на Земледѣлската банка. Тия проценти не подлежатъ на секвестъръ отъ нѣкое лице и учреждение.

„Чл. 9. Прибавя се нова алинея пета, която гласи: Въ бюджета на общинскитѣ пѣтища на всѣко окръжие се прѣдвижда отдѣленъ кредитъ за поправката и прѣправката, въобще за поддържката на направенитѣ пѣтища и отдѣленъ — за направа на нови.

„Въ сѣщия (чл. 9) се заличаватъ въ тритѣ забѣлѣжки думитѣ: „забѣлѣжка 1“, „забѣлѣжка 2“ и „забѣлѣжка 3“.

„Чл. 10 се измѣнява така: Частитѣ отъ държавнитѣ и общинскитѣ пѣтища, които подпадатъ въ чертитѣ на градоветѣ, се правятъ и поддържатъ отъ съответнитѣ градски общини.

„На по-бѣднитѣ отъ тия общини, по рѣшение на Министерския сѣвѣтъ, може да се отпусне помощъ за направа частъта на главнитѣ пѣтища, въ какъвто случай тая частъ отъ пѣтя се построява отъ държавата или отъ общинския фондъ.

„Чл. 11. (новъ). Каменниятъ материалъ и пѣсьѣкътъ, нужни за направата, поправката и въобще за поддържката на държавнитѣ и общинскитѣ пѣтища и принадлежности имъ, извършвани било чрѣзъ прѣдприятие или по стопански начинъ, се прѣвозватъ по държавнитѣ желѣзници срѣщу такса най-много 2 ст. на тонъ и километъръ за пѣленъ вагонъ.

„Забѣлѣжка. Тая наредба се прилага и за направа и поддържка на улицитѣ въ общинитѣ, освѣтъ тия, дѣто е сѣдалището на окръжието.

„Чл. 11 става чл. 12.

„Въ буква а) се прибавят думитѣ: „и студентитѣ“.

„Въ буква е) се прибавят думитѣ: „и студентитѣ“.

„Прибавя се нова алинея, която гласи:

„и) младшитѣ кантонери по държавнитѣ и общинскитѣ шосета.

„Чл. 35, който става чл. 36, се измѣня така:

„Личната пѣтна тегоба се отбива въ пари или въ натура.

„Чл. 36, който става чл. 37, се измѣня така:

„Личната пѣтна тегоба, спротивъ нуждитѣ, не може да бѣде по-малка отъ 8 л. годишно или четиридневна работа, по рѣшение, за всѣка година, на окръжнитѣ съвѣти.

„Освѣнъ това, лицата, които сѣ обложени съ прѣки данѣци, плащатъ още и съразмѣрна пѣтна тегоба не по-малко отъ 2% върху прѣкитѣ данѣци, сѣщо по рѣшение за всѣка година на окръжнитѣ съвѣти.

„Всичко това се одобрява отъ министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията.

„Забѣлѣжка 1 се измѣнява тъй: Лицата, които иматъ въпрѣгатенъ добитѣкъ, отбиватъ пѣтната тегоба съ кола.

„Забѣлѣжка 2 се измѣнява така: Ако нѣкой окръженъ съвѣтъ не вземе рѣшение по размѣра на пѣтнитѣ тегоби, тѣ се отбиватъ и изплащатъ въ минималния размѣръ, означенъ въ настоящия законъ.

„Забѣлѣжка 3 се измѣнява така: Пѣтнитѣ данѣкъ и пѣтнитѣ тегоби се освобождаватъ отъ всѣкакви врѣхнини.

„Въ чл. 37, който става чл. 38, думата „държавна“, се заличава и думитѣ: „1 май“ се замѣнятъ съ думитѣ „30 юний“.

„Втората алинея отъ сѣщия членъ се заличава.

„Чл. 38, който става чл. 39, се измѣнява така:

„Държавнитѣ, окръжнитѣ и общинскитѣ, както и общественитѣ учрѣждения, споменати въ чл. 3 отъ закона за инспекцията упражнявана отъ Министерството на финанситѣ, сѣ длѣжни да задържатъ пѣтния данѣкъ въ опрѣдѣлениѣ, отъ закона за събиране прѣкитѣ данѣци, срокове отъ заплатитѣ на чиновницитѣ и служащитѣ, а пѣтнитѣ тегоби — отъ заплатитѣ имъ за мѣсець априлий.

„Сѣбранитѣ суми за пѣтния данѣкъ се внасятъ незабавно въ фонда за държавнитѣ пѣтища, а она за пѣтнитѣ тегоби — въ фонда за общинскитѣ пѣтища.

„Третата алинея се заличава.

„Въ забѣлѣжката думитѣ: „паричната, държавна и общинска“ се замѣнятъ съ думата „личната“.

„Чл. 39, който става чл. 40, се измѣня така: думата „общинската“ се замѣня съ „личната“.

„Въ забѣлѣжката: думата „общинската“ се замѣня съ „личната“.

„Въ прѣдпоследната алинея думата „общинска“ се замѣня съ „личната“, а въ края се прибавятъ думитѣ: „при разногласие, рѣшава спора окръжниятъ управителъ“.

„Чл. 40 става чл. 41.

„Чл. 41, който става чл. 42, се измѣнява така:

„Думитѣ въ първата алинея: „За държавна пѣтна тегоба при Министерството на финанситѣ и за общинската — прѣдъ Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията, които разрѣшаватъ окончателно“ се замѣнятъ съ думитѣ: „Прѣдъ Министерството на финанситѣ, което рѣшава окончателно“.

„Въ края на третата алинея думитѣ: „Министерство на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията“ се замѣнятъ съ думитѣ: „окръжниятъ управителъ“.

„Чл. 42 става чл. 43.

„Чл. 43 става чл. 44.

„Чл. 44, който става чл. 45, се измѣнява така: думата „княжество“ се замѣня съ „царство“. Слѣдъ

думитѣ „12 окръжия“ се прибавятъ думитѣ: „подраздѣлени на технически участъци“, слѣдъ думитѣ: „окръженъ инженеръ“ се прибавятъ думитѣ: „а на всѣки участѣкъ — по единъ участковъ инженеръ“, думата „когото“ се замѣня съ „които“.

„Въ втората алинея думитѣ: „за трасиране и направа“ се замѣнятъ съ „за трасиране, направа и поддържане“.

„Чл. 45 става чл. 46, въ който думитѣ: „Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията се замѣнятъ съ думитѣ: „окръжния инженеръ съ съответнитѣ кредити“.

„Чл. 46 става чл. 47.

„Чл. 48 (новъ). Съ полицията на шосетата се натоварватъ старшитѣ и младшитѣ кантонери, които се намѣрватъ постоянно на шосето и носятъ нужния отличителенъ знакъ.

„Сѣщо вмѣнява се въ обязаность и на всички технически, административни, горски и общински власти да упражняватъ полицейски надзоръ по пѣтищата.

„Пунктъ 5 отъ чл. 47, който става чл. 49, се измѣнява така: слѣдъ думитѣ: „да се прѣдвиждатъ“, прибавятъ се думитѣ: „кантонерскитѣ домове и принадлежноститѣ имъ“, както и слѣдъ думитѣ: „километрическитѣ стълпове“ прибавя се думата: „пѣтепоказателитѣ“.

„Чл. 48 става чл. 50.

„Чл. 49 става чл. 51.

„Чл. 50 става чл. 52.

„Чл. 51 става чл. 53.

„Чл. 52, който става чл. 54, втората му алинея се измѣнява така: „Сѣщото става и съ чалтицитѣ и вадитѣ имъ, които не могатъ да се поставятъ по-близо до 10 м., ако стопанитѣ не направятъ съоръжения, които да прѣчатъ на заливането и подгизването на пѣтя.

„Всичко това се опрѣдѣля отъ техническата власть въ споразумѣние съ оная по напояване на оризищата“.

„Чл. 53 става чл. 55.

„Чл. 54 става чл. 56.

„Чл. 55, който става чл. 57, се измѣня така: слѣдъ думитѣ: „Построяването на“, се прибавятъ думитѣ: „Огради до 1 м.“.

„Чл. 56, който става чл. 58, се измѣня така: думитѣ „да се съобразяватъ съ чл. чл. 54 и 55“ да се четатъ: „да се съобразятъ съ чл. чл. 56 и 57“.

„Чл. 57, който става чл. 59, се измѣня втората му алинея така: Прѣписъ отъ съставения отъ тази комисиия актъ се връчва на притежателя или неговия прѣдставителъ, срѣщу разписка, който може да даде чрѣзъ окръжния инженеръ жалба. Самиятъ актъ се утвърдява отъ Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията.

„Въ третата алинея думитѣ: „опрѣдѣлениятъ въ акта срокъ, който не може да бѣде по-малѣкъ отъ“, се заличаватъ, а думитѣ: „слѣдъ деня на освидѣтелствуването“ се замѣнятъ съ думитѣ: „отъ утвърждението на акта“.

„Чл. 58 става чл. 60.

„Чл. 59, който става чл. 61, се измѣнява така: „думитѣ „участковия инженеръ“ се замѣнятъ съ думитѣ „техническата власть“.

„Чл. 60 става чл. 62.

„Чл. 61, който става чл. 63, се измѣня така: думата „чл. 60“ се замѣня съ „чл. 62“.

„Чл. 64 (новъ). Най-късно петъ години слѣдъ обнародването въ „Държавенъ вѣстникъ“ на настоящия законъ не ще се допусчатъ въ движение по шосетата разни видове кола, автомобили и омнибуси, ако не отговарятъ на слѣднитѣ условия:

„1. Наплатитѣ на колелетата не трѣбва да бждатъ по-широки отъ:

„а) 5 см. за обикновени товарни талиги, каруци и кола съ товаръ до 2.000 кгр.;

„б) 6½ см. за товарни кола съ тежест до 2.500 кгр.;
„в) 10 см. за товарни кола съ тежест до 5.000 кгр.;
„г) 15 см. за товарни кола съ тежест до 7.500 кгр.
„Гальотитъ ще иматъ същитъ наплати, но ще се товарятъ съ половината отъ горнитъ тежести.

„Също не ще се допускатъ:

„1. автомобили-омнибуси съ тежест по-голяма отъ 4.000 кгр.;

„2. автомобили-омнибуси съ желѣзни и наръзани наплати, съ издадени глави на гвоздеи;

„3. бързината на движението на автомобили ще бѣде споредъ мѣстото и интензивността на движението. Въ селата и градоветъ по никой начинъ не ще надминава 15 км. въ часъ. Дѣ каква бързина се допуска, ще се установи отъ техническата и общинската властъ.

„Забѣлѣжка. Специаленъ правилникъ ще уреди начина на движението и наказанията.

„Чл. 62 става чл. 65.

„Чл. 63, който става чл. 66, се измѣня така: думата „чл. 21“ се замѣня съ думата „чл. 22“.

„Чл. 64, който става чл. 67, се измѣнява така: думата „чл. 22“ се замѣня съ думата „чл. 23“.

„Чл. 65, който става чл. 68, се измѣнява така: думата „чл. 39“ се замѣнява съ думата „чл. 40“, и думитъ „отъ 10—15 л.“ се замѣнятъ съ думитъ „отъ 10—50 л.“

„Чл. 66 става чл. 69.

„Чл. 67 става чл. 70.

„Чл. 68, който става чл. 71, се измѣнява така: въ началото думитъ: „1 септемврий“ се замѣнятъ съ думитъ: „30 юлий“.

„Чл. 69, който става чл. 72, се измѣнява така: думата „общинската“ се замѣнява съ „личната“, думата „чл. 40“ — съ „чл. 41“, и „чл. 68“ — съ „чл. 71“.

„Чл. 70, който става чл. 73, се измѣнява така: послѣднитъ думи: „съгласно наказателния законъ“ се замѣнятъ съ думитъ: „една седмица“.

„Чл. 71, който става чл. 74, се измѣня тѣй: цифритъ: „19, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 59 и 62“, да се четатъ: „20, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59 и 61“.

„Чл. 75 (новъ). Нарушителитъ на чл. чл. 64 и 65 отъ настоящия законъ се наказватъ съ глоба: за првъ път отъ 5 до 20 л., за втори път отъ 10 до 50 л. и за трети път отъ 50 до 100 л.

„Чл. 72 става чл. 76.

„Чл. 73, който става чл. 77, се измѣня тѣй: числата: „65, 66, 67, 68 и 69“ да се четатъ: „68, 69, 70, 71 и 72“.

„Чл. 74 става чл. 78.

„Чл. 75, който става чл. 79, се измѣнява втората му алинея така: думитъ: „държавното съкровище“ се замѣняватъ съ думитъ: „въ фонда за държавнитъ пѣтища“, и думата „направа“ се заличава.

„Чл. 76 става чл. 80, въ който слѣдъ думитъ: „Законътъ за пѣтищата въ България отъ 1894 г.“ се прибавятъ думитъ: „Законътъ за измѣнение чл. 68 отъ закона за държавнитъ и общински пѣтища“.

Прѣдседателтъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Недѣлчо Георгиевъ.

Н. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Отдѣлно по всички членове на законопроекта ще има да се говори при второто четене, а по принципъ ние не сме противъ внасянето на този законопроектъ, защото има належаща нужда отъ него. Азъ вземахъ думата, само за да направя нѣкои бѣлѣжки, които комисията да има прѣдъ видъ, за да може да направи нѣщо по-добро. Наистина, споредъ сега дѣйствующия законъ, явяватъ се много нередовности, много бъркотини по самия законъ, но менъ ми се вижда, че и въ самия законопроектъ, който г. министърътъ внася, за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ закона за държавнитъ и общинскитъ

пѣтища, пакъ оставатъ на много мѣста несправедливости. Затуй, хубаво би било, комисията да има прѣдъ видъ да ги поправи, за което съмъ увѣренъ, че и г. министърътъ ще се съгласи. Напр., въ чл. 6 се казва, че, слѣдъ влизането въ сила на настоящия законопроектъ, всѣка година окръжниятъ съвѣтъ, слѣдъ като изслуша мнѣнието на окръжния инженеръ, опрѣдѣля вече, въ кой периодъ кои пѣтища въ окръга ще трѣбва да се изработятъ, но туй тѣхно рѣшение, тоя тѣхенъ протоколъ пакъ зависи отъ одобренето на министра на пѣтищата и съобщенията. Като-че-ли ние трѣбва да се простимъ еднѣжъ завинаги съ тая мисль — да оставимъ окръжния съвѣтъ, поне въ това отношение свободенъ. Казва се, че рѣшението, за да се направи единъ пътъ отъ едно мѣсто до друго, непрѣмѣнно трѣбва да подлежи на одобрение отъ министра. Ако окръжниятъ съвѣтъ вземе рѣшение да направи извѣстенъ пътъ, ще прѣчи ли това на държавата, та непрѣмѣнно рѣшението трѣбва да се одобрява отъ министра? Азъ мисля, че много по-справедливо и по-демократично е, ако оставимъ окръжнитъ съвѣти въ съгласие съ окръжния инженеръ да бѣдатъ самостоятелни, да не очакватъ никакво одобрение или разрѣшение отъ министра на пѣтищата и съобщенията. Ние искаме самоуправление въ общинитъ, а се страхуваме да оставимъ самоуправление въ окръжитъ.

По-надолу, въ чл. 8 алинея пета се казва, че срѣдствата или сумитъ, които се прибиратъ отъ окръжния съвѣтъ всѣка година, за постройка на нови пѣтища, за поправка и прѣправка на старитъ, се одържатъ отъ министра на пѣтищата и съобщенията и се внасятъ въ Народната банка, или пъкъ, ако тамъ нѣма клонъ отъ Народната банка, въ Земледѣлската банка. Ние, избирателитъ на единъ окръгъ, имаме довѣрие въ нашитъ окръжни съвѣтници, като ги избираме, начело съ окръжния управителъ, който е прѣдседателъ, а отъ друга страна се явява другъ да казва: „Този окръженъ съвѣтъ не е достоенъ да разполага съ своитъ пари, той не може да ги внася въ банката; азъ като министъръ, ще ги взема и ще ги внеса“. Нека въ законопроекта се остави, че тѣзи суми, събирани за пѣтищата, окръжниятъ съвѣтъ не може да ги изразходва за никаква друга работа, освѣтъ за цѣльта, за която се прибиратъ. Но защо непрѣмѣнно пъкъ трѣбва министърътъ да ги взема отъ тѣхъ и той да имъ търси мѣсто къдъ да ги внесе? Нека си ги внася окръжниятъ съвѣтъ.

Споредъ закона за насърчение на мѣстната индустрия, ние покровителствуваме разни фабриканти, като за прѣвозване на тѣхнитъ стоки имъ даваме да се ползватъ съ намалени тарифи. Тукъ, въ чл. 32 на законопроекта за пѣтната повинностъ, пакъ идемъ да имъ даваме привилегии: казваме, че тѣ се облагатъ съ пѣтенъ данѣкъ само 1‰ върху стойността на фабричната постройка и 1% върху чистата печалба отъ изтеклата година. Ако въ закона за насърчение на мѣстната индустрия ние покровителствуваме фабрикантитъ, нека поне тукъ бѣдатъ равни съ всички други.

Има и нова добавъчна пѣтна повинностъ. Освѣтъ че се увеличава така наречената лична пѣтна повинностъ, но ние даваме право на окръжнитъ съвѣти да облагатъ съ общинска пѣтна повинностъ — освѣтъ личната, която вече има — и 2% върху дохода на тѣзи лица, които сж обложени съ прѣки данѣци. Тѣй щото, ние правимъ сега пѣтната повинностъ — държавна и общинска — 13% върху прѣмитъ данѣци и отдѣлно личната пѣтна повинностъ 8 л. Струва ми се, че това е много прѣкалено. И тѣй, както ние оставяме члена, който казва, че окръжниятъ съвѣтъ не може да прѣдвижда по-малко отъ 2% окръжна пѣтна повинностъ, ние оставяме рѣшитъ на окръжния съвѣтъ развързани. А щомъ тукъ искаме да го оставимъ свободенъ да прѣдвижда колкото иска, само

че го ограничаваме да не може да прѣдвизда помалко отъ 2%, тогава защо не го оставимъ съвсѣмъ свободенъ? Тукъ казваме, че може да тури колкото иска повече, а отгатакъ казваме, че не може да разполага съ тѣзи срѣдства. Струва ми се, че това е много несправедливо. 2% общинска пѣтна повинностъ върху прѣжитѣ данѣци трѣбва да се прѣмахне. Ако искате да приучимъ населението да отбива повече въ натура своята пѣтна повинностъ, за да имаме по-скоро направени пѣтищата, струва ми се, че по-добрѣ ще бѣде да дадемъ право на окръжнитѣ съвѣти, ако искатъ да турятъ и 15% окръжна пѣтна повинностъ, само и само да принудятъ населението да отбива своята пѣтна повинностъ въ натура, за да се направятъ по-скоро пѣтищата, но, тѣй както е днесъ, окръжниятъ съвѣтъ ще събира 8 л. пѣтна повинностъ, или, който иска да работи въ натура, ще работи четири дена и, освѣнъ това, ще плаща и 2% за общинска пѣтна повинностъ.

Послѣ, ние сега казваме на хората: ще ви направимъ пѣтища заедно съ васъ, но ще ви дадемъ кройка, какви кола да си правите, защото, ако нѣмате кола направени по планъ, нѣма да вървите по шосето. То е толкова смѣшно, че ми е чудно какъ е допуснато.

Министъръ М. Такевъ: Извинете, не Ви чухъ, какво казахте.

Н. Георгиевъ: Чл. 64 казва, че, слѣдъ като се изкаратъ шосейнитѣ пѣтища, ще може да се върви по тѣхъ, само ако наплатитѣ сж широки 6½, 10 см. и т. н. — безъ такава мѣрка не можешъ да карашъ — и ако имашъ кола безъ тая мѣрка, ще трѣбва да си правишъ отдѣленъ пѣтъ. Послѣ, коли, автомобили и др., на които колелата сж нарѣзани, не могатъ да вървятъ по тѣхъ. Прѣдставете си, че хората купятъ жетварки, вършачки, а тѣхнитѣ колелета сж нарѣзани по тѣхъ; нѣма да имъ позволимъ да вървятъ по шосето, ще трѣбва отдѣлни пѣтища или нѣкой аеропланъ да ги прѣнесе. Каква е тая цѣль, която ние гонимъ?

Ето защо азъ моля г. министра да се съгласи да се направятъ въ комисията коренни промѣни въ този законъ, защото тѣй ще направимъ единъ законъ, който нѣма да се прилага, ами законъ, противъ който населението ще негодува, и ще създадемъ едно роитание, а туй не е желателно да се създаде.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Както имахъ случай завчера да ви обясня, и този законопроектъ за пѣтищата не е нищо друго, освѣнъ продуктъ на едно съвѣщание между прѣдставителитѣ на автономнитѣ окръжни съвѣти, прѣдседателитѣ на съвѣтитѣ и на постояннитѣ комисии и окръжнитѣ инженери. Слѣдъ като се размѣниха мисли върху онѣзи измѣнения, които трѣбва да влѣзатъ въ сега сѣществующия законъ за пѣтищата, назначихъ, казахъ ви, една комисия, състояща се отъ двама ваши другари, народни прѣдставители, и отъ прѣдставители на тукашната централна техническа властъ, да прѣработи стария законъ за пѣтищата и да приготви новъ законопроектъ, съобразно съ директивитѣ, дадени на тази конференция отъ току-що посоченитѣ вамъ лица. Прѣдъ васъ се намира законопроектътъ.

За да свикамъ тази комисия, за да прѣдизвикамъ тази конференция, мене ме ръководиха двѣ нѣща. Казахъ ви завчера, първото бѣ да отстранимъ онѣзи неспогоди въ закона за благоустройството, които вие намѣтрихте за съвършено справедливо да бѣдатъ отстранени, и приехте законопроекта единодушно на първо четено. Този е вториятъ пѣкъ сега законъ,

който и мотивира втората ми цѣль за свикване на тази конференция. И, ако щете, цѣльта ми бѣше повече да измѣнимъ закона за пѣтищата, отколкото закона за благоустройството, макаръ че, както казахъ, по-рано ви внесохъ първия законъ. Законътъ за пѣтищата не е лошъ. Безспорно, и той е писанъ отъ народни прѣдставители, отъ технически органи, но въ него, откакто той е въ сила до днесъ, посочиха се нѣкои негови непълноти и трѣбваше да ги поправимъ. Тѣзи непълноти сж три, както азъ ги разбирамъ.

Прѣди всичко, по него се уреди добрѣ разпрѣдѣлението на пѣтищата на двѣ категории: на държавни пѣтища, на царството, и на общински, намѣсто, както бѣше по-рано, на три категории — държавни, окръжни и общински — и фондовѣтѣ, сумитѣ събирани за общински пѣтища, сега си отиватъ само и изключително за общински пѣтища въ мѣстата, отдѣто сж събрани паритѣ. Въ закона е казано: пари събрани отъ една околия трѣбва да отиватъ за пѣтища въ тази-же околия. Практически често пѣти това стриктно не може да се направи, но въ закона е така, и желателно е, както съмъ заповѣдалъ на инженеритѣ, да се стараятъ да го прилагатъ буквално, колкото, разбира се, технически това е възможно. Цѣльта на закона е паритѣ на населението, събрани за общински пѣтища, да отиватъ за тѣхнитѣ пѣтища. Тази общинска тежба за общинскитѣ пѣтища — за да свършимъ — бѣ двояка: първо, въ натура и, второ, въ пари, а за държавнитѣ пѣтища само въ пари, защото държавата прави своитѣ пѣтища съ прѣдприятия. Общинскитѣ налогъ бѣ, както ви казахъ, алтернативенъ или, по-право, факултативенъ, ако щете, давате четири работни дни или плащате 6 л. Днесъ го измѣняме, но не че сме увеличили данъка — г. Георгиевъ тукъ е малко неправъ. Тогава се правѣше такава смѣтка: единъ гюндюлюкъ струва 1½ л., четири гюндюлюка — 6 л.; ти, ако щешъ, давашъ 6 л. или условвашъ единъ човѣкъ, който да работи четири дена. Днесъ обаче надницата не е 1½ л., а два лева — това е срѣдната надница — и затуй казваме: понеже въ закона остава четири дена да работите, трѣбва съответно, ако не щете да работите въ натура, да дадете за четири гюндюлюка, ние ще хванемъ за твоя смѣтка работникъ, но неговата заплата не е левъ и половина, та да дадешъ 6 л., а е 2 л. — четири по два правятъ 8 л. Така шото, измѣнението днесъ отъ 6 на 8 л. не е нищо друго, освѣнъ нарасване рѣчната работа на нашия гюндюлюкчия. Тамъ нѣма никакво измѣнение, напротивъ, има уравнение между надницата на работника и твоята длъжностъ, да дадешъ на държавата четири работни дни. Азъ ви залѣпихъ тамъ двѣ карти, залѣпихъ ги отдевъ, накарахъ инженеритѣ да ги приготвятъ, за да видите, какво значение има, когато населението не дава у насъ, вмѣсто четири гюндюлюка, 6 л., а работи четири дена на пѣтищата. Вие виждате Търновския окръгъ, който е покритъ съ общински пѣтища, вие виждате горѣ-долу Софийския окръгъ, вие виждате Видинския окръгъ, вие виждате Врачанския окръгъ, сѣщо покритъ съ общински пѣтища, защото зеленитѣ ония тамъ паралелограми показватъ работата въ натура. Тамъ населението охотно отива да си отбие пѣтната тежба въ натура, и затуй тамъ хората иматъ пѣтища. Обърнете по-нагорѣ къмъ Варненския и Бургаския окръзи, тамъ дѣто населението не желае да отиде да си отбива пѣтната повинностъ въ натура, тамъ вие съ микроскопъ търсите общински пѣтища и азъ ви четохъ една таблица, че въ тия окръзи има — въ единия 19, а въ другия 32 км. общински пѣтища. Защо? Защото паритѣ, които се взематъ, казалъ съмъ го много пѣти, отиватъ за други цѣли, а не за пѣтища. Сега е малко по-друго-яче, но се не е равно 8 л. да ти взема или ти четири дена да работишъ. И затуй всѣкога съмъ билъ партизанинъ на това: не е ли въз-

можно поне за общинските патища патищата да нѣтъ да бѣде изключително въ натура. И ако би било туй възможно да сторимъ, азъ бихъ го написалъ и бихъ молилъ народното прѣдставителство да го одобри; но казаха ми инженери, хора, на които мнѣнието въ тази материя трѣбва да бѣде мѣрдавно, че не е възможно да правимъ общински патища само съ натурална патища тегоба, защото има съоръжения, има мостове, има и други работи, които трѣбва да се заплащатъ, та затуй ще трѣбва да имаме срѣдства. Та пакъ го оставихме въ закона, макаръ — още единъ пътъ го повтарямъ — азъ да съмъ партизанинъ, ако е възможно, всичките патища да нѣтъ за общинските патища да бѣде въ натура. Така е построилъ нѣкога покойниятъ Метхидъ паша патищата въ Русенския окръгъ, въ Дунавския вилаетъ, така построяватъ и днесъ българските общински власти патища тамъ, дѣто народътъ си отбива патищата данѣкъ въ натура. Най-релефно доказателство за туй е оная карта, която ви дадохъ въ бюфета, тя е най-краснорѣчиво доказателство. Тамъ, дѣто народътъ не желае да работи въ натура, да не работи, но да си хване фундиолукции да работятъ, а не да плаща по 8 л. на годината. Тамъ, дѣто населението не отива да си отбие патищата данѣкъ въ натура, тамъ патищата нѣма, и азъ съмъ убѣденъ, че нѣма да има патища дотогава, докогато нашето население не се проникне отъ необходимостта да работи патища на мѣстото. Нѣма нужда той лично, еп personnel, да отиде, нека си хване човѣкъ. Въ Търновския окръгъ, казватъ ми, мжжеть сега сж по гурбетъ — като пукне пролѣтъта, едни отиватъ по градинарство, други отиватъ въ Америка да печелятъ пари — но затова женитѣ имъ работятъ, не го считатъ за унижение, не го считатъ за оскѣрбление, а въ Варненския окръгъ това се счита за обида, въ Бургаския окръгъ — за унижение. Какво унижение има? Защо да не отиде, стига да се проникнемъ отъ желание да направимъ патища, за да не си чупимъ и воловетѣ, и краката, и главитѣ, и всичко. И така, моето желание, съ внасянето на тоя законопроектъ бѣ да организираме до известна степенъ начина за постройката на общински патища въ България. Това е, казахъ ви, за общинските патища.

Но има държавни патища. Тѣхната направа какъ е? И другъ пътъ имахъ случай да ви говоря за тѣхното километрическо протежение — нѣма днесъ да се повръщамъ на тази тема — само едно искамъ да ви забѣлѣжа, което бѣхъ го забѣлѣжалъ и другъ пътъ, и сега ще го потвърдя съ цифри на ръка. У насъ най-добритѣ ваши и на правителствата намѣрения да се направятъ патища се разбиватъ въ невъзможността на нѣкои постановления отъ закона за отчетността по бюджета. Така, напр., вие отпуснахте миналата година на правителството една сума отъ 3½ милиона лева за направа на държавни патища, и всички счетоводиме, че сме се издѣлжили прѣдъ българския народъ. Ако всѣка година по 3½ милиона лева, казахъ азъ и другъ пътъ, даваме пари за патища, въ продължение на 10—15 години, нѣма нужда да правимъ специални заеми, ние ще покриймъ България съ необходимитѣ патища. Но какво се оказва фактически? Ето ви цифритѣ, сега дадени ми отъ нашето счетоводство: отъ сумата 3½ милиона лева, отпуснати за 1910 лѣто, сме похарчили аванси, дадени на инженеритѣ за бързи поправки, 257.185 л., надници на работницитѣ пакъ за поправки на патища 269.995 л., само за прѣдприятия и чрѣзъ търгове 1.422.001 л.; еп tout, всичко 1.949.181. Ето какво сме похарчили, платили до 1 януарий 1911 лѣто. Да ангажираме нови суми не можемъ вече, а имаме приготвени смѣтки за смѣтка на сжщото 1910 лѣто за 932.602 л., но г. счетоводителтъ, възъ основа на закона за отчет-

ността по бюджета, отказва да визири, да подписва ситуациитѣ. И така, тази сума отъ 932.602 л. остава — какво ще кажете? — икономия по бюджета на 1910 лѣто. Присъединете ги къмъ 1.949.181 л., ставатъ 2.950.000 л.; оставатъ ни 650.000 л., които ще се постареемъ да похарчимъ до края на май тази година, ако можемъ, и то за ангажирани прѣдприятия. Въ всѣки случай, прочее, 1 милионъ лева, а, може-би, и повече, милионъ и половина, ще останатъ икономия по бюджета на 1910 лѣто. А тя реална икономия ли е? Не, тя е формална икономия въ смисълъ, че ние не можахме да дадемъ на българския народъ фактически онова, което тукъ гласувахме. Казахме, че има нужда да дадемъ 3 милиона лева за патища, трѣбваше да ги дадемъ за патища, но понеже законътъ за отчетността по бюджета казва: което ще дадете до еди-кой си денъ, това е дадено, кусурътъ остава икономия на бюджета, ние оставаме съ 1½ милиона лева неизползувани, за да правимъ патища. Моята цѣль, прочее, съ внасянето днешнитѣ измѣнения на закона е да отстраня тази несгода. Г. министъртъ на финанситѣ бѣше приготвилъ по-големъ законопроектъ за измѣнение на закона за отчетността по бюджета, но нѣма време да се прокара; сега ще прокараме поне туй, което, вѣрвамъ, е очевидна неправда по сега сжществующия законъ за отчетността по бюджета. Дадешъ 3 милиона лева, оставатъ ти ги да правишъ патища, но понеже не можа да ги похарчишъ прѣзъ бюджетното упражнение на 1910 г., нека остатъкътъ да влѣзе въ единъ фондъ, който се нарича фондъ за държавни патища, и отъ него да продължаваме да правимъ патища. Вие считате, че е необходимо да дадемъ тѣзи пари, дайте ги, не ги давайте съ една ръка, а съ друга да ги вземате. Тази икономия по бюджета е фиктивна. Щомъ нѣма нужда, не ги давайте, а щомъ сте ги дали, не ги вземайте обратно подъ видъ на икономия.

Ето защо тукъ въ новия законопроектъ това е сжщественото измѣнение, на което г. Георгиевъ трѣбваше да обърне особено внимание — за заплатитѣ послѣ ще говоримъ, два сантиметра ли да сж или петъ, то е нищо — и което азъ ще моля народното прѣдставителство непрѣмънно да прокара и, нѣщо повече, да го аксантирира съ слѣдующата още забѣлѣжка. Това, което ви казахъ е за патищата данѣкъ, цѣлиятъ да си остане. Не можахме да го похарчимъ прѣзъ 1910 лѣто, да си остане като фондъ за харчене прѣзъ 1911 лѣто. Нѣщо повече ще пишешъ въ законопроекта, понеже когато готвѣхме този законопроектъ, не бѣ внесешъ още другъ единъ законъ, който измѣня малко материята сега, законътъ за прѣхвърляне на беглика и други още нѣкои даждия върху общинитѣ. Тамъ вие забѣлѣзахте, че връхнинитѣ за патищата тегоба отиваха въ общинските бюджети, и тогава държавниятъ бюджетъ тукъ се ощетява съ нѣщо, но затова фактически нѣма да има измѣнение, ако държавата, както двѣ години подредъ ние отпуснаме по 3½ милиона лева — азъ се надѣвамъ, че всѣко правителство съзнава нуждата, што то тази сума да се стабилизира, моето желание е да се увеличи, но, ако кажемъ, че бюджетътъ занапрѣдъ не ще даде възможностъ да се увеличи, то всѣка година да се прѣдвизжда въ бюджета тази сума отъ 3½ милиона лева и артисалата частъ отъ бюджетното упражнение да не отива икономия на бюджета, а да отива въ този фондъ, където отива патищата тегоба. Защо ще ги събира г. министъртъ на финанситѣ, както по-долу се казва; ще ги туря въ общата каса, ще визири платежнитѣ заповѣди по ситуации прѣзъ годината до изтичането на бюджетното упражнение, остатъкътъ, както ви казахъ, отъ 932.000 л., който го имаме сега и друго перо отъ 600—700 хиляди лева, да прѣминатъ къмъ бюджета за 1911 г. за построяване на патища. И по този начинъ азъ съмъ убѣденъ, че ние ще осигу-

гуримъ направата на нашата шосейна и общинска пътна мръжа.

Г. г. прѣдставители! Този е, по моему, кардиналниятъ въпросъ, който засѣга измѣнението на стария законъ съ новия законопроектъ. Казва ни г. Георгиевъ: но Вие, г. министри, увеличихте пътния данѣкъ. Азъ да ви кажа право, за мене фактически не е вѣрно, че съмъ го увеличилъ, но азъ приемамъ да го увелича и не се боя да излъза прѣдъ българския народъ и да му го кажа. Прѣдъ всѣки общественъ дѣецъ, когато отиде между народа, народътъ едно иска: дайте пътища, да си не убиваме добитѣка, да си не чупимъ колата, да си не чупимъ главитѣ. Добръ, да ви дадемъ пътища, ама ще дадете и вие нѣщо. Досега сте давали петъ, сега дайте шестъ лева и ще ви направимъ пътища. И бждете увѣрени, нийдѣ народътъ нѣма да вика противъ пътния данѣкъ, нийдѣ. Народътъ иска само едно: да бжде той справедливо разметнатъ, да не бжде на глава, както до лани — милионерътъ даваше 6 л., бѣднякътъ, който нѣма царвулъ на крака си, и той даваше 6 л. — ...

И. Хаджиевъ: Сега е 8 л.

Министъръ М. Такевъ: Или 8 л., както каза г. Хаджиевъ. — ... ами комуто Господъ далъ повече, да даде повече. Това иска населението. И, слѣдователно, данѣкътъ по новия законъ е крайно справедливъ. Ще има единъ данѣкъ фиксъ: ще плащате вие опрѣдѣлено число — защото всѣки гражданинъ е длъженъ да помогне за пътищата; нѣмате ли особени приходи — ще отидете да работите на пътя. Азъ, освѣнъ тази физическа възможностъ да работя, имамъ и приходъ отъ капитали. Защо да не дамъ отъ този приходъ още нѣкой процентъ за направата на пътищата, отъ които сж спечелени моитѣ капитали? Ето какво направихме ние, г. Георгиевъ. Данѣкътъ да бжде разметнатъ справедливо, както бѣше и военниятъ данѣкъ, който гласувахме; всички да дадете 10 л. воененъ данѣкъ, обаче, който има повече капиталъ, той свѣрхъ този фиксъ данѣкъ, ще даде нѣщо повече. И азъ съмъ убѣденъ, че българскиятъ народъ нѣма да ви упрекне за това. Само че този народъ иска да му направимъ пътища. Като дадете на министра пари, кажете му: „Заповѣдайте, г. министри, ето Ви пари, но искаме пътища“, и тогазъ този министъръ — азъ съмъ убѣденъ — като има достатъчно срѣдства въ рѣцѣтъ си, ще накара органитѣ технически да направятъ тѣзи пътища, щомъ даде срѣдства въ рѣцѣтъ имъ. Ето защо не трѣбва по никой начинъ да възставаме противъ тази система на пътенъ данѣкъ, каквато днесъ се възприема въ законопроекта. Тази система е и справедлива, и необходима. Ние се стараемъ да разметнемъ този данѣкъ справедливо не само върху личността на човѣка, но и върху неговия капиталъ.

Г. Георгиевъ направи още една забѣлжка. Защо, казва, мръжата на общинскитѣ пътища да се утвърждава отъ министра. И сега е така, г. Георгиевъ.

Н. Георгиевъ: Знаемъ, че е така.

Министъръ М. Такевъ: Имайте търпѣние. — Сега ние турихме друго нововведение, което е важно. Азъ го поискахъ. Поисканъ отъ Дирекцията на пътищата да ми даде шосейната мръжа. Кѣдѣ е вашата шосейна мръжа, бе джанъмъ? Азъ зная, че има законъ за желѣзнопътната мръжа въ царството, и, както знаете, като намѣримъ пари, веднага камарата опрѣдѣля да се прави еди-коя линия. Тя е вече опрѣдѣлена съ законъ за желѣзнопътната мръжа на царство България. Ние нѣмаме законъ за шосейната мръжа на България; имаме само за държавнитѣ пътища, но за общинскитѣ нѣмаме. И тогава какво се работи? Партизанство, което често пъти у насъ отива до калѣта.

И. Хаджиевъ: И сега го има.

Министъръ М. Такевъ: Възможно е и сега да го има. Защо да го нѣма? И ние сме хора като васъ, и ние правимъ грѣшки, но, въ всѣки случай, тѣ сж по-малко, отколкото на всички наши прѣдшественици. — И азъ казахъ: дайте да начертаемъ общинската шосейна мръжа. И написахме въ закона: окръжнитѣ съвѣти — не ние, не правителството — окръжнитѣ съвѣти, избрани измежду народа, да начертаятъ своята общинска мръжа и, така начертана, да я изпратятъ въ министерството да се утвърди отъ министра. Това е една форма: министърътъ нѣма да отиде да види, дали къмъ туй или къмъ онуй село ще отиде пътятъ; това си го знаятъ тамошнитѣ хора. И слѣдъ като се утвърди отъ министра, да се обнародва въ „Държавенъ вѣстникъ“. Това е за васъ гаранция, г. Георгиевъ, че, като падне днешното правителство и дойде утрѣшното, то не може да измѣни една пътна мръжа току-така — отъ любовъ къмъ изкуството. То може да иска да промѣни пътната политика, но веднага трѣбва да даде мотиви, и окръжниятъ съвѣтъ трѣбва да мотивира, за да се извѣсти, чрезъ министерството и въ „Държавенъ вѣстникъ“, който се чете въ цѣлото царство, защо става тази промѣна. Цѣльта ми не бѣ да усиля властта на министра, а да ви дамъ повече гаранция да не става измѣнение на общинската мръжа: почната единъ пътъ, дошла догукъ, дойде ново правителство или новъ окръженъ съвѣтъ, измѣня го нататѣкъ, трети го обърналъ наопаки, и затуй виждате, че нѣма никаква мръжа. Този начинъ изнамѣрихъ, за да гарантирамъ стабилността на тази мръжа. То въ нищо не накърнява автономнитѣ права на окръжниятъ съвѣтъ; тѣзи права и сега сжществуватъ, но даваме по-голяма гаранция като публикуваме и общинскитѣ шосейни мръжи въ „Държавенъ вѣстникъ“, за да ги чете цѣлото царство и да не може никой да ги произволъ да ги измѣни.

Г. Георгиевъ пакъ забѣлжи, че и приходитѣ на окръжнитѣ съвѣти ще отидатъ въ Министерството на общественитѣ сгради. Тамъ ще отидатъ, зеръ. Имаше два въпроса и тѣхъ ще разгледаме пакъ въ комисията, защото азъ бихъ желалъ и тукъ да се обърне особено внимание на тѣзи въпроси. Кой да прави окръжнитѣ пътища — техническата властъ на окръжията ли, или държавнитѣ технически власти? Ето кѣдѣ е въпросътъ. Азъ бѣхъ партизанинъ на туй, да ги правятъ технически органи на окръжнитѣ съвѣти. Но когато прочетохъ статистиката, азъ бѣхъ изненаданъ: когато тѣзи пътища сж били въ рѣцѣтъ на окръжнитѣ съвѣти — до 1904 или 1906 г. — въ България е имало всичко 300—400 км. пътища, а отъ когато сж влѣзали въ рѣцѣтъ на централното държавно управление, ние вече имаме нѣколко хиляди километра. Освѣнъ тази причина, може да има и други, но фактътъ е такъвъ. Защо? Защото тамъ повече пъти влияе политическиятъ животъ на страната, отколкото тукъ, въ централното управление. Сѣ министърътъ горѣ-долу е по-освободенъ отъ този локаленъ патриотизъмъ, той сѣ малко по-високо стои надъ този локаленъ патриотизъмъ и малко по-издалечъ гледа. Нищо не ми прѣчи азъ тукъ, като министъръ, да опѣна ушитѣ на бургазкия инженеръ, че тамъ нѣма никакви пътища, сѣщо и на варненския, защото стоя по-горѣ, отколкото, може би, единъ мѣстенъ партизанинъ, който би желалъ само въ неговия окръгъ да има пътища. Ето защо моето мнѣние е да оставимъ засега още да върви постройката, както е вървѣла досега. Сумитѣ ще събиратъ окръжнитѣ съвѣти и ще ги внасятъ въ фонда. Нѣма да влѣзатъ въ джоба нито на Ивана, нито на Стояна; тѣ ще влѣзатъ въ Земледѣлската банка и отъ тамъ по бюджетъ, тукъ отъ васъ гласуванъ, да се изразходватъ. Тѣй щото, туй вече нѣма абсолютно никакво значение. Едно върме

имаше това значение, а сега го нѣма; сега фондът се изразходва точно по закона, който вие гласувате — този фонд, който току-що сега приехте на първо четене.

Ето защо, по моему, и тази опасност, която ви представя г. Георгиевъ, е фиктивна — тя не е реална.

Четвъртата забѣлѣжка, която направи г. Георгиевъ, бѣ за тѣзи наплати на пѣтищата. Г. Георгиевъ каза: това е дори смѣшно. За г. Георгиева може да е смѣшно, но тамъ, отъ дѣто сж го копирали онѣзи, които сж писали този законопроектъ — въ Германия и Швейцария — то не е смѣшно. Не сж по-глупави отъ насъ нито саксонцитѣ, нито баварцитѣ, нито швейцарцитѣ, които написаха въ своитѣ закони, че вие не можете да имате едни кола на талига съ шипове отдолу, защото разтурватъ държавнитѣ шосета, които струватъ толкова стотини хиляди левове. Тамъ съ законъ сж запрѣтили наплатитѣ да бждатъ толкова тънки и да имъ турите отгорѣ 5.000 кгр. тежестъ, защото ще разсипатъ пѣтищата.

А. Стамболийски: Тамъ колелетата сж желѣзни.

Министъръ М. Такевъ: Имайте търпѣние. — Прочее, това не е наше изобрѣтение, г. Георгиевъ; то е взето отъ държави съ по-стара култура, отколкото нашата, и азъ го намирамъ много цѣлесъобразно, много основателно. За да не оцетимъ хората, казваме; ще знаете вие, които правите коли, че наплатитѣ ще бждатъ толкова сантиметра широки. Но и сега ги правятъ по мѣрка. Мислите ли, че сега всѣки арабаджия прави наплатитѣ колкото си ще широки? Не, всѣки арабаджия си има своя мѣрка, 5 или 8 см., и сѣ по мѣрка се правятъ наплатитѣ. Тамъ, дѣто има желѣзни пини, тѣ сж пакъ точно оирѣдѣлени. Даже и фабрицитѣ, дѣто ги правятъ, и тѣ си иматъ свои мѣрила. Ето защо не трѣбва да ви се види странно, че ние казваме: отъ публикуването на този законъ до петъ години ще върви по досегашната наредба, обаче слѣдъ петъ години всѣки ще трѣбва да се съобрази, щото широчината на наплатитѣ да бжде такава, че да не врѣдятъ на шосетата. Даваме петъ години срокъ на нашето население да си направи нови наплати на своитѣ колелета; и асж никога кола не стои петъ години непоправена. Срокътъ е достатъченъ, за да се съобразятъ хората съ това и да се запазятъ пѣтищата. И менѣ ми се струва, че тази мѣрка съвършено не е смѣшна, но, напротивъ, е необходима за запазването на нашитѣ пѣтища.

Нѣма да ви отегчавамъ повече, г. г. народни прѣдставители. Вие виждате какви побуждения сж ме заставили да ви внеса този законопроектъ, и убѣденъ съмъ, че, колкото по-скоро той стане законъ, толкова по-скоро ние ще имаме възможностъ наистина да оползотворимъ онѣзи суми, които имаме днесъ на разположение, както и онѣзи, които бждатъ правителства или народни прѣдставителства ще отпускатъ за направа на пѣтища. Ето защо азъ бихъ ви молилъ да приемете този законопроектъ по принципъ, безъ особени дебати — защото вие признавате необходимостта отъ него — за да го пратимъ въ комисията, и, както завчера имахъ случай, азъ моля г. прѣдседателя на комисията, да свикатая комисия, и всички онѣзи измѣнения, които вие ще намѣрите за цѣлесъобразни, да ги въведе въ законопроекта. Казахъ и повтарямъ, азъ не считамъ, че тоя законопроектъ е послѣдна дума на науката или послѣдна дума на висшия човѣшки разумъ; и той е човѣшко творение. Дайте резони, дайте мотиви прѣдъ комисията, и възприемете да впишемъ измѣненията въ законопроекта. Моята цѣль е да напишемъ нѣщо свѣстно, нѣщо цѣлесъобразно, съ което да можемъ да направимъ пѣтища въ България. Ако

измѣдрите нѣщо по-добро отъ това, което е писано въ законопроекта, заповѣдайте: азъ съ отворени обятия ще го приема, стига да имате свои резони. Но само отъ любовъ къмъ изкуството, само да се казва, че сж внесени измѣнения, безъ всѣкаквъ особенъ резонъ и безъ рационална цѣль да се правятъ измѣнения, менѣ ми се струва, че това ще бжде напразно губене на врѣме.

Прочее, приемете законопроекта, изпатете го въ комисията, да се свика тя още утрѣ на заседание да го прѣгледа, за да го повърне въ камарата и да стане законъ.

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Стоименъ Сарафовъ.

С. Сарафовъ: Г. г. народни прѣдставители! Като се прочетатъ мотивитѣ на законопроекта, изпѣква много ясно желанието да се прѣмахнатъ всички прѣчки, които досега сж спѣвали създаването на добри пѣтища, като се усигурятъ необходимитѣ за тѣхната направа срѣдства и като се стабилизира положението на техническия персоналъ, натоваренъ съ построяката на пѣтищата.

Въ тоя законопроектъ се прѣдвиждатъ нѣкои нови по-ефикасни мѣрки, съ които се гони цѣльта да се улеснятъ срѣдствата за направа и поддръжката, да се отстранятъ причинитѣ, които прѣдизвикватъ бързата развала на пѣтищата, и въобще да се постави поддръжката на пѣтищата на една по-сигурна и незастрашаема основа.

Така сложенъ въпросътъ прѣдъ насъ, не ни остава друго, освѣнъ да поблагодаримъ на г. министра на общественитѣ сгради за добрата инициатива и да гласуваме за прѣпращането законопроекта въ комисията за надлежно проучване.

И наистина, г. г. народни прѣдставители, като се вникне по-обстоятелствено въ измѣненията, които сж прѣдставени за одобрение отъ Народното събрание, забѣлѣзва се, безъ особена мъжа, че неджитѣ въ шосейната строителна политика сж търсени и че тѣхниятъ цѣрь е подобренъ въ голѣма степенъ, но че той напълно още не е постигнатъ.

Слѣдъ освобождението си, България, за да може да осигури своитѣ желѣзнопѣтни, шосейни и водни съобщения, както и да се слобие съ всички ония здания, които сж били потрѣбни на модерна България, е била заставена или, по-добрѣ, била е длъжна да се загрижи за направата на около 4.000 км. желѣзници, на около 10 хиляди километра държавни и окръжни пѣтища, на около 11 хиляди километра общински пѣтища, да построи двѣ морски пристанища, осемъ дунавски пристанища и да се слобие съ всичкитѣ здания, които ѣ сж били потрѣбни за новия развой на нейния животъ. Както виждате, самитѣ цифри, изразени въ километри, а не въ суми, сж вече доста внушителни. Направата на 4 хиляди километра желѣзници за България, която заема едно пространство само отъ 100.000 кв. км. е единъ доста тежъкъ товаръ; създаването на 10 хиляди километри държавни пѣтища е единъ втори не малко тежъкъ товаръ. Прибавете сега още и общинскитѣ пѣтища, морскитѣ и дунавскитѣ пристанища, и вие веднага ще видите, каква тежка задача се е налагала на Българската държава още отъ самото начало на нейния свободенъ животъ. Задачата очертана, нека видимъ какво е направила България до днесъ за рѣшенето на тая задача. Какви срѣдства е турила тя въ разположение на органитѣ, които сж били повикани да приведатъ въ изпълнение тази задача, и какви особени мѣрки сж прѣвидѣни въ законопроекта съ цѣль за отстранение на злото, което е прѣчило досега на България да се слобие съ добри пѣтища? Макаръ че желѣзницитѣ не сж прѣдметъ за днешното разискване, при все това нека признаемъ, че България по отношение на своята

желѣзнопътна политика е вървѣла много по-рационално, много по-правилно и много по-здраво, отколкото въ политиката на строение своите пътища. При всичко че постройката на желѣзнопътните съобщения трѣбваше да става по-бавно, отколкото шосейните съобщения, България, напротивъ, изостави на втори планъ шосейните си пътища.

А. Екимовъ: Въ Америка тъй ли сж вървѣли?

С. Сарафовъ: Не може, г. Екимовъ, да съществува добро желѣзнопътнo съобщение, ако станциите на желѣзниците сж недостъпни. Вие знаете много добре, че желѣзницата не може да получава товари си на всеки километъръ и че возените от нея пътници и стоки се разтоварват на станции, стоящи една от друга на 15 км., или най-малко на 8 км., както това сме направили ние по българските желѣзници. Необходимо е, щото всяка станция да бѣде свързана съ своите съседки, а това значи, че всичките трѣбва да бѣдат свързани по между си съ добри пътища; такива сж потребни и за всичко, което се намира отдалечено от станцията, защото въ противенъ случай, станцията ще остане недостъпна за никого и за нищо. Значи, заедно съ построяването на желѣзниците, настѣпва и наложителното уреждане и на пътищата. Това е аксиома и не подлежи на никакво оспорване. Но нека сега видимъ какво е направила България до днесъ по своите пътища и какво тѣжи да направи занапрѣдъ?

За да се осигури една добра шосейна мръжа на страната потребни сж три нѣща. Азъ казвамъ „добра“, а не отивамъ докрай и да кажа „много добра“ — такава, която да позволява, и въ време на дъждъ, и въ време на снѣгъ, и въ време на суша да се движи по нея безразлично, кой както си иска: съ конь, съ кола, съ автомобилъ, или пъша съ каквото е установено отъ днешните сръдства за движение по шосетата. Какви сж тѣзи три нѣща? На първо мѣсто стоятъ сръдствата за направата на тѣзи пътища, защото, безъ пари или, въобще, безъ работа по пътищата, никой не може даже и да мисли за направата на тѣзи пътища. На второ мѣсто трѣбва добро и стабилно законоположение, което да урежда направата на пътищата, законоположение, което не трѣбва да се промѣня споредъ каприза на мнѣнието на отдѣлна личностъ, но което трѣбва да бѣде продуктъ, както каза г. министърътъ на обществените сгради, на колективния умъ, на ума на всички заинтересовани въ въпроса, било учрѣждения, било отдѣлни лица. И трето, трѣбва едно добро и здраво управление, което да се грижи за направата на тия пътища, защото осигурени сръдствата, създадено добро законоположение — неразбраното управление може да осуети добрия изходъ. Ето защо, когато искрено желаемъ да се уредятъ пътищата въ страната, ще трѣбва да направимъ пераздѣлни тия три условия. Днешниятъ законопроектъ, който е прѣдставенъ, визира, споредъ мене, само първото и второто условие — да създадемъ сръдства и да дадемъ добро законоположение, а третото условие — добро и разбрано управление — не се засѣга, затова сега намъ не остава друго, освѣнъ да помолимъ г. министра на обществените сгради да направи, колкото може по-здраво и по-любо това управление, за да можемъ съ пълна вѣра да очакваме ефикасните резултати отъ мѣрките, които прѣдприемаме по уреждането на първите двѣ условия.

Да видимъ сега, да-ли този законопроектъ туря на разположение на управлението, което се грижи за направата на шосейната мръжа, всички необходими сръдства? Г. министърътъ на обществените сгради каза, че общинската мръжа може да се създаде най-главно съ натуралната пътна тежба. Съмнѣние въ това нѣма. Защо нѣма? Затуй,

защото положението, въ което се намира българскиятъ народъ, издържа такова заключение. Но на друго мѣсто, въ просвѣтените държави, тия заключения си нѣматъ мѣстото и не могатъ да бѣдатъ прави, защото направата на пътищата, колкото и да бѣде маловажна работа, колкото и да си я прѣдставяваме обикновена, тя е тоже професия, тя е тоже занаятъ. Въ него има работи, които трѣбва да се знаятъ — какво се прави и отъ кого се прави и не бива да борави съ нея всеки, който завърне. Послѣ, пътната натурална тежба е още силна тамъ, където ангарията има значение. У насъ, въ България, тя не е изчезнала, може да се търпи, слѣдователно, може да направятъ по такъвъ начинъ пътища, но въ такъвъ случай се изисква още по-здраво, по-рационално и по-добросъвестно управление. Азъ бѣхъ нѣколко години подъ редъ окръженъ инженеръ; зная какво значи да се събере село да отиде да отработи една пътна повинностъ. Съгласно закона, населението е длъжно да работи по пътищата отъ 15 априлий до 15 май, защото тогава то е свободно отъ полските си работи; но ако прѣзъ това време се произвеждатъ избори, селяните се не изваждатъ на пътна повинностъ; азъ не го крия, и вие нѣма да го откажете — това е така; послѣ, ако нѣкое наше село трѣбва да отиде да отработи, ние ще го освободимъ, но ако не е наше селото, ще го пратимъ. Второ, нека приемемъ, че ни прѣдстои да направимъ единъ пътъ, въ който ще трѣбва да работятъ всички повинничари, и то въ 15-дневенъ срокъ. Тогава ще трѣбва да се изкаратъ на работа по него 240 хиляди души. При тия условия бихъ желалъ да зная, какъвъ контролъ и отъ кого може да бѣде извършенъ той върху 240 хиляди души повинничари, които ще работятъ на това шосе, и съ какви сръдства ще се направи тоя контролъ? Не ще съмнѣние, послѣдствията сж ясни: единъ ще работи, другъ ще стои. Ако ли пъкъ сж прѣснати изъ цѣла България, тогава контрольтъ става илюзоренъ. Сега, благодарение на извѣстни мѣрки, които сж взети въ тая посока, отстранени сж извънредно много отъ злините, които отъ по-рано съществуваха. Когато едно село се изважда на работа, излизатъ само 15 души, а подлежатъ да излѣзатъ 40, и понеже всеки трѣбва да извърши своята работа, разпрѣдѣлена по метри, то само по себе слѣдва, че дошлиятъ на работа селянинъ ще я извърши, а не дошлиятъ нѣма да я свърши и по тоя начинъ пътятъ се покрива съ трапища, и ако по-рано е могла да мине кола на това мѣсто, поради отбиването на пътната натурална тежба кола вече не може да върви, защото не ще може да мине. Недостатъците на натуралната пътна тежба сж много и тя е отживѣла вѣка си; но нека приемемъ, че общинските пътища днесъ сж поставени на изключителна основа и че и занапрѣдъ ще се работятъ съ пътната натурална тежба. Жално е, че ще продължимъ и занапрѣдъ да се занимаваме съ опити. Дали България ще се сдобие съ междуселски пътища посредствомъ натуралната пътна тежба — бѣдъ щето ще ни покаже.

Иде сега да се направи държавната мръжа.

Прѣдседателътъ: Моля, заповѣдайте на трибуната, понеже 15 минути изтекоха.

С. Сарафовъ: Извинете. (Отива на трибуната)

А. Екимовъ: Ама правилникътъ не е тъй. Щомъ е почналъ да говори отъ мѣстото, той не може да говори повече отъ 15 минути, защото той се е подчинилъ на нарежданията на правилника.

Прѣдседателътъ: Продължавайте, г. Сарафовъ.

С. Сарафовъ: (Отъ трибуната) Да дойдемъ сега на държавните пътища. Държавните пътища трѣбва

да бждатъ, казахме го, около 10 хиляди километра, споредъ моята смѣтка, която е и на г. министра на общественитѣ сгради, защото държавнитѣ и окръжнитѣ пѣтища сѣ събрани въ едно, посоката имъ е вече опрѣдѣлена. Тия 10.000 км. държавни пѣтища България захвана да ги прави още прѣзъ 1886 г. съ програма да ги свърши единъ день. Досега сѣ изминали повече отъ 25 години, а България не си направи пѣтищата. Да се е дѣйствувало безъ програма е нѣщо недопустимо, че България не е прѣстанала досега да мисли какъ да си нареди своитѣ пѣтища, и това е безсмѣтне. Но каква ѣ била програмата? Ето я. Тя е изразена въ кредититѣ, прѣдвиждани ежегодно за направата на пѣтищата. България въ 1887 г. за направата на тия 10.000 км. пѣтища е отпуснала въ бюджета си 1.357.000 л.; въ 1888 г. — 1.510.000 л.; въ 1889 г. — 1.171.000 л. Азъ ще ви моля да имате търпѣние да изслушате тия цифри, защото всѣка една има своето значение. Въ 1890 г. България е прѣдвидѣла за сѣщата цѣль 721.112 л.; въ 1891 г. — 791.000 л.; въ 1892 г. — 1.297.000 л.; въ 1893 г. — 1.293.000 л.; въ 1894 г. — 1.229.000 л.; въ 1895 г. — 1.183.000 л.; въ 1896 г. — 1.157.000 л.; въ 1897 г. — 1.234.000 л.; прѣзъ 1898 г. — 1.383.000 л.; прѣзъ 1899 г. — 977.000 л. и отъ тая година започватъ вече чувствителни намаления; 933.000 за 1900 г.; 798.000 за 1901 г.; 1.000.000 прѣзъ 1902 г.; 1.141.000 прѣзъ 1903 г.; 994.000 л. прѣзъ 1904 г.; 1.400.000 прѣзъ 1905 г.; 1.300.000 л. прѣзъ 1906 г.; 1.485.000 прѣзъ 1907 г.; 1.495.000 прѣзъ 1908 г.; 1.381.000 л. прѣзъ 1909 г. Да спремъ тамъ. България, значи, за да направи прѣзъ 25 години своитѣ 10.000 км. пѣтища, е прѣдвидѣла 25.000.000 л.; или срѣдно е прѣдвидѣдала по единъ милионъ лева на година. България, когато се е освободила, е заварила 2.000 км. пѣтища направени отъ Митхадъ-паша, достатѣчни, може-би, за турската областъ, но за модерна България недостатѣчни, и тѣ сѣ били въ много лошо състояние. Но нека приемемъ, че тия 2.000 км. сѣ били направени. Оставатъ 8.000 км., направата на които, като се смѣтне по 15.000 л. на километъръ, е изисквала единъ разходъ отъ 120.000.000 л., а България е отпуснала едва 25.000.000 л. А това ще рече, че България, прѣзъ врѣме на този 25 годишенъ периодъ, не е могла да направи нищо, защото е отпускала ежегодно по единъ милионъ лева, вмѣсто шестъ милиона, които сѣ били абсолютнo необходими — тя не ги отпусна и заради това не е направила пѣтищата си. Прибавете сега и злото, за дѣто въ слѣдствие на недостатѣчни срѣдства, не е било възможно да се правятъ посетата изцѣло, а на отдѣлни и несвързани парчета, както и картата на г. министра, изложена внѣ въ бюфета, показва това. Тия отдѣлни и несвързани по между си добри части на посетата сѣ се разваляли и изгубвали безслѣдно въ много кѣсо врѣме. Фактъ е, че щомъ на едно разстояние отъ 20 км. имате направени 4 км. добро шосе, а останалитѣ 16 км. не сѣ направени, тия 4 км., за които сте похарчили пари, подиръ 4 години ги нѣма — тѣ изчезватъ и подобреното шосе се връща въ първото си лошо положение. Е добръ, ако ние и сега поддържаме слѣдваната до днесъ строителна политика, относително шосейната ни мрѣжа, може ли да се говори, че занепрѣдъ България ще може да се сдобие съ добри пѣтища? Споредъ мене, не е възможно. Потрѣбни сѣ, значи, други срѣдства, освѣтѣ тия, които досега сѣ давали. Трѣбва ли тия срѣдства да се намѣрятъ? Трѣбва — никой не е на противно мнѣние. Кой трѣбва да ги даде, какво трѣбва да се направи — ето какво е нужно да се осигури въ настоящия законъ. Трѣбва, прѣди всичко, да се осигурятъ срѣдства за направата на тия пѣтища, да станатъ тѣ стабилни съ настоящето и бждѣщето законоположения и тогава Народното събрание и България, стѣпили здраво на изпълненитѣ си

длѣжности, да стегне администрацията, която ще реди създаването на пѣтища въ страната, и да ѣ заяви, че като дава въ нейно разположение всички необходими срѣдства, оставя нея единствената отговорна, въ случай че пѣтищата не се направятъ въ прѣдвидѣния срокъ. Не тури ли България тия срѣдства въ разположението на администрацията, послѣдната има възможность всѣки пътъ да намѣри извинение за своето бездѣйствие.

Нека видимъ сега внесения законопроектъ какво осигурява въ това отношение. Споредъ мене, въ него най-важното, което е прокарано, е осигуряване на срѣдствата. Въ него е прѣдвидѣно всѣки български жителъ да плаща, кѣмъ други данѣци, и единъ специаленъ данѣкъ, нареченъ „пѣтенъ данѣкъ“. Сѣщиятъ данѣкъ е сѣществувалъ и досега и отъ него сѣ постѣпвали отъ три до четири и половина милиона лева, но да-ли тоя пѣтенъ данѣкъ, събиранъ малко подъ друга форма, е отишълъ въ употреблението за направата на пѣтища? Не. При сѣществующето законоположение ще отиде ли? Не. На това зло именно настоящиятъ законопроектъ иска да тури край: той прѣдвижда мѣрки, които не допущатъ да се похарчатъ сумитѣ, постѣпили отъ пѣтенъ данѣкъ за друго, освѣнъ за направата на пѣтища. По-добра мѣрка отъ това, споредъ мене, не може да има. Може да се опозира само, както и порано бѣше направено опозиция, въ тая смисълъ, че българскитѣ граждани плащатъ данѣцитѣ си, безразлично въ каквато и да било форма, държавата ги прибира въ единъ общъ ковчегъ, и послѣ разпрѣдѣля събранитѣ суми споредъ нуждитѣ на България. Има ли нужда сега да говоримъ, че тѣзи нужди на България не сѣ били правилно покривани отъ този ковчегъ? Когато ви прочетохъ тѣзи цифри, че за направата на 10.000 км. мрѣжа дадени сѣ 25 милиона лева . . .

Н. Мирски: Колко е взето?

С. Сарафовъ: Зная и ще Ви кажа по-послѣ.

В. Георгиевъ: Жалко е, че слѣдъ три години отъ туй управление се внася този законопроектъ.

С. Сарафовъ: Все таки трѣбва да благодарите, че е внесенъ. — Най-напрѣдъ тоя данѣкъ е билъ въ единъ размѣръ отъ 1½ милиона лева париченъ приходъ, а другото е било прибирано въ натурална пѣтна тежба. Казахъ ви по-рано, какъ лесно тя се събира. Нека сега прибавя, че отъ натуралната пѣтна тежба може да се използвава не повече отъ 30%.

Какво ще става, обаче, отъ днесъ занепрѣдъ? Законътъ казва, че всички суми, постѣпили отъ пѣтенъ данѣкъ, ще се харчатъ изключително за пѣтища, ще се внасятъ въ Българската народна банка или въ земледѣлскитѣ банки, и, ако не могатъ да бждатъ изхарчени прѣзъ годината, прѣзъ периода на бюджета, ще бждатъ внесени въ единъ фондъ, който да послужи изключително за направата на тия пѣтища. Колко е тоя приходъ? Тамъ е сега въпросътъ. Законопроектътъ е добъръ съ своето прѣдписание да се харчатъ паритѣ специално за пѣтища, но колко сѣ тия пари? Ние ги гласувахме прѣди празницитѣ — тѣ бѣха 4.500.000 л.; приходътъ отъ пѣтния данѣкъ е 4.500.000 л.

С. Савовъ: 8.000.000 л. е.

С. Сарафовъ: За държавнитѣ пѣтища е 4.500.000 л.

С. Савовъ: Това е игра, че ги наричатъ съ двѣ имена.

С. Сарафовъ: Г. Савовъ! Когато въ нашия занаятъ правятъ сравнения, прието е сравненията да

се правят при еднакъв знаменател. Азъ изключихъ общинскитѣ пѣтица настрана и разглеждамъ положението и състоянието на държавнитѣ пѣтица, а пъкъ вие ще си правите послѣ заключение за общинскитѣ. — Сега, 4.500.000 л. е прѣдвидѣниятъ пѣтентъ данѣкъ. Споредъ закона, ще имаме на година 4½ милиона лева разходъ за направа на пѣтищата, а въ бюджета ние туряме само 3½ милиона лева; значи, ние, които гласуваме закона, откъснахме за 1911 г. единъ милионъ отъ постѣпилитѣ за пѣтищата суми. Нека се надѣваме, че съ настоящия законопроектъ това зло ще се избѣгне за идущата година и че за идущата година въ бюджета не прѣмѣнно ще бъдатъ вписани 4½ милиона лева за правата на пѣтища.

Добрѣ, казахъ какво ще стане съ постѣпленията отъ пѣтния данѣкъ. Но нека видимъ сега, какво ни прѣдлежи да направимъ и какво ще получимъ при тия срѣдства? Ще прибѣгна до помощта на една малка таблица, която разглежда положението на 6.848 км. държавни пѣтища. Въ таблицата тия 6.848 км. пѣтища сж прѣдставени въ слѣдующата пропорция: 3.730 км. добри и срѣдни пѣтища и 3.118 км. лоши пѣтища. Азъ казвамъ слѣдующото: добритѣ сж срѣдни за България, срѣднитѣ сж вече лоши, и то е положително, че сж лоши; добри пѣтища въ България се наричатъ тия, по които колата нѣма да се катурне, когато е сухо, но когато е мокро и когато има калъ, пѣтуването е невъзможно. Азъ ще приема, че България днесъ има 3.000 км. добри пѣтища, които не се нуждаятъ отъ поправка, а само отъ поддръжка, но които, за да се поддръжатъ редовно, ще изискватъ изразходването най-малко по 300 л. на километъръ, или по 900.000 л. на годината, а отъ тукъ слѣдва, че едно перо отъ 900.000 л. трѣбва да стои въ бюджета само за поддръжката на направенитѣ 3.000 км. пѣтища. Понеже всичкитѣ държавни пѣтища сж около 10.000 км., а направенитѣ 3.000 км., то оставатъ още 7.000 км. пѣтища, които България трѣбва да направи, а понеже за всѣки километъръ трѣбватъ най-малко по 15.000 л., то за направата на всичкитѣ 7.000 км. ще бъдатъ необходими най-малко сто милиона лева. Това не е шега, г-да; то е вѣрно, трѣбватъ най-малко сто милиона лева, ако искаме, штошъ шосетата да се направятъ по сѣщата система, както се правятъ желѣзницитѣ, т. е. да се свършатъ напълно и послѣ да се осигурятъ съ правилна и редовна поддръжка. Добрѣ, нека се попитаме сега — това е работа на една много лесна математична смѣтка — за колко години искаме да направимъ тѣзи 7.000 км. пѣтища: за 5, за 10, за 15 или за 20 години?

С. Савовъ: За 50.

С. Сарафовъ: Не можешъ прие, че за 20 години ще ги направимъ, защото не бива България да възприема програма за направата на своитѣ пѣтища подирѣ 20 години. Това никой отъ насъ не бива да поддръжа. Като добъръ примѣръ за туй можете да вземете отъ нашата съсѣдка Турция. Тя, всѣки пѣтъ, когато е прокламирала само, че въвеждала свободата въ своето отечество, е гледала да си направи добри пѣтища. По какви съображения тя прави това, не зная, но зная, че днесъ турцитѣ сж дали направата на 10.000 км. пѣтища въ европейска Турция на Société des grands travaux de Marseille за 75, близо 80 милиона лева. Това е свършенъ фактъ. Когато турцитѣ ще направятъ въ едно кѣсо врѣме пѣтищата си въ Македония, надѣвамъ се, че никой отъ насъ не ще може да поддръжа, штошъ България да опрѣдѣля 20 години за направа на своитѣ пѣтища. При все това, нека да приемемъ, че 20 години ще чакаме, за да видимъ пѣтищата си направени. Въ продължение на 20 години ще трѣбва да се отпускатъ ежегодно по 5 милиона лева; къмъ тѣхъ като

притуримъ и другитѣ 900.000 л. за поддръжка на направенитѣ вече пѣтища, ще се получи сумата 6 милиона лева, която ще се увеличава още и съ сумата, потрѣбна за поддръжката на правенитѣ ежегодно нови шосета, и която сума, взета срѣдно за цѣлия периодъ, нѣма да бѣде по-малко отъ единъ милионъ, или всичко ще трѣбватъ годишно по 7 милиона лева. Законопроектътъ ни осигурява по 4½, а намъ ни трѣбватъ 7 милиона; значи периодътъ, който приехме, да направимъ нашитѣ пѣтища, макаръ и за 20 години, става отрицателенъ. Слѣдователно, България не може да направи своитѣ пѣтища и въ 20 години, ако въ своитѣ бюджети прѣдвижда една сума отъ 4½ милиона лева. Значи, трѣбва да се отпусне ежегодно нѣщо повече отъ 7 милиона лева. Въ закона е казано, че направата на държавнитѣ пѣтища ще става съ суми отъ пѣтния данѣкъ, първо, и суми, които държавата ще дава, второ.

С. Савовъ: А тя никога не ги дава.

С. Сарафовъ: Освѣнъ Сумитѣ отъ пѣтния данѣкъ, трѣбва ли държавата да дава още нѣщо за направата на тѣзи пѣтища? Тя е длъжна къмъ събираната отъ пѣтния данѣкъ сума не прѣмѣнно да прибавя нѣщо и отъ общия бюджетъ за направата на своитѣ пѣтища. Пѣтищата не сж потрѣбни само на Министерството на общественитѣ сгради, ами Военното министерство има най-напрѣдъ нужда отъ тѣзи пѣтища; подиръ него Министерството на търговията и земледѣлието; съ тѣхъ е свързанъ културниятъ на прѣдѣкъ на страната. Когато за въоръжението на войската и за усиляването на нейната боева готовност се искатъ отъ Народното събрание по 100 и 200 милиона лева, трѣбва да се държи добра смѣтка, че безъ пѣтища тая боева готовност може да се прѣвърне въ фиктивна, ако движението на войскитѣ не би могло да стане лесно въ всѣка посока; ето защо, когато за въоръжението на България се търсятъ 200 милиона лева, нищо не прѣчи да се включатъ въ тѣхъ и 10.000.000 л. за уреждането на другитѣ срѣдства за силата на България — за нейнитѣ пѣтища.

Споредъ менъ, България не трѣбва да строи своитѣ пѣтища въ разстояние на 20 години; тя трѣбва да ги направи съ една програма най-много за 10 години, въ който случай ще трѣбва ежегодно да се отпускатъ по 10 милиона лева, а като прибавимъ и единъ милионъ за поддръжката, ставатъ 11 милиона лева. Може ли България да даде тѣзи срѣдства или не — това е единъ въпросъ; може ли тя да употреби правилно тѣзи суми или не — това е втори въпросъ. За извинение често пѣти се е заявявало отъ страна на правителствата, че не ще могатъ правилно да се употребятъ тѣзи голѣми суми. Ако е вѣрно, че България може да даде тия срѣдства, още по-вѣрно е, че тя може да изразходва правилно тѣзи суми, само че ще трѣбва да се напусне начинътъ, по който досега е ставало строенето на пѣтища въ България, защото ако тоя начинъ за строенето на пѣтища се продължи и напредъ, то сигурно е, че той нѣма да даде на България пѣтища. Досега прѣдвидѣнитѣ въ бюджета суми сж се изразходвали съ прѣдприятия по 4.000, 5.000, 7.000 и по 3.000 л. Това сж крѣпки. А да харчите 4½ милиона лева съ по 5, 10 и 15 хиляди лева, това не е нито умѣстно, нито полезно. Вие можете сами да си прѣдставите, колко прѣдприятия може да има въ такъвъ случай, колко смѣтки ще трѣбва да се правятъ, колко грижи ще трѣбва да се полагатъ и какви пѣтувания и разтакания на инженери могатъ да ставатъ. За едно мостче, правено или поправено при Петроханъ, което струва 600 л., трѣбва да отиде единъ инженеръ да го приеме; пѣтнитѣ му пари до Петроханъ сж повече, отколкото направата на мостчето. Освѣнъ загубеното врѣме и положени

трудъ, поражда се и незадоволство отъ ходенето на инженеритѣ. По мосто дълбоко убѣждение, България може безъ мъки да намѣри сръдства за направата на своитѣ пѣтища, и може да ги направи, стига само да измѣни системата на строенето, като възприеме, напр., начина, избранъ за строенето на жельзницитѣ. Не визирамъ системата *à forfait*, а прѣпоръчвамъ системата на изцѣло свършената работа, т. е. да се отдава направата на разни шосета, по 20, по 30, по 50 км., ако щете, и по 100 км. Въ такъвъ случай България може да си изработи една добра и трайна програма за направа на своитѣ пѣтища; персоналетъ, който ще ги строи, ще бѣде използванъ напълно и правилно; работитѣ ще бѣдатъ свършени наврѣме, и България сигурно ще се слобие съ добри шосета.

Ето защо, като поддържамъ напълно изказанитѣ принципи въ разгледвания законопроектъ, изказвамъ слѣдната молба: ако е възможно да се допълни този законопроектъ съ още едно-два такива прѣдписания вътрѣ, които да задължаватъ не само сегашното правителство, но и бѣдѣшитѣ правителства, да направятъ шосейна мрѣжа въ единъ периодъ отъ 10 години, като осигуряватъ сръдствата съразмѣрно съ това, което ще се харчи всѣка година. Вѣрно е, че и осигуряването на голѣми суми за пѣтищата може да има своитѣ несгодности, но това е вече работа не на закона, а на управлението. Вие знаете, че единъ заемъ отъ 19 милиона лева се тури на разположението на Министерството на общественитѣ сгради, за да направи пѣтища въ България. Какъ стана това? Това стана ненадѣйно: никой не бѣше пригответъ да посрѣщне изразходването на една сума отъ 19 милиона лева, и ето защо, когато се намѣриха тия пари въ рѣцѣтъ на управлението, то трѣбваше да я изразходва правилно и рационално, но напротивъ прибрано то направи мостове тамъ, дѣто нѣма пѣтища и обратното.

С. Савовъ: Гръцка политика.

С. Сарафовъ: Това е една лоша политика, но тя не произхожда отъ това, че сж дадени много пари веднага на разположение, а отъ лошото схващане на въпроса и отъ лошото подвземане на работата. Ето ви единъ примѣръ. Шосето Айтосъ—Провадия се захвана въ 1891 г., като се започнаха най-напрѣдъ мостоветѣ му, а слѣдъ това поземленитѣ работи, които и до днесъ не сж напавени, макаръ отъ 1891 г. до 1911 г. да сж изминали цѣли 20 години. Днешното управление, обаче, намира, че трѣбва да се изоставятъ нѣкои отъ направенитѣ мостове, за да се проведе шосето при по-благоприятно положение. Това е едно зло, но то не може да се уреди съ законъ, това лежи изключително въ управлението, както казахъ по-горѣ. То не произхожда отъ имането или нѣмането на достатѣчни сръдства; и не значи, че като турнемъ въ разположение на всѣко управление 10 милиона лева, тѣ ще бѣдатъ употребени неправилно. Когато на администрацията за направа на пѣтищата се осигури, че въ продължение на 10 години тя ще разполага ежегодно съ 10 милиона лева, или съ 7 милиона лева, тази администрация отъ когото и да се състои, ще бѣде по-благоразумна, по-умна и сигурно ще си направи една много рационална програма, при която отгуснатитѣ ѝ суми ще бѣдатъ използвани по-благоприятно и по-икономично. Ако, обаче, администрацията днесъ е зарадвана отъ вапшитѣ дѣйствия, задѣто турите на разположението ѝ 5½ милиона лева, но подиръ една или два години се изнада съ единъ бюджетъ само отъ 970.000 л., тази администрация, колкото добра и силна да бѣде, тя пакъ не ще може да уреди пѣтищата и ще остави България въ онуй положение, което е сега. Азъ ви моля, г. г. народни прѣдставители, заинтересувайте се,

било въ комисията, било при второто четене на законопроекта, върху въпроса за осигуряване сръдствата за направа на пѣтищата въ размѣръ не по-малко отъ 10 милиона лева на годината, и само тогава съ спокойствие ще можете да кажете, че ти си изпълнили дълга, като сте стоварили всичката отговорност занаяпрѣдъ върху онѣзи, които редятъ службата за направа на пѣтищата. Завършвамъ, като повтарямъ, че съ тоя законопроектъ ние се ще направимъ една голѣма крачка напредъ, но не осигуримъ ли ежегодно по 10 милиона лева за пѣтища, ние нѣма да видимъ никога добри пѣтища въ България. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Прѣдседателъ: Има думата г. Александъръ Стамболийски.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Нашиятъ другаръ г. Недѣлчо Георгиевъ каза мнѣнието на нашата група по този законопроектъ, и заради туй азъ ще бѣда свършено кратъкъ. При първо прѣглеждане на внесеня законопроектъ, азъ съзирамъ прокарани у него два добри нѣща: първото е това, дѣто се създаватъ отдѣлни фондове, отъ дѣто да се доставляватъ сръдства, прѣдначени за направата на шосета, дѣто, казвамъ, тѣзи сръдства се изваждатъ отъ държавния ковчегъ и се пласиратъ въ наптитѣ банки, като се запазватъ изключително за шосета; второто нѣщо е, дѣто се улеснява прѣвозътъ на камъни, на пѣськъ и пр. за направата на шосета съ свършено намалени тарифни цѣни. Но азъ съгледдамъ и работи, които би трѣбовало да се прѣмахнатъ; азъ съгледдамъ и нѣща въ законопроекта, които го угрозяватъ. Другото нѣщо, което бие въ очи, то е стремежътъ и тукъ да се заздрави централизацията въ управлението на страната — централизация въ управлението и централизация по отношение изразходването сръдствата на окръжията. Окръжията се задължаватъ да прѣдвиждатъ извѣстни врѣхнини, да събиратъ сръдства за поправката на пѣтищата и, когато ги събератъ, държавата, вмѣсто да даде право на тия окръжия да поставятъ сумитѣ въ нѣкоя банка и сами да ги изразходватъ, тя ги взема отъ рѣцѣтъ имъ, отнема ги отъ рѣцѣтъ имъ, поставя ги въ банкитѣ и тя се грижи за тѣхното изразходване, освѣнъ туй пѣкъ взема имъ 25% отдѣлно отъ тѣзи приходи и ги причислява къмъ държавната пѣтна тежоба.

С. Савовъ: Туй не е вѣрно.

А. Стамболийски: Съ една дума сковаватъ се рѣцѣтъ на окръжнитѣ съвѣти.

Г. министърътъ на общественитѣ сгради, като отговаряше на подобнитѣ упреци на г. Недѣлчо Георгиевъ въ това отношение, каза, че това е направено съ цѣлъ нѣкакъ по-добъръ, по-цѣлесъобразно да се изразходватъ тия сръдства, защото доказано било отъ практиката, отъ статистиката, че, дотогазъ, докогато тия сръдства сж изразходвани отъ окръжията, никаква инициатива не е вземана за поправка и за създаване на пѣтища, а оттогазъ, откогато държавата е започнала да ги изразходва, повече пѣтища били направени. Възможно е това да е така; допускамъ, че партизанството въ окръжнитѣ съвѣти е било въ голѣмъ размѣръ прѣди години — и, дѣйствително, така бѣше — но днесъ, когато ние въвеждаме съразмѣрната изборна система, ние ще имаме вече другъ съставъ въ окръжнитѣ съвѣти и, ако ние развѣржемъ рѣцѣтъ на окръжнитѣ съвѣти въ всѣко едно отношение, ако осигуримъ едно автономно окръжно управление, ние ще имаме тамъ едно по-добро управление, отколкото тукъ, въ държавата, ако не направимъ и тукъ сжщото. Вие чухте г. Сарафова какво каза: че, „за да имаме добри пѣтища и за да може да се създадатъ пѣтища, въобще, въ страната, трѣбва да имаме и добро управление“.

а добро управление — всички въ това сте съгласни — не ще има, ако ние не измѣнимъ самата избирателна система. Не зависи, разбира се, само отъ туй; зависи и отъ политическото възпитание на населението — най-главното — но обязательно ние трѣбва да измѣнимъ и самата избирателна система, за да прѣпрѣчимъ пътя на котерийнитѣ режими, които сѣ изразходвали държавнитѣ срѣдства не по прѣдзначението имъ. Така што, не трѣбва да вземаме подъ съображение онуй, което е ставало досега въ окръжнитѣ сѣвѣти. Занапрѣдъ окръжнитѣ сѣвѣти ще иматъ вече свършено другъ съставъ; нека разширимъ и тѣхнитѣ права, нека осигуримъ тѣхното автономно управление, нека и въ туй отношение да не имъ отнемаме правото да се разпореждатъ сами съ изразходването на срѣдствата за направа на пътища. Освѣнъ това, ние можемъ при другъ единъ законопроектъ да задължимъ и самитѣ окръжия да не изразходватъ тия срѣдства по тоя параграфъ за други цѣли. Бюджетитѣ имъ, разбира се, сѣ подъ контрола на финансовитѣ власти, и този контролъ може да става.

Друго едно нѣщо, което азъ съглеждамъ въ законопроекта, е, че се увеличава пътнитъ данѣкъ — общинскитъ пътень данѣкъ отъ 6 л. става на 8 л. Това е едно увеличение — не може да го откаже г. министърътъ на общественитѣ сгради и никой не може да го откаже. Увеличава се още и съразмѣрнитъ пътень данѣкъ върху имотитѣ съ 20%. Знаете, че прѣди една година се направи 11% съразмѣрнитъ държавенъ пътень данѣкъ, а сега се туря и 2% общински, та ставатъ 13%; значи, има едно грамадно увеличение. Може г. министърътъ на общественитѣ сгради да твърди, че надницитѣ сѣ се увеличили, че четири дена въ натура работени, т. е. изработена пътна повинност, коштуватъ 8 л., но той не може съ нищо да оправдае увеличението на съразмѣрната пътна тегоба съ 2%.

С. Савовъ: Той го оправдава съ намѣрението да имаме пътища въ държавата.

А. Стамболийски: Не е вѣрно, че надницата е 2 л.; тя обикновено се отбива зимно врѣме, а зимно врѣме хората работятъ и за единъ левъ. Слѣдователно, комисията трѣбва да се позанимае да намали този пътень данѣкъ — достатъчно е увеличаванъ.

Освѣнъ туй, азъ съглеждамъ една празнота, т. е. прокарано е друго нѣщо, което окарикатурва законопроекта или което прави този законопроектъ лошъ. Миналата година, ако се не лъжа, ние отсрочихме изплащането на този данѣкъ, да не бѣде до 1 май, а да бѣде дождъ 1 октомврий, ако се не лъжа, а сега го правите да бѣде дождъ 1 юлий; значи, скъсявате срока. Не зная защо е направено туй.

И. Хаджиевъ: За да се взематъ повече пари.

А. Стамболийски: Естествено, за да се взематъ повече пари. Комисията трѣбва да гледа сѣщо и туй да прѣмахне; да си остане стариятъ срокъ: изплащането на общинската пътна повинност да става до 1 октомврий.

Освѣнъ туй, азъ бихъ желалъ въ този законопроектъ нѣкакъ да вземемъ по-ефикасни мѣрки, съ които да заставимъ населението да отбива пътната си повинностъ въ натура. Чухъ отъ г. министра, че това нѣщо създавало извѣстни неудобства. Въ какво се състоятъ тѣ? Необходими били срѣдства за доизкарване на тия шосета, за направата на мостове по шосетата. Такива срѣдства Вие въ самия законопроектъ сте прѣдвидѣли, г. министре: Вие поставяте 2% съразмѣрна пътна тегоба. Това нѣма да се отбива по никакъвъ начинъ въ натура; това ще се взема отъ бирника и ще се изразходва за та-

кива мостове; значи, този аргументъ пада. Г. Сарафовъ каза друго едно нѣщо: „Има технически неудобства; въобще, ако се отбива пътната повинностъ въ натура, привикватъ се да работятъ и хора, които нѣматъ нужния похватъ, нужната опитностъ да строятъ шосета“. Кой знае, но струва ми се, че, единъ пътъ човѣкъ да изработи единъ или два метра шосе, той ще добие опитностъ за прѣзъ цѣлия си животъ, защото тукъ не се изискватъ нѣкакви особени познания. Има единъ кондукторъ, който дава упѣтвания, колко да бѣдатъ шалшитѣ, какъ да се приравняватъ, въобще нѣма нѣкакво изкуство. Но да приемемъ, че туй неудобство го има; има пъкъ други удобства, поради които ние трѣбва да възприемемъ това начало, што да заставимъ населението да отбива пътната си повинностъ въ натура, да го заставимъ да си направи шосетата. Кой сѣ тѣзи удобства? Прѣди всичко ние не ще можемъ да се снабдимъ съ пътища, ако речемъ да се снабдяваме само съ пари. Когато г. Сарафовъ говорѣше, колко милиона ще ни трѣбватъ, за да построимъ за десетъ години само държавнитѣ пътища, г. министърътъ на финанситѣ се подсмиваше, и има право да се подсмива, защото, при тия задължения на държавата, ако вземемъ и за пътищата да правимъ заеми, ако вземемъ и за желѣзницитѣ да правимъ заеми — защото чухте и за вагони колко трѣбвало, че и за доизкарване на желѣзницитѣ колко трѣбвало — ние трѣбва да продадемъ България. Значи, сѣ трѣбва да възприемемъ старото срѣдство, макаръ и малко недемократично, макаръ и малко отживѣло вѣка си — ангарийството за общинската пътна повинностъ. Ние съ това ангарийство ще привикнемъ населението да си прави пътищата; а има възпитателно значение, ако привикнемъ населението въ една демократическа страна да си извършва само онова, което може да извършва.

С. Сарафовъ: Г. Стамболийски! Вие не схващате главната мисль, че 240—250 хиляди повинничари трѣбва да изработятъ тая пътна повинностъ въ 15 дена. Смѣтнете сега, ако на тѣзи 250 хиляди повинничари имъ се плати въ пари, колко правятъ: за 10 дена правятъ 2.500.000 л. надници. Когато ще платите въ 10 дена 2 милиона и толкова надници, ще ли бѣде сѣщото, ако употребите въ 250 работни дни прѣзъ годината сѣщитѣ тѣзи надници? Тогава и по-стабилно, и по-редовно, и по-правилно ще се изработи сѣщата работа. Тя е една мисль, която дѣйствително трѣбва да се прѣцѣни добръ. Азъ казахъ, че натуралната пътна тегоба има много неудобства, но, при все това, нека за общинскитѣ пътища оставимъ туй положение, което е било досега. Вземете въ съображение и слѣдующето: ако населението трѣбва да отиде по-далече да работи, тогава то ще пътува единъ или два дена повече, ако пъкъ прѣзъ тѣзи 15 дена падне дъждъ, то надничнитѣ дни, прѣзъ които населението трѣбва да работи, се изгубватъ, още повече като се има прѣдъ видъ, че то не се изкарва да отбива пътната си повинностъ прѣзъ мѣсецъ юний или юлий, а се изкарва отъ 15 априлий до 15 май и отъ 15 октомврий нататъкъ. Ако се случи лошо врѣме, а това е почти сигурно, че ще се случи, тогава не е възможно да се събере пътната повинностъ и програмата на техническата властъ прѣзъ годината рухва. Ето неудобството.

А. Стамболийски: Азъ казахъ, г. г. народни прѣдставители, че ще ни трѣбватъ много пари, ако речемъ, чрѣзъ такива срѣдства, каквито прѣпорѣчва г. инженеръ Сарафовъ, да построимъ нашитѣ пътища. Освѣнъ туй, ако вие речете да построите въ 10 години пътищата въ България, при наличността на срѣдства, вие ще създадете цѣла революция въ икономическия животъ, вие ще посъкните живота, вие ще посъкните надницитѣ, вие ще посъкните

всичко въ тази страна. Ние не можемъ да се хвърлимъ въ така трескава строителна политка...

С. Сарафовъ: Да, г. Стамболийски, но въ Бѣла-Слатина днесъ лежатъ милиони килограми жито, които не могатъ да се занесатъ въ Червенъ-брѣгъ за продажба. И ако днесъ цѣната на житото се е покачила съ 4 л. повече и населението не може да я използва, защото не може да си занесе стоката до станцията, прѣсмѣтнете каква е загубата въ продължение на 10 години за туй население, което нѣма пѣтища. Това не е само въ Бѣла-Слатина, а това е навсѣкждѣ.

Прѣдседателъ: Моля, не прѣкъсвайте, г. Сарафовъ.

Д. Драгиевъ: Не се знае, да-ли населението ще спечели, ако занесе житото въ Червенъ-брѣгъ, или ако го задържи въ Бѣла-Слатина.

А. Стамболийски: Има и други съображения, които заставятъ населението да се въздържа. Ако сте купували сега зърнени храни, ще знаете какви низки цѣни иматъ тѣ.

С. Сарафовъ: Знамъ и това.

А. Стамболийски: Освѣнъ туй, г. г. народни прѣдставители, като приучимъ населението да отбива пѣтната си повинностъ въ натура, азъ твърдя, че ще имаме повече пѣтища и по-бързо ще направимъ нашитѣ междуселски пѣтища. Освѣнъ туй, ще създадемъ инициатива у населението да прави пѣтища. Ако вие заставите едно село да отработва пѣтната си повинностъ въ друго едно село, тамъ, дѣто е трасирано вече шосе, ще се създаде желание въ туй село, което не е помисляло да си създаде пѣтища поради невѣжество, да повика инженеръ да му трасира пѣтъ, защото нѣма село, което да не се нуждае отъ пѣтъ.

А. Краевъ: Вие опровергавате това, което поддържахте прѣди малко, като възразихте на г. Сарафова.

А. Стамболийски: Какво, напр.?

Прѣдседателъ: Моля, г. Краевъ, не прѣкъсвайте оратора.

А. Краевъ: Съ негово съгласие, г. прѣдседателю. — Вие казахте прѣди малко, г. Стамболийски, че, колкото по-скоро се построятъ пѣтищата у насъ, толкова по-злѣ ще бѣде за страната, понеже ще поскъпне животътъ, ще стане цѣла революция,...

А. Стамболийски: Ако пѣтищата се построятъ съ пари.

А. Краевъ: ...а сега казвате: „оставете инициативата на населението“.

Прѣдседателъ: Моля, г. Краевъ, не прѣкъсвайте.

А. Стамболийски: Азъ не съмъ противъ идеята да се създадатъ пѣтища часъ по-скоро въ България, г. Краевъ, но да се създадатъ чрѣзъ пари е по-възможно, защото ще трѣбва да правимъ заеми, и освѣнъ това, ако речемъ да създадемъ тѣзи пѣтища въ десетъ години, ние ще покачимъ надницитѣ, ние ще създадемъ цѣло разстройство въ икономическия животъ. Искамъ по-скоро да създадемъ пѣтища, но да заставимъ населението — това е малко ангарийство — да отработва пѣтната си повинностъ въ натура.

А. Краевъ: Г. Сарафовъ не е противникъ на това, да се отбива общинската пѣтна повинностъ въ натура.

А. Стамболийски: Именно за общинскитѣ пѣтища говоря туй.

Прѣдседателъ: Г. Стамболийски! Говорете на Събранието, а не се разговаряйте поотдѣлно съ народнитѣ прѣдставители.

А. Стамболийски: Ами че и къмъ тази страна е Народното събрание. (Посочва лѣвицата)

Та, казвамъ, когато едно село бѣде заставено да отработва пѣтната си повинностъ въ самото село; освѣнъ туй, населението, като работи по три-четири години по пѣтищата зимно врѣме, пролѣтно врѣме, когато му позволява врѣмето, ще привикне всѣка година, изработи ли едно свое шосе, да създава друго, и по такъвъ начинъ България ще бѣде кръстосана съ добри пѣтища. Когато самото население създава тия пѣтища, то ще има и желанието, то ще има и грижата да пази тѣзи пѣтища, защото тѣ трѣбва и да се поддържатъ, трѣбва и да се пазятъ. За поддържането и пазенето имъ да не се плаща по 300 л. на единъ километъръ, а може за тая цѣлъ да се употребява пакъ сѣщияска ангарийска работа: да се даде извѣстно право на общинскитѣ кметове въ съответствующия законъ, въ опрѣдѣлени празнични дни да изкарватъ цѣлото население, за да поправа ония пѣтища, които сж се поразвалили.

А. Краевъ: Това е рационално.

А. Екимовъ: Ако кажете туй прѣдъ населението отъ земледѣлскитѣ организации, то ще Ви изчисли,...

А. Стамболийски: Г. Екимовъ! Навсѣкждѣ ще говоря туй и тѣй трѣбва да се говори.

А. Екимовъ: ... защото Вие искате да го карате и въ недѣля да работи.

А. Стамболийски: Азъ, г-да, живѣя въ едно село, което досега само си е строило пѣтища, обаче само едно желая — да му се трасиратъ тия пѣтища. Не можемъ да намѣримъ инженеръ да трасира пѣтищата; свършимъ единъ пѣтъ, а нѣма инженеръ да трасира другъ.

Прѣдседателъ: Г. Стамболийски! Ако мислите да продължавате, елате на трибуната.

А. Стамболийски: Остава ми още малко да кажа.

Прѣдседателъ: Добрѣ.

А. Стамболийски: Знайно е, че има села, които не пипватъ мотиката да правятъ пѣтища. Е добрѣ, не може така да се остави работата — сѣ съ пари да се върши тая работа. Държавата взема срѣдства и иска да прави държавни пѣтища; ако прѣдоставимъ на нея направата и на окръжнитѣ и общинскитѣ пѣтища, не може да намѣри инженери. Инженерскитѣ трудъ перасва, поскъпва; отъ друга страна тѣкъ неправди ставатъ. Държавата често пѣти, за да угоди на голи или на онзи депутати, взема срѣдствата на едно село и съ тѣхъ прави пѣтъ на друго село. Добрѣ е комисията да помисли, да се взематъ по-ефикасни мѣрки, за да се застави населението да отбива пѣтната си повинностъ въ натура; изрично да се каже: общинската пѣтна повинностъ да се отбива въ натура.

Друго пѣщо, което виждамъ, че трѣбва да се изхвърли, то е тия сантиметри на колелетата, на наплатитѣ и пр. и пр. Г. министърътъ на общественитѣ сгради обясни, че това го имало въ Бавария и Пруссия. Като го има тамъ, г. министре, не значи още,

че и тукъ трѣбва да го има. Който е билъ тамъ, знае какъ въ впрѣгателъ добитѣкътъ хората иматъ — голѣми першеронски коне, желѣзни кола, на които се товарятъ огромни товари, . . .

И. Хаджиевъ: Има шосета навсѣкѣдѣ.

А. Стамболийски: Да. — . . . които, дѣйствително, могатъ да развалятъ пътищата. А тукъ такива кола съмъ видѣлъ само на дружеството „Изида“, които прѣнасятъ камъни въ София, у насъ такива кола нѣма и, слѣдователно, нѣма защо да създаваме по-водъ да се прѣслѣдъ населението, защото единъ кантонеръ като ти прѣмѣри колелетата и види, че наплатата се е изляла и нѣма петъ сантиметра, може да ти състави актъ, па сетишъ иди да се разправяшъ; може да се оправдаешъ, но стига ти тая разправия, че ще получишъ призовка, та, докато се насрочи дѣлото, да се вълнувашъ. Оставете това главоболие, нека бѣдѣщето поколѣние направи това. Немѣ мислите, че сега трѣбва да се направи всичко, каквото е направено въ Европа; и ние ще го направимъ, но нека направимъ по-напрѣдъ шосета, та послѣ ще му мислимъ за колелетата и наплатитѣ.

Освѣнъ туй, азъ не виждамъ, г-да, да вземете мѣрки за ограничение на кондукторскитѣ произволи. Има много желаючи въ селата да отбиватъ пътнаа повинностъ въ натура, но не я отбиватъ, за да не се подлагатъ на тѣзи произволи, на които ги подлагатъ кондукторитѣ. Ще се прави шосе, опрѣдѣля ти 4—5 м., ще го направимъ, ще го издигнешъ толкова, колкото е потребно, но кондукторътъ не ти разписва разписката, а избѣгва. Е добръ, като седи една година това шосе, което си го направилъ, то се измѣнява — земята се попригъква. Ще каже, че нѣколко сантиметра не си го доправилъ, ще мине срокътъ 1 януарий, не ти разписва разписката, защото не можешъ да го намѣришъ, и трѣбва цѣла седмица да си оставишъ стопанската работа, за да търсишъ кондуктора тукъ-тамъ изъ кръчмитѣ, или е отишълъ въ другитѣ села, за да ти разпише разписката; минава срокътъ, работата ти отива хакерене, и ти си принуденъ да плащашъ. Та, тукъ трѣбва да се прѣвдидятъ по-добри мѣрки, за да нѣма такъвъ произволъ отъ страна на кондукторитѣ. Послѣ, може да се избѣгне и това неудобство, дѣто каза г. Сарафовъ: единъ изработилъ опрѣдѣленото пространство отъ шосето, другиятъ не го изработилъ. И, дѣйствително, има много шосета неудобни, само поради това, че двама-трима немарливи хора не сж изработили по срѣдата на шосето опрѣдѣленото отъ кондуктора пространство. Добръ е, да не се позволи, докато не се направи известно разстояние шосе, да се прави по-нататѣкъ, а онѣзи, които сж немарливи, да се замѣстятъ отъ други. По такъвъ начинъ, като се обърне внимание на кондукторитѣ, това неудобство ще се махне. Често пъти, г. Сарафовъ, избѣгватъ да изработватъ това нѣщо пакъ поради лошитѣ наредби на кондукторитѣ; като те мрази единъ кондукторъ, ще ти опрѣдѣли да работишъ въ едно каменливо мѣсто, ще ти опрѣдѣли два метра, тъй както на онзи, който работи на мекото и ти си принуденъ да не го работишъ, а да го платишъ. Ако нѣма такъвъ произволъ, не ще имаме и такива шосета.

Освѣнъ това, не е прѣвдидѣно, г. г. народни прѣдставители, да се изплащатъ на хората и загубитѣ, тогава, когато вие, за да поправите шосе, отидете та му разкопаете нивата. Напр., ако отидемъ да изкопаемъ прѣстъ отъ една посѣяна нива, законътъ прѣвдига да му се заплати само за единъ-два снопа, дѣто ще изгуби, а че му се развалила нивата завинаги, тази загуба не му се заплаща. А често пъти, като махнете прѣстѣта въ почвата до една или двѣ педи, ще намѣрите отдолу чакълъ; тази

земя е неудобна за обработване; развалятъ му завинаги това мѣсто. Би трѣбвало да се плаща и това.

Тѣзи сж, г. г. народни прѣдставители, бѣлѣжкитѣ, които иматъ да направя, и азъ желяехъ, комисията да се постарее да подобри тоя законопроектъ, за да не става нужда въ бѣдѣще пакъ да се подлага на измѣнения.

Прѣседателъ: Ще туря на гласуване по принципъ приеането на законопроекта за измѣнение и допълнение закона за държавнитѣ и общинскитѣ пътища. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж за приеането по принципъ и за изпращането на законопроекта въ комисията, да си вдигнатъ рѣката. (Мнозинство) Събранието приема.

Минаваме на втория пунктъ отъ дневния редъ: прѣдложението на сливенския народенъ прѣдставителъ г. Христо Дограмаджиевъ, за отмѣнение на чл. 55 отъ закона за пенситѣ.

Има думата г. Христо Дограмаджиевъ.

Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„Прѣдложение.

„Въ новия законъ за пенситѣ по гражданското и военно вѣдомства, гласуванъ и приетъ отъ XIV-то обикновено Народно събрание, въ втората редовна сесия, въ чл. 55 алинея първа и втора, е казано, че пенситѣ за изслужено врѣме, „инвалидитѣ“ по двѣтъ вѣдомства, опрѣдѣлени прѣди влизането въ сила на тоя законъ, се ревизиратъ „видоизмѣняватъ“ и размѣрѣтъ имъ се опрѣдѣля споредъ тоя законъ.

„Като се има прѣдъ видъ:

„1. Уволняването отъ служба на запаснитѣ офицери досега не е било при нормални условия — голѣма частъ сж уволнени съ привидната цѣль да се допълни запасътъ; имало е и политически смутове, които сж прѣдизвикали уволнението на мнозина, безъ да е държано смѣтка за тѣхната виновностъ или невинностъ; слѣдъ сръбско-българската война неголѣма частъ отъ офицеритѣ, които достойно изнесоха войната на плещитѣ си, бѣха уволнени, за да се даде потикъ на младото офицерство; при бързото развиване на нашата армия повишението на офицеритѣ е било сѣщо така аномално — отъ единъ и сѣщи випускъ сж бивали командири на полкове и ротни командири, различава въ заплатата е била огромна, а тя по новия законъ се има прѣдъ видъ при опрѣдѣление на пенситѣ, и като послѣдствие излиза, че при еднакво число прослужени години на занимающия по-голѣма длѣжност пенсията ще е почти двойно по-голѣма.

„2. За да се урегулира донѣдѣ тази аномалностъ при уволнението, тогавашнитѣ правителства сж създали стария законъ за пенситѣ, за да се даде възможностъ на уволненитѣ да поддържатъ живота си съ една скромна пенсия, защото не тѣ сж искали своето уволнение, а държавата ги е уволнила въ интереса на страната.

„3. Съ така придобититѣ права по закона и чрѣвъ сѣдилищата запаснитѣ офицери слѣдъ нареждането на живота си сж живѣли съ своята скромна пенсия, и днесъ, когато повечето отъ тѣхъ сж застарѣли, станали неджави, когато иматъ вече и многочисленни сѣмейства, съ единъ замахъ тази скромна пенсия имъ се намалява почти наполовина, а на нѣкои съвършено се отнима — отъ скромна тя става мизерна.

„4. На всички инвалидни, на всички тия, които при добросъвѣстна и усиlena служба сж дали своето здраве на отечеството и на тия, шо сж били осакачени на бойнитѣ полета въ борбата срѣщу враговетѣ, скромната инвалидна пенсия е намалена наполовина и даже съ $\frac{2}{3}$, и

„5. Ако този законъ не се поправи (чл. 55 алинеи първа и втора) и остане, както е сега законътъ, то отъ новата година, когато почне да се дава пенсия по него и да се одържа даденото досега споредъ стария законъ за пенсиятъ, отъ деня на утвърждението на закона, запасното офицерство ще бжде изложено на крайна мизерия.

„Отъ приложенитѣ къмъ настоящето списъци за състоянието на пенсиятъ, ревизирани по новия законъ (чл. 55 алинеи първа и втора), ясно се вижда голѣмата аномалностъ въ цифритѣ и неправдата, която носи този членъ на запасното офицерство, погледнато отъ точка зрѣние на всички морални закони.

„Споредъ алинеи първа и втора на чл. 55 отъ сегашния законъ, отъ пенсиятъ на тия, що малко получаватъ, се взема една частъ и се дава на тия, що много получаватъ, т. е. взема се на тия, що малко иматъ, и се дава на тия, що много иматъ. Отъ това става явно, че промѣната, която иска, нѣма да прѣтовари държавния бюджетъ.

„Водимъ отъ горното и въ името на справедливостта, отъ която трѣбва да се вдѣхновява винаги нашето законодателство, като бжде то всекога равно за всички; сетитѣ, за да се отнеме възможността на разни ходатайства посредствомъ депутация и срѣдства, които не може да не се уважаватъ за цѣли като горната, нека благоволи XIV-то Народно съ-

брание да гласува слѣдното отмѣненіе на чл. 55 отъ закона за пенсиятъ.

„Всички заварени отъ настоящия законъ пенсии за изслужено врѣме, инвалидни и наслѣдствени се запазватъ безъ измѣнение.

„София, 28 ноември 1910 г.

Народенъ прѣдставителъ: Х. Дограмаджиевъ.

„Подписанитѣ народни прѣдставители подкрѣпяме горното прѣдложение (чл. 109 отъ конституцията): К. Маричковъ, Б. Токевъ, Г. Типевъ, Н. Начевъ, Н. Геневъ, Т. Димчевъ, Д. Мишевъ, Р. Маджаровъ, Ц. Мисловъ, А. Ангеловъ, А. Дюлгеровъ, Т. Васильовъ, В. Бенчевъ, Е. Христовъ, И. Стоилковъ, И. Цековъ, С. Бърневъ, П. Рѣковъ, А. Русевъ, И. Инджовъ, Д. Константиновъ, С. Капаровъ, д-ръ А. Гиргиновъ, Е. Начевъ, В. Здравевъ, И. Паликрушевъ, Т. Искровъ, К. Добревъ, А. Горановъ, С. Грудовъ, Г. Денчевъ, Н. Вельовъ, Н. Холевичъ, Н. Чолаковъ, П. Пешевъ, С. Поповъ, В. Вълевъ, Н. Митевъ, В. Милевъ, Н. Топаловъ, Т. Статковъ, Ц. Барбаловъ, Н. Андрѣевъ, Р. Пешовъ, С. Палавѣевъ, П. Гачевъ, Д. Пенковъ, А. Милчевъ, П. Ивановъ, Г. Булевъ, А. Ангеловъ, Т. Димитровъ, С. Сарафовъ, Н. Коцевъ, Н. Дяковичъ, В. Дановъ, А. Каназирски, И. Терзиевъ, М. Михайловъ и Я. Поповъ.

СПИСОУЪ

на запаснитѣ офицери, на които сж увеличени пенсиятъ по новия законъ.

№ по редъ	Ч и н ъ	Име и фамилия	Годишенъ окладъ на пенсията				Въ		Забѣлѣжка
			по стария законъ		по новия законъ		повече		
			лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	
1	Генералъ	Петровъ Рачо	4.734	—	6.000	—	1.266	—	
2	„	Петруновъ Христо	4.770	—	5.895	—	1.125	—	
3	„	Илиевъ Стефанъ	5.490	—	6.000	—	510	—	
4	„	Кончевъ Иванъ	5.058	—	5.500	—	451	—	
5	„	Паневъ Ангелъ	5.490	—	5.737	—	247	—	
6	„	Геневъ Никола	5.868	—	5.988	—	120	—	
7	„	Савовъ Михаилъ	5.940	—	6.000	—	60	—	
8	Полковникъ	Обръшковъ Лазаръ	3.822	—	5.000	—	1.178	—	
9	„	Даневъ Атанасъ	3.930	—	5.000	—	1.070	—	
10	„	Стоевъ Тодоръ	3.915	—	4.953	—	1.038	—	
11	„	Кърджиевъ Вел.	3.930	—	5.000	—	1.070	—	
12	„	Клатновъ Димитъръ	3.747	—	4.689	—	941	—	
13	„	Фурнаджиевъ Н.	4.170	—	4.831	—	661	—	
14	„	Поповъ Михаилъ	4.740	—	5.000	—	260	—	
15	„	Узуновъ Маринъ	4.740	—	5.000	—	260	—	
16	„	Хитровъ Василь	4.560	—	4.816	—	256	—	
17	„	Халачевъ Евлогий	4.755	—	5.000	—	245	—	
18	„	Петровъ Михаилъ	4.620	—	4.841	—	221	—	
19	„	Пѣевъ Панайотъ	4.845	—	5.000	—	155	—	
20	„	Бояровъ Тодоръ	4.560	—	4.706	—	146	—	
21	„	Фиковъ Димитъръ	4.875	—	5.000	—	125	—	
22	„	Симеоновъ Андрѣя	4.905	—	5.000	—	95	—	
23	„	Касабовъ Георги	4.920	—	5.000	—	80	—	
24	„	Аврамовъ Аврамъ	4.395	—	4.459	—	64	—	
25	Подполковникъ	Пѣевъ Велизаръ	2.703	—	3.957	—	1.254	—	
26	„	Стайковъ Петъръ	2.573	—	3.751	—	1.178	—	
27	„	Атанасовъ Цв.	3.181	—	3.787	—	606	—	
28	„	Петковъ Добри	2.601	—	3.082	—	481	—	
29	„	Николовъ Стефанъ	3.225	—	3.574	—	349	—	
30	„	Домузчиевъ Тодоръ	4.041	—	4.240	—	199	—	
31	„	Бановъ Стоянъ	2.970	—	3.148	—	278	—	
32	„	Каракулаковъ Д.	3.111	—	3.207	—	96	—	
33	„	Добриновъ Ем.	3.557	—	3.633	—	76	—	
34	„	Петровъ Владимиръ	3.327	—	3.352	—	25	—	

СПИСОКЪ

на запаснитѣ офицери, на които се намаляватъ пенсиятъ по новия законъ.

№ по редъ	Ч и н ъ	Име и фамилия	Годишенъ окладъ на пенсията				Въ		Забѣлѣжка
			по стария законъ		по новия законъ		по-малко		
			лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	
1	Подполковникъ	Дюлгерски М.	4.575	—	3.825	—	750	—	
2	"	Драндаровъ Ал.	3.264	—	2.756	—	507	—	
3	"	Стояновъ Павелъ	3.774	—	3.289	40	484	60	
4	"	Ивановъ Христо	3.302	25	2.869	85	432	40	
5	"	Дуковъ Георги	4.309	—	3.900	—	409	—	
6	Майоръ	Казанджисъ Хр.	3.876	—	3.049	85	826	15	
7	"	Генковъ Д.	3.024	—	2.202	90	821	10	
8	"	Тюфекчиевъ Д.	3.468	—	2.684	40	783	60	
9	"	Хитровъ Иванъ	3.024	—	2.300	—	724	—	
10	"	Нишковъ Лазаръ	2.304	—	1.581	15	722	85	
11	Майоръ	Кирковъ Георги	3.084	—	2.365	—	719	—	
12	"	Радовъ Стефанъ	2.668	—	1.968	60	699	40	
13	"	Кузуджийски В.	2.856	—	2.160	—	696	—	
14	"	Чавовъ Христо	2.508	—	1.832	—	675	—	
15	"	Симеоновъ Юрданъ	3.036	—	2.379	—	657	—	
16	"	Гасевъ Стефанъ	2.688	—	2.069	—	619	—	
17	"	Джамбазовъ П. Ат.	3.168	—	2.625	—	543	—	
18	Капитанъ	Едеръ Климентъ	2.628	25	1.377	50	1.250	75	
19	"	Щетински Сергей	2.408	25	1.373	90	1.034	35	
20	"	Куртевъ Илия	2.175	85	1.190	30	985	55	
21	"	Тоневъ П.	2.145	—	1.303	—	841	—	
22	"	Костадиновъ К.	1.703	—	992	45	710	55	
23	"	Симеоновъ Иванъ	2.544	75	1.875	—	669	75	
24	"	Запряновъ Ан.	1.976	95	1.285	95	691	—	
25	"	Коевъ Сава	2.582	15	1.919	15	662	—	
26	"	Георгиевъ Хр.	2.554	55	1.956	60	597	90	
27	"	Красновски П.	1.689	10	1.131	55	557	75	
28	"	Кжневъ Георги	2.554	50	1.956	60	597	20	
29	"	Чонковъ Ст.	1.638	—	1.095	—	543	—	
30	"	Стаматовъ Ст.	1.586	—	1.110	45	485	55	
31	"	Драгановъ Г.	1.599	—	1.125	—	474	—	
32	"	Узуновъ Хр.	1.822	—	1.399	—	423	—	
33	"	Панчевъ Найдень	1.131	—	720	—	411	—	
34	"	Божиновъ Константинъ	2.976	—	2.581	70	394	30	
35	"	Мушановъ Рахамъ	1.862	25	1.479	75	382	50	
36	"	Ивановъ Георги	1.677	—	1.341	80	335	20	
37	"	Кесяковъ Д.	1.930	—	1.596	—	333	—	
38	"	Гешевъ Хр.	1.755	—	1.426	30	328	70	
39	"	Кжчевъ Трифонъ	2.369	25	2.055	20	314	05	
40	"	Велевъ Хр.	2.008	50	1.701	75	306	75	
41	"	Ранчевъ Ангелъ	1.872	—	1.571	15	300	85	
42	"	Лечевъ Василь	2.418	—	2.119	70	298	20	
43	"	Димитровъ К.	1.872	—	1.530	50	291	50	
44	Поручикъ	Юрдановъ Дечю	1.680	75	1.163	65	517	10	
45	"	Губчевъ Г.	1.464	75	1.302	55	162	20	
46	Подпоручикъ	Ивановъ Атанасъ	1.239	—	552	—	687	—	
47	"	Шилмановъ Никола	1.033	55	787	50	246	05	
48	"	Димитровъ Д.	348	—	—	—	348	—	Пенсията се отнема

Инвалидни пенсионери.

1	Подполковникъ	Карастояновъ	3.875	—	3.000	—	875	—
2	Майоръ	Голѣминовъ	3.600	—	2.700	—	900	—
3	Капитанъ	Митевъ	1.950	—	1.400	—	550	—
4	"	Динковъ	1.950	—	1.400	—	550	—
5	"	Николовъ	1.950	—	1.300	—	650	—
6	"	Исмаиловъ	2.925	—	2.100	—	825	—
7	Ротмистъръ	Галубаровъ	2.925	—	1.650	—	1.275	—
8	Поручикъ	Стоиловъ	2.025	—	1.350	—	675	—
9	"	Цариградски	2.025	—	1.350	—	675	—
10	"	Н. Б. Аврамовъ	2.025	—	1.350	—	675	—
11	Подпоручикъ	Филипенко	1.575	—	1.057	—	525	—

Намаление пенситѣ на подофицеритѣ по новия законъ.

№ по редъ	Ч и н ъ	Име и фамилия	Годишенъ окладъ на пенсията				Въ		Забѣлѣжка
			по стария законъ		по новия законъ		по-малко		
			лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	
1	Фелдфебелъ	Атанасовъ Михаилъ	322	50	252	—	70	50	
2	"	Георгиевъ П. Р.	371	50	190	40	81	10	
3	"	Трояновъ	238	—	204	80	83	20	
4	"	Цанковъ Ан.	266	—	192	—	74	—	
5	"	Ивановъ Василь	354	—	252	—	102	—	
6	"	Касабовъ Георги К.	298	50	209	16	89	34	
7	"	Шумановъ Д.	258	—	187	10	70	90	
8	"	Рангеловъ Филипъ	311	—	265	90	46	10	
9	"	Стоичковъ Ат.	357	—	232	25	124	75	
10	"	Михалевъ Георги	271	50	218	45	53	05	
11	"	Ивановъ Спасъ	298	50	215	60	82	90	
12	"	Юрдановъ Никола	279	—	201	02	77	98	
13	"	Тасевъ Георги	285	—	255	60	29	40	
14	"	Стойковъ Димитъръ	270	—	189	—	81	—	
15	"	Николовъ Георги	264	—	189	—	75	—	
16	"	Стойчевъ Спасъ	271	50	190	35	21	15	
17	"	Тодоровъ Добри	238	—	210	25	77	76	
18	"	Кръстевъ Илия	273	—	191	15	81	85	
19	"	Лазаровъ Димитъръ	339	—	237	85	101	15	
20	"	Тодоровъ Д.	371	50	195	85	75	68	
21	"	Кузановъ Илия П.	364	50	256	—	108	50	
22	"	Карагюлевъ Георги	279	—	201	50	77	50	

Г. г. народни прѣдставители! Както виждате, цѣльта, която азъ гоня съ настоящето прѣдложение, не е друга, а да се поправи една голѣма несправедливостъ, която се вмѣква въ закона за пенситѣ, който гласувахме миналата година, въ постановлението на чл. 55, както ние го приехме. На всички васъ е добръ извѣстно, че въ законопроекта на правителството разпореджането стоеше тъй, както азъ сега го прѣдлагамъ. Въ законопроекта на правителството бѣше казано: всички заварени отъ настоящия законопроектъ пенсии за изслужено врѣме, инвалидни и наслѣдствени се запазватъ безъ измѣнение. Обаче въ послѣдствие и тукъ, въ Народното събрание, въ чл. 55 се внесоха онѣзи измѣнения, които вие знаете и които се състоиха отъ 4—5 алинеи. Тогава се мислѣше, че се помага нѣщо на държавния бюджетъ — намаляватъ се именно пенситѣ, които се смѣтаха за голѣми — и, слѣдователно, мѣрката се прѣдставляваше за справедлива. Но не се обръщаше внимание на туй, че нѣкакви придобити права се занемарватъ, защото имаме прѣдъ видъ и постановкитѣ на другитѣ правителства при изработването на по-старитѣ закони за пенситѣ по двѣтѣ вѣдомства — тогава още бѣше приетъ принципътъ за ревизирането на пенситѣ и се мислѣше, че съ тази ревизия на пенситѣ, като не се запазватъ заваренитѣ пенсии, нѣма да се направи голѣма несправедливостъ, че ще има еднаквостъ въ намаляване пенситѣ на всички офицери. Обаче, какво излѣзе? Отъ списъка, който е приложенъ при моето прѣдложение, вие ще видите, че пенситѣ на генералитѣ, полковницитѣ и много подполковници, сж увеличени съ 1.000 и даже повече лева годишно. Така, напр., по стария законъ генералъ Рачо Петровъ трѣбваше да получи 4.734 л. заварена пенсия, а по закона, който ние приехме, получава 6.000 л., значи, въ повече 1.266 л. Така е за всички генерали. Пе-

труновъ Христо, вмѣсто 4.770 л., съ ревизията, която му се прави, ще получава 5.895 л., значи 1.125 л. повече, други генералъ ще получава 510 л. повече, трети — 451 л. повече, 247 л. повече, 120 л. повече и 60 л. повече. Сжщо и съ полковницитѣ: Обръшковъ Лазаръ, Даневъ Атанасъ, Стоевъ Тодоръ, Кърджиевъ Велико, отъ които, въ слѣдствие ревизията на пенситѣ, първиятъ получава 1.178 л. повече, другиятъ — 1.070 л. повече, третиятъ — 1.038 л. повече, четвъртиятъ — 1.070 л. повече и т. н. Всички полковници и подполковници, при ревизирането на пенситѣ, получаватъ сравнително много повече, отколкото ние прѣдполагахме. А обратното е сега за останалитѣ чинове — за нѣкои полковници, майори и капитани. Тамъ вече срѣщаме тъкмо противното. Подполковникъ Дюлгерски, напр., по стария законъ, ако бѣше запазенъ, той щѣше да получава пенсия 4.575 л., а сега, при ревизията, получава 3.825 л., значи 750 л. по-малко и т. н., 507 л. по-малко, 484 л. по-малко, другъ 700 л. по-малко, другъ 800 л., сѣ по-малко получаватъ. Сжщо е съ капитанитѣ. Капитанъ Едербъ Климентъ, който по стария законъ получаваше 2.628 л., сега трѣбва да получава 1.377 л., значи, 1.250 л. по-малко. Това, което се дава на генералитѣ и полковницитѣ, въ еднакъвъ размѣръ се намалява на тия, които получаватъ сравнително малка пенсия. Вие виждате, че пенситѣ се намаляватъ нѣйдѣ наполовина нѣйдѣ съ $\frac{2}{3}$, а на единъ подпоручикъ, Димитровъ, пенсията, която е била 348 л. сега съвсѣмъ се отнема. Сжщото е съ инвалиднитѣ пенсии и съ пенситѣ на подофицеритѣ. Вие имате таблицата прѣдъ себе си. Ето защо азъ ходатайствувамъ прѣдъ почитаемото Народно събрание да приеме това прѣдложение по принципъ, и въ комисията, ако трѣбва да се въведатъ нѣкои измѣнения, за да можемъ да осмѣстимъ тази справедливостъ, която би трѣбвало да съществува, а която е пропусната.

Имаопаки, съ прокарване ревизията на пенсията, неправдата е тъй голѣма, щото сега сж докарани, особено майори и капитани пенсионери, които сж служили честно на отечеството, много отъ тѣхъ, както казахъ, които се биха при Сливница и Драгоманъ, нѣкои осакатени, да останатъ съ просияшка тояга, получаватъ много малко и не могатъ да издържатъ нито себе си, нито жена си, нито сѣмейството си, когато трѣбва поне да имъ бждатъ запазени пенсията тѣй, както бѣха по-рано, както бѣше и проектътъ на правителството, който ние измѣнихме. Азъ мисля, че не е късно да поправимъ една пропусната несправедливостъ. Вѣроятно, тогава се е смѣтало отъ онѣзи, които прѣдложиха измѣненето, че подобна една неправда, подобна една несправедливостъ не ще си има своето мѣсто, обаче въ послѣдствие се оказа, че не сж прѣдвидѣли добръ, несправедливостта е очебиюща и, водимъ отъ тѣзи съображения, азъ мисля, че съмъ вѣренъ тълкувателъ на онѣзи, които чакатъ отъ васъ подобрене на тѣхната сждба, на онѣзи служащи на отечеството военни, които сега, слѣдъ продължителна 20—25-годишна служба не сж способни да изкарватъ своя поминѣкъ друго-яче, освѣнъ като се облѣгатъ на свонѣ икономии и главно на пенсията, която държавата имъ отпуща, пенсия, правото на която е гарантирано и отъ конституцията, която, както знаете, гласи, че всички служащи, военни и граждански, получаватъ пенсия, основата и размѣрътъ на която сж опрѣдѣлени съ законъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Александър Екимовъ.

А. Екимовъ: Г. г. народни прѣдставители! Миналата година ние прокарахме законъ за пенсията на военните и гражданскитѣ лица. По този законъ се дебатира надѣлно и напироро, изказаха се разни мисли, и най-послѣ народното прѣдставителство мислѣше, че горѣ-долу е удовлетворило тази нужда отъ подобно законодателство въ нашата страна. Ако отъ прилагането на този законъ сж се оказали нѣкои недостатѣци, азъ мисля, че не е този редѣтъ, по който трѣбва да искаме да се отмѣняватъ нѣкои наредби на този законъ, защото приложението на този законъ, прѣди всичко, е свързанъ съ срѣдствата на държавния бюджетъ. Много добръ помните, когато ни се прѣдстави тукъ да гласуваме една сума отъ 800.000 л., за да се попълни фондътъ за военнитѣ пенсии, какъ се повдигнаха роптания въ Народното събрание, въпрѣки че тѣзи роптания си нѣмаха мѣсто, защото тази сума е изчислена по силата на закона, който ние сме вотирали. Азъ, ако и да намирамъ даже, че, може-би, нашиятъ другаръ г. Дограмаджиевъ въ нѣкои случаи е правъ, се изказвамъ противъ неговото прѣдложение. Г. министрътъ на финанситѣ е компетентното лице, което разполага съ държавния ковчегъ, който бди за прилагането на този законъ; ако вижда, че има нѣкои несправедливости, и ако вижда най-послѣ, че държавното съкровище е въ състояние, при днешнитѣ натегнати нужди, да се притече, да удовлетвори тия нужди, да внесе слѣдующото измѣнение на закона, не само на чл. 55, а даже и на нѣкои други членове. Ако ние вземемъ така да прокараме — днесъ единъ депутатъ да внесе прѣдложение за измѣнение на нѣкой законъ, защото му се оплаквали нѣкои лица, може-би, справедливо, та да се удовлетворятъ, другъ — утрѣ, азъ ви увѣрявамъ, че Народното събрание ще бжде прѣпълнено отъ купъ такива прѣдложения, защото азъ ще ви кажа, че въ тази държава не сж онеправдани само тия лица, списѣка на които г. Дограмаджиевъ си е направилъ труда да напише, но има много други лица, които, по силата на извѣстни закони, гласувани тукъ, сж били още повече ошечени, но досега не е внесено такава прѣдло-

женне, за да се помисли за тѣзи нужди, и азъ намирамъ, че, ако ние трѣбва да правимъ нѣкакво измѣнение въ тоя законъ, то трѣбва да се направи по инициативата на финансовия министръ и подъ неговата отговорностъ за тази работа.

Азъ се изказвамъ противъ това прѣдложение на г. Дограмаджиева и ще моля да не го приемете.

Прѣдседателъ: Има думата г. Вълчо Георгиевъ.

В. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Всѣки си спомня борбитѣ, които водихме тукъ, въ камарата, по прокарането на закона за пенсията, и ние виждаме, че въ резултатъ излиза, щото за една частъ отъ запаснитѣ офицери отъ армията — защото цивилнитѣ нѣматъ този достѣпъ, за да могатъ да се правятъ за тѣхъ частни прѣдложения; иматъ го само военнитѣ, защото за тѣхъ има достѣпъ и въ бюфета да дохождатъ да кандардисватъ разни народни прѣдставители, да правятъ отъ тѣхна страна частни прѣдложения — виждаме, казвамъ, днесъ, слѣдъ една година, се прави прѣдложение за една частъ отъ запаснитѣ офицери, които докосва именно сегашниятъ законъ и имъ намалява пенсията. Когато ние ще говоримъ по туй прѣдложение, което цѣли да повдигне пенсията на по-голѣмата частъ отъ запаснитѣ офицери, азъ мисля, че въ паралелъ трѣбва да разгледваме и другъ единъ въпросъ: настоящиятъ законъ за пенсията до какво положение е докаралъ военния фондъ за пенсията. Отъ тазгодишния бюджетъ за разнитѣ фондове, между които е и фондътъ за военнитѣ пенсии, ние забѣждаваме, г. г. народни прѣдставители, дѣто се прѣдвижда единъ приходъ да влиза за пенсионния фондъ по военното вѣдомство 1.114.000 л., а пъкъ разходъ има 1.914.000 л., значи, 800.000 л. недоимѣкъ, който лѣта изцѣлю върху държавния бюджетъ. Когато се повдига този въпросъ, ние моментално трѣбва да си спомнимъ за тази огромна сума, близо единъ милионъ лева, която държавата ще плаща отъ нейния бюджетъ, и не би ли било по-умѣстно, когато г. Дограмаджиевъ внасяше туй прѣдложение, да го внесѣше въ такава смисълъ, щото да може одръжжитѣ, които ще внасятъ самитѣ офицери, били тѣ въ дѣйствующата армия или въ запаса, да бждатъ въ такъвъ размѣръ, щото да могатъ да посрѣцнатъ и тѣхнитѣ пенсии, които имъ се даватъ. Такова едно сухо прѣдложение, което внася г. Дограмаджиевъ, и което има за цѣлъ само да подобри положението на извѣстни пенсионери по военната частъ, азъ мисля, че народното прѣдставителство нѣма да се съгласи да го разгледва, а ще го отхвърли напълно. Ако ли пъкъ болшинството отъ народното прѣдставителство приеме, туй прѣдложение да отиде въ комисията, то не трѣбва да излѣзе пакъ съ единъ членъ, просто съ измѣнението на чл. 55, но трѣбва да се разширочи, щото да можемъ съ неговото разширочение да облекчимъ товара, който се стоварва върху държавния бюджетъ. Ако ние сега, въ разстояние на една година, натоварихме държавния бюджетъ съ 800.000 л. за кефа на стотини или хиляда души, които и тѣй сж получавали добри заплати, когато сж били на служба въ войската, азъ мисля, че нѣма да мине много врѣме, когато ще трѣбватъ милиони, за да можемъ да поддържаме тѣзи хора, които само стоятъ и простирайтъ рѣка къмъ държавата да имъ дава тия помощи въ видъ на пенсии. Не отказвамъ, че тѣй, както сега постановява законътъ и както е прѣдвидѣно въ конституцията, на липата, които сж прослужили извѣстно врѣме на държавата, трѣбва да се дава пенсия, но не разбирамъ, защо трѣбва да се дава 6.000 л. пенсия на единъ здравъ човѣкъ като Рача Петровъ, който днесъ изкарва отъ частнитѣ си прѣдприятия още нѣколко икти по 6.000 л. Азъ мисля, г. г. народни прѣдста-

вители, че ние трѣбва да се замислимъ сериозно върху това, защото тѣзи хиляди левове не ги намираме току-тъй на улицата като камънитѣ; тѣ сж по-скѣпи за насъ, селянитѣ, които имаме нужда да си направимъ шосетата, за които говорихме прѣди малко, отколкото за васъ, които сте се показвали толкова щедри да отваряте широко вратитѣ на държавната хазна за хора, за които не трѣбва да се разтварятъ толкова широко. Има много мѣста, дѣто ние можемъ да отворимъ широко вратитѣ на държавната хазна и да харчимъ два пѣти и десетъ пѣти повече, отколкото сме прѣвидѣли въ бюджета; обаче тамъ ние затваряме очитѣ си, тамъ прѣмълчаваме, а когато е въпросъ за частнитѣ интереси, за подобрене положението на нѣколко души въ България, ние тозъ-часъ намираме и частна инициатива, и инициатива отъ страна на министерството, да внасяме прѣдложения, за да можемъ да облагодѣтелствуваме нѣколко души. Туй не е добъръ признакъ. Азъ мисля, че такова едно прѣдложение въ такъвъ единъ смисълъ, както е внесено отъ г. Дограмаджиева, не трѣбва сериозно или не трѣбва никакъ да се поддържа.

Като не зная, какво рѣшение би взело болшинството отъ народното прѣдставителство по това прѣдложение, азъ ще искамъ, ако то отиде въ комисията, тя да може да напастъ, щото да се увеличатъ процентитѣ, т. е. туй прѣдложение да се разшири да стане отъ нѣколко члена, или пъкъ, ако г. Дограмаджиевъ го оттегли, или народното прѣдставителство го отхвърли, нека г. министърътъ на финанситѣ, отъ когото зависи изпълнението на този законъ, внесе едно друго прѣдложение, единъ законопроектъ, за да можемъ да поправимъ грѣшката, която сторихме миналата година. Ние много справедливо, г. г. народни прѣдставители, миналата година искахме и сполучихме да прокараме при второто четене, щото одрѣжкитѣ да бѣдатъ пропорционални: ако единъ генералъ получава 14—15 хиляди лева, нека той плаща, съразмѣрно съ своята заплата, и по-голѣми одрѣжки. Ние бѣхме направили такова едно прѣдложение, което се прие на второ четене, но на трето четене, понеже г. военниятъ министъръ се много разсърди, грабна си папката и си отиде, което щѣше да прѣдизвика кабинетенъ въпросъ, всички министри веднага отидоха и го успокоиха, че на трето четене тази работа ще се поправи. Но когато се касае да се даватъ на годината по 800.000 л., да се стоварватъ върху гърба на български данъкоплатецъ, азъ мисля, че не трѣбва да падамъ министерскитѣ крѣсла, а, напротивъ, трѣбва да ги напуснемъ, само и само да защитимъ една права кауза.

Туй щото, азъ, г. г. народни прѣдставители, апелирамъ къмъ всички ви, нека тази година поправимъ сторената миналата година грѣшка, като се съгласимъ, покрай туй прѣдложение, което е внесено отъ г. Дограмаджиева, да увеличимъ и процента на одрѣжкитѣ, които се отнасятъ до военното пенсионно вѣдомство.

Туй имахъ да кажа по това прѣдложение — или да се отхвърли съвършено, или пъкъ, ако се приеме, да се видоизмѣни въ туй направление, въ което азъ именно говорихъ.

Прѣседателъ: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Това прѣдложение иде да докаже, че у насъ законитѣ растатъ като гѣби и се губятъ като гѣби. Когато миналата година се приемаше законътъ за пенсиятъ на военнитѣ, ние отъ това мѣсто пакъ казахме своята дума; ние казахме, че този законъ нѣма да живѣе дълго врѣме, но отъ онова мѣсто (Сочи министерската маса) не искаха да ни чуятъ. Казахме това

затуй, г. г. народни прѣдставители, защото този законъ не бѣше правъ въ основата си. Нѣма да кажа нищо противъ пенсиятъ, понеже това е единъ принципъ, легналъ въ нашата конституция, и дотогава, докогато не се измѣни този принципъ, нѣма какво да говоря противъ него. Но нека се знае, че този принципъ, легналъ въ конституцията — а именно, че на служащитѣ въ българската държава трѣбва да се даватъ пенсии — е достатъчно видоизмѣненъ, за да имаме право да кажемъ своето мнѣние по него, както го казахме миналата година.

Г. г. народни прѣдставители! Има и другъ единъ принципъ въ нашата конституция, дѣто е казано, че въ България всички граждани сж равни прѣдъ законитѣ; че никакви привилегии, никакви класи, никакви прѣдпочитания на едно или друго съсловие, на едни или други служащи нѣма. Ние имаме главно два вида служащи, чиновници въ тая страна; това сж военнитѣ, това сж гражданскитѣ чиновници. Ако е така, нека направимъ едно малко сравнение; като вземемъ прѣдъ видъ, на какви начала е сложенъ законътъ за пенсиятъ на гражданскитѣ чиновници и тоя на военнитѣ, ние ще се натъкнемъ на това различие, което се прави между тия два рода чиновници или служащи въ тая страна: когато за едниѣ държавата или, по-добрь, законътъ установява, щото основата при разпрѣдѣлянето на пенсиятъ да почива върху сбора отъ заплатитѣ отъ всичкитѣ прослужени години, ще видимъ, че за другитѣ това не е така; напротивъ, тамъ се взема за основа заплата, получавана прѣзъ последнитѣ петъ години. А никой нѣма да спори тукъ, че чиновникътъ, както и военниятъ, прѣзъ последнитѣ си години получава най-голѣма заплата. Ето защо се явява тая несправедливостъ, за която сега тукъ се внася това прѣдложение. Искате ли да бѣдете справедливи, имате вече приетъ единъ принципъ, една база за пенсиятъ на гражданскитѣ чиновници, сторете сѣщото и за тия на военнитѣ, и тогазъ нѣма да се явява това различие, и тогава нѣма да се явява тукъ прѣдложение за измѣнение на единъ законъ, който току-що миналата година приехме. Естествено, тая неправда се изразява въ самото разпрѣдѣляне на пенсиятъ. И какво излиза? Излиза, че на онѣзи, които иматъ нужда, и най-голѣма нужда, да получатъ малко по-голѣма пенсия, тѣхната пенсия се намалява, а на онѣзи, които иматъ най-малка нужда, които иматъ най-много натрупани капитални, чието положение е най-вече обезпечено, тѣхната пенсия, вмѣсто да се намалява, се увеличава. Това е въ основата си фалшиво. Моето мнѣние е, че прѣдложението на г. Дограмаджиева не може да изправи тая грѣшка; не може да я изправи, защото законътъ е цѣлъ погрѣшенъ; защото базата, на която е сложенъ тоя законъ, за разпрѣдѣлението на пенсиятъ, е погрѣшна. Ние можемъ да искаме едно нѣщо: тукъ, въ прѣдложението, ако то се приеме по принципъ, да се прибави още единъ членъ, че базата за разпрѣдѣлението на пенсиятъ въ военното вѣдомство ще бѣдатъ прослуженитѣ години и съответствующата заплата, тѣй както е това въ закона за пенсиятъ на гражданскитѣ чиновници; защото ако останемъ само съ туй, ние пакъ нѣма да изправимъ грѣшката, и догодина ще се явимъ съ едно ново прѣдложение, за да поправяме друга една грѣшка: ще се яви незадоволство, може-би, отъ друга страна и, ако ние трѣбва да задоволимъ всички недоволни — добрь забѣлжи единъ отъ прѣждеговорившитѣ, тѣзи недоволства не сж малко; не сж само едни; онеправданитѣ въ България сж толкова много, щото, ако вземемъ да задоволяваме всички, кой-знае докъдъ ще можемъ да достигнемъ.

Моето мнѣние по това прѣдложение е: да се допълни, ако отиде въ комисията, и то въ тая смисълъ, въ която азъ казахъ — двѣтъ основни начала, ле-

гнали въ закона за пенситѣ на военнитѣ, трѣбва да се промѣнятъ, базата трѣбва да се промѣни, и само тогава може да се достигне до едно горѣ-долу справедливо разпрѣдѣление. И не само туй: вие видѣхте, че тая година станаха голѣми гюрултин, и много справедливо се дебатираше тукъ за онзи фондъ отъ 800.000 л., за който и утрѣ, може-би, когато приемаме фондоветѣ, пакъ ще приказваме. Г. г. народни прѣдставители! Защо е тая разлика между служащитѣ въ една и съща държава? Ако вие не можете да отпуснете или не отпускате на гражданскитѣ чиновници нѣкаква сума, нѣкаква годишна субсидия за увеличение на тѣхния пенсионенъ фондъ, защо трѣбва да сторите това за другата категория чиновници, именно за военнитѣ? Когато ние оставяме да се взаимноспомогатъ въ своитѣ пенсии гражданскитѣ чиновници, защо не сложимъ на тая същата база и пенсионния фондъ на военнитѣ чиновници? Тогава нѣма да имаме това негодуване. Да, но има друго едно нѣщо: тогава нѣма да има 6.000 л. пенсии, тогава нѣма да има 5.000 л. пенсии, тогава нѣма да има 4.000 л. пенсии; тогава ще има пенсии такива, каквито иматъ гражданскитѣ чиновници — най-много 1.000—1.200 л. или 1.500—2.000 л. Да, но има и друго нѣщо. Миналата година нѣкои отъ уволненитѣ офицери тукъ и вънъ нѣкъдѣ казаха — казаха го и на мене, па и на мнозина отъ васъ — помнете, че, ако направимъ нѣщо съ тѣхнитѣ пенсии, щѣли да вдигнатъ голѣма врѣва: „кой знае, казаха тѣ, но ние, може-би, ще дойдемъ прѣдъ Народното събрание да вдигаме гюрултия, па можемъ да отидемъ и по-нататѣкъ“. Тия думи, които, може-би, и други другари сж чували, вѣрвамъ, че сж казани и на друго мѣсто. Ето кѣдѣ е сега страхътъ тамъ да не се пипа. Г. г. народни прѣдставители! Ако ние сме справедливи, ако ние правимъ законни работи, нѣма защо да се боимъ отъ нѣкого, нѣма кой да излѣзе да негодува и никой не бива да негодува, защото въ тази страна не произволътъ трѣбва да царува, въ тая страна не отдѣлнитѣ амбонии и лични интереси трѣбва да владѣятъ, но общиятъ интересъ, справедливостта, законитѣ трѣбва да царуватъ. Но когато ние сами не тачимъ тая справедливостъ, когато ние сами въ принципѣтѣ на тия закони допушаме фалшивостъ, допушаме несправедливостъ, допушаме едно различие, едно разграничение на категории, които да подраздѣлятъ чиновницитѣ и служащитѣ на класи, естествено е, че такива брожения, че такива неприятности, такива негодувания отъ всички страни ще се явяватъ. Дайте да поправимъ въ основата тия закони.

Азъ ще моля, ако се приеме това прѣдложение по принципъ, г. Дограмаджиевъ да се съгласи, слѣдъ като се отмѣни чл. 55, да постановимъ по-нататѣкъ, че пенситѣ на военнитѣ ще бждатъ сложени на тази база: прослужени години, заплата. Ама не достигали пенситѣ, не достигало това, не достигнало онова, тогава нѣма да искате отъ тукъ, отъ това мѣсто въѣка година 800—900 хиляди или милионъ, за да увеличавате фонда, а ще кажете: намаление съразмѣрно на пенситѣ, увеличение съразмѣрно на одръжкитѣ, и никой нѣма да се сърди. Ако излѣзатъ военнитѣ да заявяватъ, ако излѣзатъ да протестиратъ, че не бива да сторимъ това, ние ще имъ кажемъ: не сте вие само, г-да, има и други чиновници, гражданскитѣ чиновници, има и другъ законъ за пенситѣ на служащитѣ, които получаватъ пенсии, и не можемъ да направимъ привилегия. А пъкъ още има и други, които не по-малѣтъ патриотизмъ иматъ и не по-малки заслуги сж принесли на тая страна. Ако взематъ и тѣ да прѣдвяватъ искания за пенсии, кой знае, дали тогава нѣма да се прѣобърнемъ на една чисто пенсионна държава. А ето какво ще бжде необходимо, мисля азъ: не сж малко

работницитѣ, които оставатъ безъ рѣцѣ, които оставатъ безъ крака, които на стари години умиратъ по улицитѣ; не сж малко земледѣлцитѣ, които било че нѣматъ синове, било че нѣматъ сѣмейства, умиратъ или простиратъ рѣцѣ по улицитѣ. И за тѣхъ държавата трѣбва да се замисли, но, за да може тая държава да се замисли за тѣхъ, моето мнѣние и убѣждение е, че трѣбва именно тукъ да посегнемъ най-напрѣдъ, тукъ да изправимъ кривото и тукъ, дѣто има, да вземемъ, за да можемъ да дадемъ другадѣ, дѣто се има най-голѣма належаща и необходима нужда и дѣто обществената справедливостъ, дѣто собствено принципѣтъ на взаимното подпомагане на членоветѣ на едно общество изисква да дадемъ тая помощъ.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ на мнѣние, дѣйствиелно, да се приеме прѣдложението по принципъ, но съ това условие — и ще моля г. Дограмаджиевъ да се съгласи — да се допълни, а за това можемъ много лесно да се възползуваме отъ закона за пенситѣ на гражданскитѣ чиновници.

Прѣдседателтъ: Има думата г. Кръстьо Мирски.

Н. Мирски: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ направилъ едно питане къмъ г. министра на финанситѣ, по което чакахъ отговоръ, откато той се съгласи съ г. министра на войната по същата материя, именно по необходимостта за измѣнението на една алинея отъ чл. 1 на закона за пенситѣ по гражданското и военното вѣдомства. Досега не ми се отговори, вѣроятно, защото г. министърътъ на финанситѣ не е могълъ да се съгласи съ г. министра на войната, а, може-би, и съ другитѣ си другари, понеже въпросътъ е отъ капитална важностъ изобщо за измѣнението на настоящия законъ, та по тази причина, може-би, още не съмъ получилъ отговоръ. Удава ми се случай да кажа двѣ думи по работата именно сега, като се ограничи по възможностъ върху прѣдложението на законъ, внесено отъ нашия другаръ г. Дограмаджиевъ.

Въ основата си тоя законъ билъ неправилен — това сж едни голѣми думи, които трѣбва, когато се кажатъ, и да се аргументиратъ. Да плачемъ за това, че българскиятъ данъкоплатецъ плаща и пенсии, не бива. Трѣбва да си запазимъ сълзитѣ да плачемъ, слѣдъ като българскиятъ народъ си направи едно ново издание на своя основенъ законъ. Тамъ, въ великото Народно събрание, ще му бжде мѣстото да се плаче, ако се мисли, че съ плачъ трѣбва да се направи нѣкоя работа. Може-би, великото Народно събрание ще намѣри, че е по-цѣлесъобразно никакви пенсии да не се даватъ и на най-слабия изпадналъ държавенъ чиновникъ и служащъ; но такава наредба, ако нашиятъ народъ си направи, ще се възвѣсти на ония, които ще ставатъ негови служители, и при правенето щатоветѣ за длъжностнитѣ лица на държавата ще се има прѣдъ видъ, че нѣма да се даватъ на длъжностнитѣ лица пенсии, и, слѣдователно, ще трѣбва да имъ се дава по-голѣма заплата да могатъ отъ нея да си отдѣлятъ бѣли пари за черни дни, било като се внасятъ въ нѣкоя спестовна банка, или като се застрахуватъ сами при това или онова застрахователно дружество.

Отъ списъка, приложенъ къмъ прѣдложението на закона, става ясно като бѣлъ день, че ние, народното прѣдставителство на XIV-то обикновено Народно събрание, друго сме очаквали отъ този законъ, който направихме, а друго излѣзе.

Д-ръ Н. Наковъ: Не е вѣрно, г. Мирски! Може-би министъръ да е очаквалъ нѣщо друго, но не и Народното събрание.

Прѣдседателтъ: Моля, г. Наковъ.

Н. Мирски: Ние чакахме не увеличение на сравнително голѣмитѣ пенсии на това или онова длъжностно лице, а намаление размѣра на такива пенсии. При това надѣвахме се, че на ония държавни длъжностни лица, на които пенситѣ по стария законъ сѣ били очевидно малки, да се поувеличатъ слѣдъ създадения отъ насъ законъ.

Единъ отъ партийнитѣ органи на страната, именно оня на тѣй нареченитѣ младо-либерали, в. „Свободно слово“, въ една статия отъ послѣдния денъ на току-що изтеклата година намира, че почти всички изработени досега отъ XIV-то обикновено Народно събрание закони сѣ недоносчета. И тая дума е голѣма, но сѣ пакъ има нѣкакъвъ смисълъ по отношение на нѣкои отъ изработенитѣ отъ насъ закони. Ние още не можахме да усвоимъ това, което ще ни направи да останемъ съ една камара и въ бѣдѣ да не бързаме, поне когато правимъ закони отъ тоя родъ, отъ какъвто е законътъ за пенситѣ. У насъ като-че се налага една наредба въ повелѣята на конституцията ни, каквато повеля се съдържа въ основния законъ на съседното ни отвънъ Дунава кралство — да има едно тѣло отъ свѣдущи легисти на страната, което да приготвява нужнитѣ за страната законопроекти и да изучава приготвенитѣ такива било по частна инициатива на нѣкои отъ прѣдставителитѣ, било отъ нѣкое министерство, или пъкъ да се създаде една интерпарламентарна постоянна комисия, за каквато моята скромна личностъ още при XI-то, ако се не лъжа, или XII-то обикновено Народно събрание направи единъ, по моему, пълнъ законопроектъ, който се обнародва въ списанието „Юридически прѣгледъ“. Да се спирамъ по-нататъкъ върху необходимостта отъ по-бавното фабрикуване у насъ на закони, отъ такъвъ редъ, то е да нося вода въ морето. За мене толкова е ясна тази необходимостъ, щото просто азъ се чудя какъ народниятъ прѣдставителъ г. Данаиловъ не се възмущава, когато, макаръ да осждаше прѣдшното Народно събрание и прѣдшното правителство, че направили законъ на едно четене, и у насъ стана законъ на едно четене въ сжщото заседание, и той, г. Данаиловъ даже краснорѣчиво да мълчи. Ние, членоветѣ на това Събрание отъ провинцията, можемъ малко да се извинимъ — Коледа иде, бързаме да си отидемъ; но вие, г-да отъ столицата, наши другари, вие трѣбваше до единъ да възстанете съ всичката си сила и да направите това, което единъ членъ на сръбското Народно събрание въ сжщия мѣсець е направилъ за това, че единъ законопроектъ е приетъ на двѣ четения.

Въ съседното ни кралство Ромѣния, което азъ често обичамъ да цитирамъ, защото съмъ убѣденъ, че тамъ хората си правятъ законитѣ вече много внимателно, откато добръ изучатъ всѣка работа — нека ми бѣде позволено и тукъ да го процитирамъ за необходимостта отъ небързане — г. Емилъ Костинеску, дъщеря министъръ на финанситѣ въ Ромѣния, . . .

Д-ръ Н. Наковъ: Излѣзохте на трибуната, за да бѣдете чутъ; говорете направо, за да Ви чуемъ всички.

Прѣдседателъ: Моля, г. Наковъ, седнете на мѣстото си. Ако има нужда отъ бѣлѣжка, има кой да я направи.

Н. Мирски: Г. Наковъ! Вие ако мълчите, ще ме чуете.

Д-ръ Н. Наковъ: Това не е бѣлѣжка, това е една молба.

Прѣдседателъ: Моля, не прѣкъсвайте.

Д-ръ Н. Наковъ: Азъ моля да не ми правите подобни забѣлѣжки.

Н. Мирски: Азъ съмъ до Васъ много близо; ако искате, можете да ме чувате. — . . . г. Емилъ Костинеску, дъщеря министъръ на финанситѣ въ Ромѣния, е внесълъ въ едно отъ послѣднитѣ заседания на камарата на депутатитѣ на Ромѣния единъ законопроектъ за прогресивно-подоходния данѣкъ, като е придружилъ този законопроектъ съ едно образцово изложение на мотивитѣ му, което дължалъ на единъ свой свѣтникъ, който ще е такъвъ въ Ромѣния, какъвто е при нашето правителство днескашниятъ почетенъ главенъ директоръ на статистиката, нѣкой си Е. Николча. Съ тоя законопроектъ доверашниятъ министъръ въ Ромѣния е прѣдложилъ да се замѣнятъ тѣхнитѣ шестъ вида прѣки данѣци, които давали на Ромѣния 32.800.000 л., само съ единъ прѣкъ данѣкъ, който щѣлъ да дава една сума отъ 36.428.000 л. Смѣткитѣ сѣ много подробно направени, статистиката е много пълна, и затуй онова рѣкопѣскане при обявяването, че се внася този законопроектъ. Но знаете ли какво е казалъ г. Емилъ Костинеску слѣдъ рѣкопѣскането въ рѣчта си по законопроекта? — „Нито въ тая сесия, нито, можеби, и въ идущата имамъ желанието да видя този законопроектъ обрнатъ на законъ: отъ голѣма важностъ е материята; тя трѣбва много да се дискутира, и тогазъ да се направи законопроектътъ ми на законъ“. Ако тѣй бѣхме постѣпвали ние по нѣкои закони, . . .

А. Екимовъ: Законопроекта за данѣка върху замятията го гласуваха посрѣдъ нощъ — ей, тѣй, паракенде.

Н. Мирски: . . . ако бѣхме постѣпвали тѣй даже и по закона, който вчера почти направихме, нѣмаше да изпадне въ такова положение, въ каквото изпаднахме вчера, като ужъ казахме, че въ тая страна вече въ всѣка седмица единъ денъ ще има почивка всѣки работникъ, а въпрѣки това не се прие една отъ мене прѣдложена поправка, защото не внимавахте по нея — извинете — която искаше да не бѣдемъ непосредствателни въ туй, което искаме, като редъ работници и въ бѣдѣме у насъ, въпрѣки названието на законопроекта, нѣма да иматъ недѣлна почивка, освѣтъ по нѣколко часа. Това е сѣ резултатъ на бързане. И затуй азъ казвамъ, че отчасти, обаче отчасти само, е правъ авторътъ на статията въ в. „Свободно слово“, който нарича нѣкои закони на демократическото Народно събрание недоносчета.

Когато правѣхме настоящия законъ за пенситѣ по гражданското и военното вѣдомства, ако да бѣше той миналъ прѣзъ една комисия, за каквато азъ ви поменахъ, че е създадена при най-младия парламентъ въ Европа — въ страната на нашитѣ освободители, комисия „междувѣдомствена“, както тѣ сѣ и нарекли — ние не щѣхме да четемъ въ прѣдпослѣдната алинея на чл. 1 на закона за пенситѣ по военното и гражданското вѣдомства това само, което четемъ, защото щѣше да се обиди прѣдставителътъ на едно отъ вѣдомствата ни. Прочетете чл. 59 отъ правилника за работницитѣ при Софийския артилерийски арсеналъ и Шуменската артилерийска работилница: (Чете) „Работницитѣ получаватъ заплатата на часъ въ слѣднитѣ размѣри. . .“ — думата е за постояннитѣ работници, които иматъ право на пенсия. Прочетенъ или извѣстенъ билъ за конкретния случай само, чл. 54 отъ правилника за работницитѣ при работилницитѣ и депата на българскитѣ държавни желѣзници, дѣто е казано, че „работницитѣ получаватъ надница въ слѣднитѣ размѣри“, и затова членътъ гласи така: „Има въ право на пенсия и назначенитѣ отъ министра съ заповѣдь постоянни

работници при желѣзнопѣтнитѣ работилници и военния арсеналъ, ако и да получаватъ заплатата на денъ, а трѣбвало да се каже: „или на часъ“, защото тѣзи два правилника сѫ като двѣ капки вода — толкозъ сѫ аналогични въ наредбитѣ си за работниците по военното и гражданското вѣдомства. Повече, щѣха да бѣдатъ прочетени и други наредби на тѣзи правилници и щѣше да се узнае, че работниците не се назначаватъ съ министерска заповѣдъ, и затуй тая прѣдпослѣдна алинея на чл. 1 не щѣше да съдържа думитѣ „съ заповѣдъ отъ министра“, ами щѣше да се каже: „назначенитѣ надлежно по установения редъ“.

Всички тѣзи работи наведохъ, за да подчертая необходимостта да не бързаме поне съ законопроекта отъ рода на настоящия. Авторътъ на статията въ в. „Свободно слово“ дава редакцията на една поправка, каквато би трѣбвало да се усвои въ настоящия законъ за пенсиятъ по гражданското и военното вѣдомства. Авторътъ на прѣдложението на законъ, напиятъ другаръ г. Дограмаджиевъ, дава друга поправка, по-радикална. Ако е за законодателство *à la minute*, азъ пъкъ бихъ прѣдложилъ слѣдующата забѣлжка къмъ чл. 55: „Размѣрътъ на пенсиятъ на генералитѣ и на штабъ-офицеритѣ да си остане сѣкия, какъвто е опрѣдѣленъ по законитѣ, дѣйствующи прѣди влизането въ сила на настоящия законъ; размѣрътъ на пенсиятъ на оберъ-офицеритѣ да се увеличи на всѣкого, комуто годишната пенсия прѣди този законъ е била по-малка отъ 1.200 л., въ случай че по настоящия законъ се слѣдва нѣкому повече, а пенсиятъ на инвалиднитѣ длѣжностни лица и на долнитѣ чинове да се ревизиратъ само за узнаване, да-ли имъ се слѣдва по-голяма пенсия споредъ настоящия законъ“. Ако се мине единъ часъ, азъ самъ, може-би, ще ви дамъ друга редакция, като ще ви кажа, че тази, която прочетохъ, я намирамъ не напълно съответствующа на цѣльта, която прѣслѣдваме.

Затуй, азъ заключавамъ, прѣдложението на закона, внесено по установения редъ отъ г. Дограмаджиева, трѣбва да приемемъ по принципъ; трѣбва да го приемемъ повече и поради друго — защото това е първото прѣдложение въ XIV-то обикновено Народно събрание, което по инициатива на народенъ прѣдставителъ се внася тукъ. Имаше друго прѣдложение по аферата Давидовъ и С-не, но азъ него го считамъ повече като прѣдложение на правителството, внесено чрезъ единъ народенъ прѣдставителъ; доказателство: дѣто отъ червената маса се турна на дневенъ редъ, а не се чака отъ редоветъ на народнитѣ прѣдставители да се настоява за тургането му на дневенъ редъ.

Прѣдседателъ: Лъжете се. Не е вѣрно. Азъ го турнахъ на дневенъ редъ и даже, може-би, имаше малко недоразумѣние между мене и правителството за това, дѣто, безъ да го питамъ, го турнахъ на дневенъ редъ.

К. Мирски: Може да се лъжа. Азъ обичамъ да се лъжа въ такива работи, защото не ми сѫ желателни. Може да дойде другъ единъ случай да се установи, че азъ съмъ правъ.

Прѣди да заключа, трѣбва да ви кажа слѣдующето: това, което азъ сега прѣдложихъ, направихъ го, като имахъ прѣдъ видъ само материята, която се съдържа въ прѣдложението за законъ на г. Дограмаджиева; ако да имахъ прѣдъ очи повече материятъ, по-обширна материя, може-би, щѣхъ да направя друга редакция на прѣдложението.

Затова заключавамъ. Първо, да се внесе прѣдложението въ комисията за изучаване поне за достолѣнието на народното прѣдставителство. Второ, да вземемъ днесъ слѣдующата резолюция: Народното

събрание изказва желание, щото въ тая сесия да внесе правителството законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за пенсиятъ по гражданското и военното вѣдомства. Съ кърпене такива организационни закони не се подобряватъ. Тѣ се подобряватъ съ систематично изработена, слѣдъ изчисления, новела и, понеже въпросътъ е и отъ финансовъ характеръ, непрѣмѣнно съ участието на хора компетентни отъ това или онова министерство, въ случая най-малко отъ Военното министерство и отъ Министерството на финанситѣ. Азъ не желая да приемемъ въпросното прѣдложение на законъ, отъ като го изучи комисията, а да го приемемъ, като се вмѣсти то въ единъ законопроектъ на правителството, какъвто е необходимъ да се направи и внесе още въ тая сесия. Азъ ви моля да гласувате тая резолюция, защото това е цѣлестобразно — да изкажемъ желание да се внесе по-скоро единъ законопроектъ за измѣнение и допълнение на сега дѣйствующия у насъ законъ за пенсиятъ по гражданското и военното вѣдомства.

Азъ редактирахъ резолюцията; ще помоля г. прѣдседателя да я даде на гласуване, слѣдъ като се изкажатъ ония, които желаятъ да говорятъ по тая важнъ въпросъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Рангелъ Яневъ.

Р. Яневъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣдложението на г. Дограмаджиева е въ смисълъ да се повърне старото положение, т. е. да дадемъ пенсия на запасното офицерство толкова, колкото получаваше по-рано. Съ този чл. 55 отъ закона за пенсиятъ ние измѣнихме старото положение. Всички офицери по-рано се пенсионираха въ смисълъ, че когато, напр., се уволни нѣкой капитанъ, произвеждаше се въ чинъ майоръ и на основание майорската заплата се опрѣдѣляше пенсията му, полковникътъ се уволняваше въ чинъ генералъ и получаваше генералска пенсия и т. н. Ние съ настоящия законъ отнехме туй право, като казахме въ чл. 12, че старото положение се прѣмахва и че всички офицери се пенсионираха, като се взематъ за база при опрѣдѣляне на пенсиятъ имъ послѣднитѣ петъ прослужени години, взема се срѣдното число на получената заплата въ туй врѣме, туй срѣдно число се дѣли на 40, и по таквъ начинъ се пенсионираха. Къмъ прѣдложението на г. Дограмаджиева има единъ списъкъ, отъ който се вижда, че има 20—30 души офицери, на които пенсиятъ сѫ увеличени; но ако възстановимъ старото положение, тогава ще бѣдатъ наново още повече увеличени пенсиятъ на тѣзи, на които сега е отнето увеличението по настоящия законъ. Ако се вземе общото количество или число на онѣзи офицери, които сѫ пенсионирани по-рано, прѣди влизането въ сила на настоящия законъ за пенсиятъ, ви ще видите; че общата цифра е много по-голяма отъ тази, която е сега или която се дава днесъ-заднесъ. Затуй азъ съмъ противъ прѣдложението на г. Дограмаджиева, защото съ него се иска да се увеличатъ пенсиятъ не само на нѣколко долни чинове, но изобщо на всички запасни офицери. Дѣйствително, има единици, на които пенсиятъ сѫ увеличени; увеличени имъ сѫ, защото тѣ сѫ изслужили послѣднитѣ петъ години въ генералски или полковнически чинъ; но има мнозина, на които пенсиятъ се намаляватъ по самия законъ, защото не сѫ прослужили послѣднитѣ петъ години въ единъ чинъ, а може да сѫ служили, напр., четири години въ чинъ майоръ и една година въ чинъ подполковникъ, и по таквъ начинъ пенсиятъ имъ се намаляватъ.

Миналата година, когато прокарвахме закона за пенсиятъ, азъ видѣхъ, че при чл. 39 се прѣгънаха много съвѣсти, азъ се очудихъ и изгубихъ вѣра въ туй българско Народно събрание. Ние единъ денъ приехме одрѣжкитѣ на граждански и военни чинов-

ници да бъдат 6, 7, 8, 9, 10 до 12% прогресивно-подоходно, а на утрѣшния денъ азъ видѣхъ, че много съвѣсти — не говоря за всички — се прѣгънаха; видѣхъ, че тия, които прѣдния денъ гласуваха за едното прѣдложение, на другия денъ гласуваха за другото — за одрѣжки отъ 6, 7 до 8%. Туй не показва твърда душа въ този български народенъ прѣдставителъ.

Въ самия основенъ законъ е прѣдвидѣно на държавнитѣ служители да се отпущатъ пенсии, както и г. Мирски потвърди; но тамъ не е казано, каква пенсия да се дава, тамъ е казано, че тя ще бъде урегулирана съ единъ законъ. Този законъ е създаденъ, а сега се внася прѣдложение за неговото поправяне. Защо ние да правимъ разлика между българскитѣ граждани, между разнитѣ съсловия, между гражданското и военното вѣдомства, и да привилегируваме военнитѣ съ този законъ? Мнозина се уплашиха, когато се каза, че „ние ще дѣйствуваме по начинъ, какъвто намѣримъ за добръ“, и ние привилегирувахме офицерското съсловие, дадохме му пенсии такива, които да се опрѣдѣлятъ отъ заплатата на послѣднитѣ петъ прослужени години, а не отъ общото количество прослужени години, и да го дѣлишъ на 40. Туй е една несправедливостъ.

Въ чл. 29 освободихме онѣзи, които се назначаватъ на първо врѣме и получаватъ до 1.200 л. заплата, да не имъ се одѣржа една мѣсечна заплата, т. е. $\frac{1}{12}$, прѣзъ годината, но ние не освободихме онѣзи, които повторно постѣпватъ на служба и получаватъ нѣкакви 40—50 л., а ги задължихме, помъ прѣкъснатото врѣме е единъ мѣсецъ и повече, да внасятъ $\frac{1}{24}$, т. е. половина мѣсечна заплата. Тамъ пакъ направихме една несправедливостъ и тая несправедливостъ трѣбва да се прѣмахне съ прѣдложението на г. Дограмаджиева. За разяснението на чл. 39 има едно окръжно, издадено отъ Финансовото министерство.

Ние гласувахме чл. 12, въ който казахме, че на онѣзи, които сж служили по едно или друго вѣдомство, по гражданското или военното, се комбиниратъ годинитѣ отъ едното и другото вѣдомства. Да кажемъ въ едно вѣдомство нѣкой е служилъ десетъ години, а въ друго — осемъ, всичко 18; той има право на пенсия. Обаче какво виждаме? Излиза едно окръжно отъ Финансовото министерство, че, ако нѣкой е служилъ, напр., 14 години и 11 мѣсеца въ гражданското вѣдомство, още толкова да е служилъ въ военното вѣдомство, той не се пенсионира. Има подадени заявления отъ такива лица, но тия заявления сж отхвърлени, и тѣзи лица сж завели дѣла въ окръжния съдъ, тамъ сж спечелили и слѣдъ туй началникътъ на пенсионното отдѣление отказва да имъ даде пенсия; отиватъ въ апелацията, и вѣрвамъ, че и тамъ ще спечелятъ, защото ние тѣй сме разбирали самия членъ — ако вземете дневницитѣ, ще видите — а пъкъ финансовиятъ министъръ издава окръжно, което противорѣчи на закона.

Азъ мисля, че финансовиятъ министъръ трѣбва да внесе тѣзи измѣнения. Като изложихъ тѣзи мотиви, азъ ще бъда противъ прѣдложението на г. Дограмаджиева, защото то гони цѣлѣта по-скоро да се увеличатъ пенситѣ на офицеритѣ, отколкото да имъ се намалятъ.

Прѣдседателъ: Има думата, г. д-ръ Ненко Нанковъ.

Д-ръ Н. Нанковъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ взехъ думата да констатирамъ, че прибързаната работа дава винаги такива резултати. Тазѣ прибързаностъ бѣше констатирана още миналата година, обаче тогава г. министърътъ на финанситѣ и г. военниятъ министъръ не обърнаха внимание на това, и, безспорно, тя даде тѣзи резултати, които виждаме

сега отъ приложението на този законъ за пенситѣ по гражданското и военното вѣдомства. Началата, които опорочиха, тѣй да се каже, цѣлия законъ, внесоха въ него цѣлъ редъ несправедливости. Ще констатирамъ и вторъ единъ фактъ, че миналата година, когато се приемаше този законъ и членовѣтъ, които съдържаха въ себе си най-главнитѣ принципи, които носѣха въ себе си справедливо или несправедливо разпрѣдѣление на пенситѣ, тогава г. Дограмаджиевъ и други мълчаха, а сега идватъ да искатъ да се измѣнява единъ членъ, който не носи въ себе си никаква несправедливостъ, а въ чл. чл. 4 и 14 отъ сѣщия законъ е прокарана несправедливостъ. Съ измѣнението на чл. 55 алинея първа и втора, както иска г. Дограмаджиевъ, ни най-малко не се подобрява положението на онеправданитѣ офицери отъ запаса на българската армия, или, съ други думи, на по-низшитѣ чинове не се увеличаватъ пенситѣ, а на по-голѣмитѣ не се намаляватъ. Това не е вѣрно. Съ чл. чл. 4 и 14 отъ закона за пенситѣ се увеличиха пенситѣ на запаснитѣ офицери. И тогава говорихъ, и сега ще го кажа, като че-ли единствената цѣль на този законъ бѣше да се увеличатъ пенситѣ на офицеритѣ отъ полковници нагорѣ, специално на генералитѣ. Това носѣше той въ себе си. Тогава вие мълчахте; когато носѣше една по-голѣма справедливостъ: на по-низшитѣ офицери даваше по-голѣми пенсии, а на по-висшитѣ чинове, на полковници и генерали, даваше по-малки пенсии, но новиятъ законъ намали пенситѣ на низшитѣ чинове, на оберъ-офицеритѣ, а увеличи тия на генералитѣ. Тѣй че, да приемемъ за минутка, че прѣдложението на г. Дограмаджиева бѣше прието, какво ще постигнемъ? Нѣмамъ нищо противъ да се запазятъ старитѣ пенсии на уволненитѣ офицери, на които пенситѣ ще се намалятъ. Да, но не се намаляватъ пенситѣ на голѣмитѣ. То едно. И второ, нѣма ли пъкъ да направимъ друга една несправедливостъ? Единъ е уволненъ вчера, прѣди обнародването на закона — послѣдниятъ е обнародванъ на 1 мартъ — единъ капитанъ, напр., се уволнява на 2 мартъ, а другъ единъ се уволнява на 28 февруарий. Сега, само за проста случайностъ, че единиятъ се уволнява на 28 февруарий, ще получава 2.800 л. пенсия, а другиятъ, който се уволнява на 1 или 2 мартъ и попада подъ ударитѣ на новия законъ, ще получава 2.400 л. Сега законътъ сварва 150 души отъ запаса, които, вѣроятно, сж онеправдани. Съ измѣнението на чл. 55 нѣма ли да онеправдаемъ 500 и 600, а може-би, и 1.000 души, които ще се уволнятъ въ бѣдѣще пакъ въ интереса на службата и армията? Ето тамъ е въпросътъ.

Независимо отъ това, има и друго. Споредъ мене, това не е законодателство. Миналата година приехме единъ законъ и въ едни отъ най-главнитѣ му разпорѣждания, що се касае до приложението на закона и които Народното събрание тогава прие, сега считаме, че имало било грѣшка. Нѣмамъ нищо противъ да се изправи тая грѣшка — асѣлъ достойнството на парламента изисква, ако е допуснало такава грѣшка, да се поправи, но тя ще се поправи, само като се има прѣдъ видъ да се поправятъ и чл. чл. 4 и 14, които именно носѣятъ несправедливости и онеправдания.

Независимо отъ това, ако приемемъ прѣдложението на г. Дограмаджиева тѣй, както е, какво ще стане? Ще стане едно увеличение на бюджета, защото тия, на които пенситѣ сж увеличени, сж мал-

цина — тѣ сѣ генералитѣ и полковницитѣ — но не всички сѣ такива. Тѣхнитѣ пенсии, ако и да сѣ увеличени на нѣкои, сѣ по-малки, и отъ такова гледище обикновено излиза г. военниятъ министръ. Когато се касае за увеличение заплатитѣ на по-низшитѣ чинове, той казва: „Не може, тѣ сѣ много, не можемъ да увеличимъ, нито да намалимъ заплатитѣ имъ, защото, казва, бюджетътъ ще почувствува едно увеличение или намаление, когато, казва, генералитѣ не сѣ много, навсѣждъ не се раждатъ такива, тѣ сѣ рѣдкостъ, тѣ сѣ 10—12 души, и да имъ увеличимъ заплатата на 2.000 л. мѣсечно, нѣма да се почувствува отъ бюджета, пъкъ и да ги намалимъ, пакъ нѣма да почувствува“. Отъ това гледище изхождатъ всички министри, така сѣ защищавали своитѣ бюджети, така сѣ гледали на интереситѣ на офицерския корпусъ, и туй гледище е прокарано даже въ закона за пенситѣ. Тази несправедливостъ е прокарана, както казахъ, въ чл. чл. 4 и 14. Тамъ е казано: „Дава се окладъ 5.000 л. максимумъ на офицеритѣ отъ чинъ полковникъ нагорѣ, а да бѣде и майоръ и какво да е, стига да е билъ дипломатически агентъ или министръ, ще получава максимумъ 6.000 л. Споредъ първата алинея на чл. 14, размѣртъ на пенсията се опрѣдѣля по слѣдующия начинъ: взема се $\frac{1}{40}$ отъ срѣдната заплата, получена прѣзъ послѣднитѣ петъ години и умножена на изслуженитѣ години. Безспорно, като се прокара това начало, ще има тази несправедливостъ — голѣми пенсии — защото прѣзъ тия години тѣ получаватъ голѣми заплати. Ето защо и тогава казахъ, че този законъ бѣше много прибързана работа и за мене не бѣше ясно, защо се бърза, но никой не искаше да разбере, че тая работа е много сериозна и че ще се натъкнемъ на такива прѣдложения, безъ обаче единъ народенъ прѣдставителъ да има желание да бѣде противъ прокарването на една разумна мѣрка въ този законъ.

Ето защо азъ се обявявамъ противъ прѣдложението на г. Дограмаджиева, не съмъ съгласенъ съ мнѣнието на г. Мирски за нѣкаква резолюция и моля едно: г. Дограмаджиевъ да си оттегли прѣдложението, като внесе друго, въ друга форма, и заедно съ измѣнението на чл. 55 алинеи първа и втора, да иска и измѣнението на чл. 4, или, най-малко, на чл. 14 отъ сѣщия законъ. И тогава ще се направи една разумна работа отъ Народното събрание и, ако има една несправедливостъ, само тогава тя може да се прѣмахне и само тогава, г. Дограмаджиевъ, ще можете да си постигнете цѣльта, като искате да се дадатъ по-добри пенсии на по-низшитѣ чинове и да се намалятъ тия на по-висшитѣ. И аслѣ цѣльта на единъ законъ за пенситѣ не е да създава разкошъ на единъ пенсионеръ, но да му даде срѣдства да не умре въ мизерия и да прѣживѣе единъ скроменъ животъ, споредъ неговото положение. Това е. Щомъ това е така, азъ моля г. Дограмаджиева да си оттегли прѣдложението. Ако не го оттегли, моля Народното събрание да не го приема.

А. Краевъ: Въ комисията ще се измѣни.

Д-ръ Н. Наковъ: Не може да се измѣни въ комисията. Събранието е сезирано съ това прѣдложение да се измѣни чл. 55 алинеи първа и втора, и азъ мисля, че комисията не може да прокара въ това прѣдложение и измѣнението на чл. 4 и други измѣнения. Не съмъ съгласенъ съ г. Краева въ туй отношение, и затуй пакъ ще моля Събранието, ако г. Дограмаджиевъ не оттегли прѣдложението си, да го отхвърли.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателъ г. Н. Гимиджийски)

Прѣседателствуещъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Тодоръ Исковъ.

Т. Исковъ: Г. г. народни прѣдставители! Всѣки грѣши; грѣшки може да се правятъ отъ всѣкого, както се направиха грѣшки и отъ Събранието. Но кой отъ васъ е мислилъ и кой е разчиталъ, когато се гласуваше и приемаше този законъ, да увеличава именно пенситѣ на голѣмцитѣ, на генералитѣ, полковницитѣ и пр.? Никой; напротивъ, азъ знаа, че всѣки искаше да се прокара въ този законъ нѣкакво намаление на пенситѣ. Тѣй бѣше, и отъ тая точка изхождаше и г. военниятъ министръ.

Д-ръ Н. Наковъ: Мислилъ е този, който не е знаелъ да прави смѣтка.

Т. Исковъ: Това е друга работа.

Д-ръ Н. Наковъ: Ако за 22-годишна служба по височайше благоволение нѣкой стане генералъ, ще получава 6.000 л. пенсия.

И. Хаджиевъ: Когато всички закони се приематъ по този начинъ, и вие бързате, за да се покажете прѣдъ народа, така става.

Т. Исковъ: Никой не е мислилъ да увеличава пенситѣ на тѣзи голѣми чинове. Напротивъ, азъ знаа, че у всички имаше това желание, да стане едно намаление на пенситѣ, но то да бѣде съразмѣрно съ чина, съ послѣдната заплата, която е получавана. Отъ тая точка изхождаше и военниятъ министръ г. генералъ Николаевъ, и бившиятъ министръ на финанситѣ г. Саллабашевъ. Затова на слѣдующия денъ се явяватъ двамата, свикватъ комисията и прѣдлагатъ на чл. 55 да се даде обратна сила, понеже изхождаха отъ тая точка зрѣние и казваха, че съ туй се достига едно намаление по всички линии съ 200—300 хиляди лева. Сега, обаче, вие виждате, че тая работа излѣзе наопаки.

Д-ръ Н. Наковъ: Да, наопаки — намалиха пенситѣ на малкитѣ пенсионери, а ония на голѣмцитѣ, на генералитѣ, увеличиха.

Прѣседателствуещъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Наковъ, сега говорихте.

Т. Исковъ: Именно, увеличили се, искамъ да кажа, и този приходъ отъ 300.000 л. нѣма да го има. Сега, като е тѣй, никой отъ васъ не е мислилъ да оправдава най-малкитѣ чинове, и главно инвалидитѣ. Азъ вѣрвамъ това, и всѣки е при убѣждението, че не сме мислили да намаляваме пенситѣ, особено на инвалидитѣ. И какво виждате, колко имъ се намалява? Намалява имъ се наполовина. Щомъ е така, г. г. народни прѣдставители, щомъ вие не сте изхождали отъ тази точка: да увеличите пенситѣ на голѣмцитѣ и да намалите тѣзи на малкитѣ, особено на инвалидитѣ, тогазъ вие нѣма да допуснете да остане и този законъ, нѣма да допуснете да продължава за дълго врѣме тѣй: да се даватъ пенсии на голѣмцитѣ, а малкитѣ да гладуватъ и да ходятъ, може-би, голи по улицитѣ — и скоро ще видите, че това е тѣй. И понеже нѣма да допуснете туй нѣщо, азъ мисля, че ще се съгласите да направите измѣнение въ тази смисълъ.

Д-ръ Н. Наковъ: Когато азъ миналата година говорихъ, казахъ: и генералътъ, и послѣдниятъ поручикъ да получаватъ до 3.000 л. годишна пенсия и да се направи увеличение на малкитѣ и намаление на голѣмцитѣ, вие тогава не се съгласихте.

Т. Исковъ: Сега, работата е да се направи нѣщо въ тая смисълъ, да се подобри положението на тия хора. Да-ли това ще направите съ прѣдложението на г. Дограмаджиева, или ще искате, въ свѣръзка съ

туй предложение, да измѣните и много други работи, то остава вече на Народното събрание и на комисията да рѣши туй, въ съгласие съ г. министъра. Но все таки трѣбва да се направи нѣщо, понеже вие сами виждате, че не сте искали да допуснете това и че то е станало по погрѣшка, или отъ прибрзаностъ — както щете кажете — защото никой не е ималъ туй желание. И азъ моля да се поправи туй въ комисията, въ съгласие съ г. министъра на финанситѣ, и да стане туй, което трѣбва да стане. Ако г. министърътъ на финанситѣ намира за нужно, нека и той отъ себе си предложи нѣкакви измѣнения, ако могатъ да станатъ такива. Но подобрене въ пенситѣ трѣбва да стане, особено за инвалидитѣ и за малкитѣ чинове. Не бива да даваме повече на онѣзи, които иматъ много, и да отнемемъ на онѣзи, които нѣматъ.

Азъ моля да се приеме законопроектътъ по принципъ и да се прѣпрати въ комисията.

Д-ръ Н. Наковъ: Нѣма ли да уголѣмите пенситѣ на онѣзи, които утрѣ ще се уволняватъ?

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Наковъ, прѣди двѣ минути говорихте. Има думата г. Коста Сидеровъ.

К. Сидеровъ: Г-да! Настоящото предложение заслужава напълно нашето внимание. Но нека не си мислимъ, че, ако ние приемемъ предложението на г. Дограмаджиева, ще направимъ голѣмо добро. Друго нѣщо, споредъ мене, е по-важно, отколкото приемането предложението на г. Дограмаджиева. То е да признаемъ едно: че както сега, въ тая камара — далечъ съмъ отъ мисълта да обвинявамъ — така и въ другитѣ, законодателството се прави винаги набързо и ношемъ. Така е било, но желателно е занаятѣтъ да не продължава така. Всѣко правителство, като дойде на властъ — оставете на страна въпроса, че времето, прѣзъ което засѣдава камарата, е малко — се мъчи, колкото е възможно, повече закони да нахвърля, да ги впише въ своя активъ, и подиръ да излѣзе да казва: ние направихме това и онова. Тая смѣтка е съвършено погрѣшна, защото по-хубаво е да се направи малко, но обмислено, отколкото да се нахвърлятъ маса закони.

Печално е наистина — нека си го признаемъ — че ние, които миналата година гласувахме този законъ за пенситѣ, идемъ да съзнаемъ всички — и онѣзи, които ще се обявятъ противъ предложението на г. Дограмаджиева, и онѣзи, които ще сж за — че ние направихме не само тая неправда по чл. 55, ами цѣлиятъ законъ, отъ единия до другия край, е несправедливъ, а като послѣдствие на този лошъ законъ е това, което иска г. Дограмаджиевъ, наедно съ онеправданитѣ, да изгладятъ — измѣненето на чл. 55. Миналата година, когато се внесе законопроектътъ отъ г. министъра на финанситѣ, тамъ бѣ и г. Николаевъ, човѣкътъ, който стои най-близо до тая работа. Ние отъ тукъ говорихме — не помня, да-ли само ние, или и единъ двама господа отъ дѣсно — и молихме нѣколко пѣти: не дѣйте внася този законопроектъ за пенситѣ у насъ, боленъ, както го наричатъ още; не дѣйте днесъ го дава, а утрѣ да почнемъ измѣняването му. Казахме тогава, че това не е законодателство, както и другъ пѣтъ сме казвали. Какви бѣха отговоритѣ? Г. Саллабашевъ каза: „Вие не знаете. Двѣ години е работено върху него. Той е, казва, обстоятелственъ, той е отличенъ: комисии сж се изреждали една подиръ друга“. Този чл. 55, върху който плачемъ ние — по него стана въпросъ за редакцията — тогава бѣше съ шестъ реда, а сега, споредъ предложението на г. Дограмаджиева, е съ три, но той даваше обратна сила на закона и постановяваше сж-

щото: добититѣ по стария законъ права се оставяха непожтнати. Това бѣше по чл. 55 отъ проекта на г. Саллабашева, за който той говори, че отъ двѣ години е работенъ. Когато този законопроектъ отиде въ комисията, какво виждаме? Нѣма вече онѣ чл. 55 въ 5 или 6 реда, върху който двѣ години е работено, а ние го виждаме въ три или четири алинеи, въ петъ, ако се не лъжа. Тогава ние попитахме г. Саллабашева: „Защо Вие на второ четене се съгласихте толкозъ набързо, за десетъ минути, да измѣните това толкозъ важно положение въ закона за пенситѣ?“ — „Е, така, каза, намѣриха господата, и азъ се съгласихъ“. Когато единъ новъ законъ е раздаденъ днесъ на народнитѣ прѣдставители и утрѣ се почне разглеждането му, не може никой да поддържа сериозно, не може никой да претендира и да допуца, че туй е разумно, обмислено и сериозно законодателство. Съ всѣка друга работа може да се отива така набързо, но не и когато се създаватъ закони за цѣлата държавка.

Азъ казахъ: цѣлиятъ законъ е една неправда — подчертавамъ това — а не само чл. 55. Въ чл. 39, между другитѣ приходни пера въ законопроекта, ни се сочеа и по 7% одрѣжки, а ние отъ лѣво направихме предложение за 12%, като прѣдвиждахме, че, ако нѣма едно увеличение на одрѣжкитѣ до 12%, слѣдующата 1911 г. ще се натъкнемъ на бюджета, ще трѣбва да отворимъ една врата за подпомагане фонда на военнитѣ. Г. Саллабашевъ пакъ каза — спомнямъ си: „Вие не сте смѣтали; вие не знаете“. И г. Наковъ направи набързо една смѣтка, но каза се, че не могълъ да смѣтне точно. А какво излѣзе? Излѣзе, че тая година си гласувахме 800.000 л., като 8 л. Това искамъ да кажа, че ние миналата година сме били прави, и съ всичкитѣ си слаби способности — макаръ и толкозъ да не претендираме да сме голѣми законодатели, за каквито нѣкон претендиратъ — ние можахме да прѣвидимъ туй, направихме своето предложение, агитирахме налѣво-надѣсно, и то мина. Но това има за послѣдствие да стане г. Николаевъ, да си вземе книгитѣ, и ако бѣше въ друга страна, то значеше да не се върне вече въ камарата на министерската маса. Обаче, за наша голѣма изненада, слѣдъ 15 минути г. Николаевъ пакъ се върна. И тогава се каза, че това е голѣма неправда, че ние не сме могли да смѣтнемъ. И какво стана? На трето четене одрѣжкитѣ по този членъ станаха по 8%, защото трѣбваше да се мине на друга цифра, 7 или 12, за да можеше да стане въпросъ при гласуването на трето четене. Гласувахме чл. 44. Чини ми се, той гласи, че, когато военниятъ фондъ не достигне, то държавата го доплаща. Това допълнение ние направихме, както ви казахъ, съ 800.000 л. За доказателство на туй, че този законъ е лошъ и необмисленъ, посочвамъ ви като едри пера тая сума отъ 800.000 л., която гласувахме, защото по този списъкъ, който е приложенъ къмъ предложението на г. Дограмаджиева, увеличили сме пенситѣ на голѣмитѣ, и ние, държавата, даваме 800.000 л., за да увеличимъ пенситѣ на тѣзи хора. И друга една неправда, пакъ едра — подчертавамъ това — е туй, че съ този законъ вие онеправдахте долнитѣ чинове: вие съ него вземате отъ фелдфебелитѣ, поручикитѣ и капитанитѣ и давате на генералитѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Това не е истина.

К. Сидеровъ: Така си е. Предложението на г. Дограмаджиева само по себе си не е толкова добро, защото то нѣма да уреди тая неправда, която съществува за тия хора. Би трѣбвало г. министърътъ да се заеме, ако не съ измѣнението на цѣлия законъ, то поне съ измѣнението на нѣколко члена, защото трѣбва да се влѣзе въ основата на тоя законъ. Не може така, защото ние ще се натъкнемъ на цифри, на

суми тукъ, и какво ще излезе, ако приемемъ сегашното предложение? Може-би, пакъ ще се натъкнемъ на едни работи прибрзани, каквато бѣше тая миналата година съ приемането на закона за пенситѣ. Идеята е много хубава; нѣмамъ нищо противъ. Съществува единъ законъ за пенситѣ въ държавата; както може да претендира генералътъ, тъй може да претендира и запасниятъ капитанъ и запасниятъ поручикъ, защото оня ви казва: „Г-да, дайте ми 6.000 л., защото съгласно закона, азъ трѣбва да получавамъ 6.000“, а онзи казва: „Азъ трѣбва да получавамъ 5 или 3 хиляди лева, дайте ми ги, недѣйте ги отнема, да ги давате на голѣмитѣ, които иматъ много“. Този плачъ е свършено на мѣсто. Инициативата, която е взелъ г. Дограмаджиевъ, е прѣкрасна, но ми се струва, че съ нея нѣма да изпѣдимъ тая неправда. Ако г. министърътъ на финанситѣ би направилъ смѣтка, че нѣма нѣкъдъ да отрупае бюджета, че не ще се искатъ нови суми и т. н., нѣмамъ нищо противъ. Ако се въодушевявате, ако вие желаете да се поправи една миналогодишна погрѣшка, нищо не ви прѣчи, гласувайте предложението на г. Дограмаджиева. Но азъ поддържамъ, че не само този чл. 55 трѣбва да се измѣни, но цѣлиятъ законъ въ основата си е гнилъ, защото го приехме набързо, а на такава работа краятъ бива такъвъ, и не закъснѣ: годината не се склочи, и ние сами идваме да се изобличаваме, че не сме знаели, какво сме работили.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Христо Дограмаджиевъ.

Х. Дограмаджиевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Г. Наковъ ме помоли да оттегля предложението си за законъ, състояще се въ туй, да се отмѣни чл. 55 отъ закона за пенситѣ и да се замѣни съ туй разпореждане, което вие знаете. Азъ това не мога да направя; не мога да оттегля туй предложение, не само затуй, че формално не съмъ правъ, защото, право да си кажа, нашата конституция въ туй отношение мълчи. Когато се касае до проекти на правителството, казано е, че могатъ да бъдатъ оттеглени; но когато се касае до частната инициатива, когато нѣкой народенъ прѣдставитель внесе законодателно предложение, конституцията мълчи. По аналогия може да се разбира, че същото право ще има и прѣдставительтъ да оттегли своето предложение, докато то не е гласувано. Азъ сподѣлямъ туй мнѣние, но азъ чуохъ онзи день отъ червената маса свършено друго мнѣние, по поводъ предложението на г. Кжнева, за отмѣнение рѣшението на XIII-то обикновено Народно събрание, съ което се ошетава съ стотина хиляди лева дружеството А. Давидовъ и С-не. Г. Кжневъ отсъствуваше отъ тукъ, и отъ тамъ (Сочи министерската маса) се каза, че, ако отсъствува вносителтъ на предложението, то може да се дебатира отъ камарата. Следователно, тѣ мислятъ друго-яче. И азъ мисля, че тѣ не сж прави.

Н. Кжневъ: Правилникътъ тѣй гласи, г. Дограмаджиевъ. Правилникътъ изрично казва, че предложение не може да се оттегли.

Х. Дограмаджиевъ: Значи, имамъ формална причина да не си оттегля предложението.

А. Краевъ: Чл. 41 не Ви допуска да го оттеглите безъ съгласие на Събранието.

Х. Дограмаджиевъ: Но азъ ви казвамъ, че, даже да бихъ ималъ това право да оттегля предложението си, както министритѣ иматъ право да си оттеглятъ проектитѣ, азъ по честъ не бихъ направилъ това. Ето защо.

Д-ръ Н. Наковъ: Вие искате да изправите една грѣшка на едно Народно събрание, а считате за непочтено да изправите Вашата грѣшка, която правите сега. И тази хубава!

Х. Дограмаджиевъ: Ще Ви кажа сега. Именно азъ Васъ визирамъ, и вие можете да скачате колкото щете, но сте длъжни да ме изслушате, както азъ Ви слушахъ, когато вие говорихте по моето предложение.

Д-ръ Н. Наковъ: Азъ само казвамъ.

Х. Дограмаджиевъ: Азъ казвамъ: по честъ не мога да оттегля това предложение.

Г. г. народни прѣдставители! Г. д-ръ Наковъ обвинява мене и други измежду вашата сръда, че при разискването на закона за пенситѣ ние сме мълчали, не сме взели думата. Ако има нѣкой виновенъ тукъ, ето го тамъ г. Наковъ. Азъ не мълчахъ, азъ бѣхъ докладчикъ на този законъ, азъ вземахъ много пжти думата.

Д-ръ Н. Наковъ: Да, ама по онова, косто бѣше важно, вие не говорихте.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Наковъ, оставете и другитѣ да говорятъ.

Х. Дограмаджиевъ: Вие не сте били тукъ и не сте чели дневницитѣ.

Д-ръ Н. Наковъ: Азъ ще Ви чета дневницитѣ. Азъ говорихъ цѣли два часа тогава, и вие ми възразахте.

Х. Дограмаджиевъ: Въ всѣки случай, вие твърдите невѣрни работи. Азъ ще Ви кажа, какво съмъ говорилъ. Вземете дневницитѣ и провѣрете. Тогава азъ казахъ и сега повтарямъ, че парламентарната комисиия, при разглеждането законопроекта за пенситѣ, запази чл. 55 тѣй, както бѣше въ проекта, именно пенситѣ, заварени отъ закона, си оставатъ такива, каквито сж. Такова бѣше рѣшението на комисията. Какво виждате отподирѣ? Вие виждате отподирѣ, че комисията ви внася чл. 55 съ едно измѣнение: вмѣсто една алинея, той се състои вече отъ 5—6 алинеи, и тамъ вече се приема обратниятъ принципъ — ревизия на пенситѣ. Защо стана това? Азъ, като докладчикъ, бѣхъ повиканъ отъ г. Саллабашева, който ми събщи, че Министерскиятъ съветъ е рѣшилъ да се прокара този новъ принципъ за ревизията, защото го имало въ стария законъ. Азъ провѣрихъ и, дѣйствително, имаме го. На моето запитване, съгласенъ ли е г. военниятъ министъръ, той отговори: съгласенъ е. Обаче азъ не можехъ заедно съ г. Саллабашева да разрѣша този въпросъ; азъ поискахъ и парламентарната комисиия да се сезира. Тя се събра наново, разисква този въпросъ въ присѣдствието на г. военния министъръ и тогава, при новото гласуване, се прие тая нова редакция, която азъ защитавахъ отъ името на комисията, каквото и да бѣше моето особено мнѣние, защото азъ, като докладчикъ, трѣбваше да прѣдставямъ тукъ мнѣнието на тая комисиия. И тогава расждавахме: тукъ не може да се говори толковъ за придобити права; Събранието е властно, както мѣни законодатѣлътъ, така сжщо да измѣнява и пенситѣ въ повече или въ по-малко. Тѣй се рассждаваше, толковъ повече, казвамъ, че това право Събранието е упражнявало нѣколко пжти отъ народняшко врѣме до напоследѣкъ, като при изработването на нови закони за пенситѣ е постановявало ревизия на заваренитѣ пенсии. И този принципъ бѣше прокаранъ. Значи, г. Наковъ, тогава ние не сме мълчали, а сме

говорили по този въпрос. Сега, азъ самъ виждамъ, че е извършена една голѣма несправедливостъ, която тогава не можехъ да прѣдвидя, която по-право трѣбваше да прѣдвиди г. военниятъ министъръ; и той даже не я е прѣдвидѣлъ, при всичко че се касае до неговото вѣдомство. Ако сме направили една грѣшка, трѣбва ли да постоемъ въ нея? Азъ мисля, че не върша зло, като искамъ да поправа тая своя грѣшка като докладчикъ. Ако Народното събрание не се съгласи съ мене, то е негова работа, вие сте властни да рѣшите тъй или инакъ; но никой не може да ме обвини, че съмъ мълчалъ, а и още повече, че кърпя закони, защото не е кърпежъ на законитѣ туй, което азъ прѣдлагамъ, понеже тукъ се касае за прокарване на единъ обратенъ принципъ: или да стане ревизия на пенситѣ, или да не стане такава, да се зачетатъ вече отпуснатитѣ пенсии. Ето дѣ е принципътъ, принципъ, който азъ съмъ поддържалъ, и принципъ, който бѣше поддържанъ отъ проекта на правителството и възприетъ въ първото заседание на комисията по този законопроектъ, проектъ, който, както се помена тукъ отъ г. Сидерова, билъ изучаванъ двѣ години и слѣдъ туй въ единъ-два дена, по съображения, които бѣха изказани при приемането на законопроекта отъ мене, отгънати се този принципъ и се възприе другиятъ. Обаче, какво излѣзе? Това, което никой отъ насъ не очакваше: онзи, който получаваше голѣма пенсия, получава още по-голѣма, а онзи, който получава малка пенсия, получава още по-малка. Това, ако е било волята на Народното събрание...

Д-ръ Н. Наковъ: Това бѣше извѣстно, г. Дограмаджиевъ, за всѣки единъ, който се интересува отъ този законъ, особено отъ принципитѣ, прокарани въ чл. 14.

Х. Дограмаджиевъ: Това не бѣше на никого извѣстно.

Д-ръ Н. Наковъ: Какъ не? Това е въпросъ на калямъ, на смѣтка.

Х. Дограмаджиевъ: Какъ може да се направи тая смѣтка, когато за тая цѣль трѣбва да имате време, трѣбва да имате списъка на всички офицери, които получаватъ пенсия, и да се направи изчисление на пенсията имъ по новия законъ? Тукъ отиде работата повече на довърше, като се върваше на г. военния министъръ; допущаше се, че смѣтката на г. министра е вѣрна, но тя се оказа невѣрна. Тѣй че, азъ искамъ промѣнение на принципа, който е билъ възприетъ и по-рано отъ правителството; не искамъ кърпежъ на закона, а възстановяване на този принципъ, именно въ смисълъ пенситѣ да не се ревизиратъ, а да си останатъ старитѣ пенсии. Това сѣ два противоположни принципа. Тѣй щото, тукъ не може да се касае за кърпежъ. Вие, може-би, намирате други недостатѣци на закона. Засега азъ не ги виждамъ, но чуватъ се гласове отъ г. Вълча Георгиевъ и г. Хаджиева. Г. Вълчо Георгиевъ казва: „Да, но ние трѣбва да отпускатъ сега всѣка година по 800.000 л., за попълване фонда за пенситѣ на офицеритѣ“. Да, ще отпускатъ и повече, а не е чудно идущата или по-другата година, ако бѣдете изненадани отъ милионъ и половинъ, може-би, кредитъ за гражданското вѣдомство. Та какво чудно има въ туй? Вие сами признавате, че конституцията ни налага обязаностъ да не лишаваме отъ пенсии служащитѣ на държавата; ако бихте могли да измѣните конституцията въ това отношение, бихте го направили, може-би, но понеже вие по неволя приехте този принципъ, вие по неволя признахте пенситѣ, защото, ако не ги признаете, трѣбва да нарушите конституцията.

И. Хаджиевъ: Ние искаме, щото принципътъ и за военнитѣ, и за гражданскитѣ чиновници, при опрѣдѣляне на пенситѣ, да бѣде еднакъвъ.

В. Георгиевъ: Ние ги признаваме засега, но трѣбва справедливо да ги уредимъ.

Х. Дограмаджиевъ: А какво казва конституцията? Конституцията е категорична.

В. Георгиевъ: Тя не казва, че на военнитѣ трѣбва да даваме двойно повече, отколкото на гражданскитѣ чиновници.

Х. Дограмаджиевъ: Основата на пенситѣ и нейниятъ размѣръ ще се опрѣдѣли съ законъ. Какво значи това, що е основа на пенситѣ? Вие знаете, че има нѣколко вида пенсии. Пенсии, които могатъ да съставляватъ единъ видъ застрахователно дружество, въ което чиновницитѣ да внасятъ извѣстни вноски и да се осигуряватъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Г. Дограмаджиевъ! Поне Вие недѣйте се отдалечава отъ прѣдмета.

Х. Дограмаджиевъ: Азъ не се отдалечавамъ отъ прѣдмета. Тия разисквания трѣбва да станатъ. — Или пъкъ може базата да бѣде съвършено друга: държавата сама да дава пенситѣ цѣликомъ, каквато сума намѣри за добръ да отпуща. Нашиятъ законодатель е възприелъ една срѣдна система: правятъ се одрѣжки отъ чиновницитѣ и въ сѣщото време държавата плаща. Такава е и французката система. И много други системи има. Та какво лошо има тукъ? Лошото е било тукъ, че държавата харчила. Ами че всѣка държава харчи.

В. Георгиевъ: Тѣй, безсмислено!?

Х. Дограмаджиевъ: Не е безсмислено. Вие знаете ли, г. Вълчо Георгиевъ, какво има въ Франция?

В. Георгиевъ: Азъ най-добръ зная, какво има.

Х. Дограмаджиевъ: Повече отъ 100 милиона плаща отъ бюджета за пенсии. Вие не можете да укорявате едно Народно събрание, ако е възприело тази или онази база.

Р. Яневъ: Вие не можете да ни сравнявате съ другитѣ държави, които повече харчатъ. Ние сме бѣдна държава и не трѣбва да простираме краката си вѣнъ отъ чергата си.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Яневъ, нѣмате думата.

Х. Дограмаджиевъ: Тази база е възприета, и ние нѣма за какво да се повръщаме. Вие бѣхте на противно мнѣние и бѣхте меншество, не бѣхте слушани отъ Събраниято, и се възприе двойствената система. То е свършено.

В. Георгиевъ: Свършено ли е вече?

Х. Дограмаджиевъ: Да.

В. Георгиевъ: Тогава трѣбва военнитѣ да диктуватъ у насъ. Туй е глупаво!

Х. Дограмаджиевъ: Размѣритѣ бѣха опрѣдѣлени за пенситѣ, които ще се получаватъ, понеже всѣки законъ се работи за бъдѣщето, но се направи тази грѣшка, като се измѣни чл. 55 отъ проекта и се замѣни съ нѣколко алинеи отъ члена, на които азъ

искамъ измѣнението, като искамъ повръщането на проекта. Ето дѣ е всичкото, и това не съставлява, пакъ повтарямъ, единъ кърпежъ, но измѣнение на принципа, при запазване условията на конституцията. Двойствената база, която можехме да възприемемъ, я възприехме, и размѣритъ на пенсиятъ, които възприехме, иматъ сила за бъдѣще.

Ето защо, азъ моля почитаемото Народно събрание да се съгласи съ моето предложение по принципъ, а това, разбира се, не прѣчи въ комисията да станатъ онѣзи измѣнения, които понася чл. 55.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Диньо Рашевъ.

Д. Рашевъ: Г. Дограмаджиевъ, прѣдизвиканъ отъ различието въ размѣра на пенсиятъ на щабъ-офицерството и ония на оберъ-офицерството, че на единъ пенсиятъ се увеличаватъ, а пъкъ на другитъ, на низшитъ офицери — съ изключение на нѣколко души полковници и майори — се намаляватъ, съ своето предложение иска, щото въобще отъ тази дата, откогато се прокара законътъ, да нѣма сила за ония, които сж добили туй право. Той намира една грѣшка, иска да я поправи, обаче, той нѣма туй основание, нѣма туй право, защото въ самия законъ за пенсиятъ не се забѣлѣзва почти никаква грѣшка. Цѣлото офицерство се подведе подъ еднакъвъ знаменателъ, и сега се залавяме да направимъ нѣкои измѣнения, съ което нищо нѣма да направимъ, освѣнъ да създадемъ едно различие между висшето и низшето офицерство. Г. Дограмаджиевъ нѣма основание да иска поправянето на нѣкаква грѣшка на закона, защото въ самия законъ, именно чл. 14, е ясно казано, че размѣрътъ на годишнитъ пенсия е: „а) на офицеритъ, санитарнитъ офицери, долнитъ чиновне на продължителна свѣрхсрочна служба, по $\frac{1}{40}$ отъ срѣдната годишна заплата прѣзъ последнитъ петъ изслужени години, умножена съ броя на всички изслужени години“. Каква грѣшка той намира тукъ, когато всичкитъ сж подведени подъ еднакъвъ знаменателъ; г. г. офицеритъ нѣма защо да се сърдятъ, че едни сж получили висока, а други по-ниска пенсия, защото мѣрката е еднаква за всички. Ако има да се сърдятъ, тѣ трѣбва да се сърдятъ на самитъ обстоятелства, защото, споредъ самитъ обстоятелства, нѣкои ще получатъ повече, други ще получаватъ по-малко. Тѣй щото, въ туй отношение нѣма никаква грѣшка на закона. Ако има едно различие, което г. Дограмаджиевъ се силва нѣкакъ си да уравни съ своето предложение, туй различие не е създадено отъ самия законъ, а е създадено отъ самитъ обстоятелства, затова азъ намирамъ, че то ще се уравни най-добрѣ, като се изправи една съществена грѣшка на закона, която допуца не различие между висшитъ и низшитъ офицери, но едно различие между офицерството и гражданството, че на единъ размѣрътъ на годишната пенсия е $\frac{1}{40}$ отъ срѣдната годишна заплата, получавана прѣзъ последнитъ петъ години, умножена съ броя на всички изслужени години, когато за гражданскитъ чиновници не е тѣй. Та, ако искаме да стане едно справедливо даване на пенсиятъ, да нѣма туй различие, именно, което иска и г. Дограмаджиевъ, тази цѣль ще може да се постигне като изправимъ съществената грѣшка, която е допусната въ закона. Коя е тая съществена грѣшка? Тя личи ясно въ чл. 14 букви а и б — всичкитъ да бждатъ подведени подъ еднакъвъ знаменателъ. Ние и миналата година казахме, че не трѣбва да се правятъ никакви различия между гражданитъ и военнитъ, защото всички сж служащи на тази държава. Обаче, законътъ пригърна тази грѣшка, като направи една двойна привилегия за военнитъ: една привилегия прави въ заплатитъ, и друга една привилегия прави въ начина на даването на пенсия.

Първата привилегия направи съ даването на тѣхъ по-високи заплати, отколкото заплатитъ на гражданитъ. Вие знаете, че единъ подпоручикъ, по цензъ отговаря на единъ гражданинъ съ срѣдно образование, на единъ гимназистъ, комуто се дава една заплата 120—140 л., а нему се дава една заплата повече отъ 200 л., ако се не лѣжа.

Нѣкой отъ прѣдставителитъ: 225 л.

Д. Рашевъ: На единъ поручикъ се дава заплата 250 л., а на единъ капитанъ — 300 л. Ето кждѣ е едната привилегия и когато чрѣзъ тази привилегия ще има едно различие и въ пенсиятъ: военнитъ ще получаватъ една по-висока пенсия, ние какво направихме съ създадения миналата година законъ? Ние направихме втора една привилегия: освѣнъ привилегията въ даването на по-висока заплата, при опрѣдѣляне пенсиятъ на военнитъ, ние вземаме $\frac{1}{40}$ отъ срѣдната годишна заплата прѣзъ последнитъ петъ години, а пъкъ на гражданитъ вземаме всичкитъ изслужени години. Ето кждѣ е втората привилегия. За да бждемъ справедливи, достатъчна е само първата привилегия, именно даването на високи заплати, а втората привилегия, въ начина на опрѣдѣляне пенсия, да се прѣмахне. Тогава ще бждемъ справедливи; по този начинъ ще можемъ да задоволимъ и висшето, и низшето офицерство, и туй именно уравнение, което гони г. Дограмаджиевъ, доколкуто стъмъ смѣталъ, вѣрвамъ, че ще се достигне напълно. Ето защо, азъ моля г. г. народнитъ прѣдставители и комисията, която ще се занимава съ туй предложение, да подведе подъ еднакъвъ знаменателъ, както гражданскитъ чиновници, така сжщо и офицеритъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Атанасъ Краевъ.

А. Краевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпрѣки нежеланието ми да говоря, считамъ за необходимо да кажа мнѣнието си, защо ще гласувамъ за предложението на г. Дограмаджиева.

Тукъ се повдигнаха нѣколко въпроси. Първиятъ, който има принципиално значение и по който считамъ, че съмъ длъженъ да кажа своето мнѣние, бѣше, дали недостатъцитъ на вотирания миналата година законъ за пенсиятъ се свеждатъ само въ ония, що изтъква въ предложението си г. Дограмаджиевъ, или не, и въ утвърдителния случай, дали Народното събрание, използвайки предложението на г. Дограмаджиева, собствено неговата инициатива, е властно, би могло да поправи и други недостатѣци на закона. Върху този въпросъ, г. г. народни прѣдставители, азъ държа да заявя, че нито конституцията, нито правилникътъ за вътрѣшния редъ на Събранието ограничава народното прѣдставителство да каже своята дума, да поправи допуснатитъ грѣшки. Предложението на г. Дограмаджиева има за цѣль да привлѣче вниманието на народното прѣдставителство върху единъ недѣгъ на единъ съществующъ законъ. Този законъ може да има нѣколко недѣзи. Само затова, че г. Дограмаджиевъ се е ограничилъ въ посочването на единъ недѣгъ, или затуй, защото той не е съгледалъ другитъ, може ли само по тази причина, само заради това да се отхвърли предложението? Очевидно, не. Г. Дограмаджиевъ казва: „Законътъ, що вотирахме миналата година, не е свършенъ, чрѣзъ него има извършени извѣстни неправди; азъ моля народното прѣдставителство да се повърне върху този въпросъ, да спре изново вниманието си върху закона за пенсиятъ и да поправи съществующитъ допуснати неправди“. Народното прѣдставителство, при вотирането на първо четене на това предложение, обсъжда въпроса по принципъ въ тази смисълъ: има ли дѣйствително нѣкакъвъ недостатѣкъ въ вотирания законъ, или не?

Ако вие сметете, че законът е свършен, че няма никакви недостатъци, вие ще отхвърлите предложението на г. Дограмаджиева; но, ако вие се съгласите с него, че законът не е свършен, че има недостатъци, нѣщо повече, както бѣше случаятъ с нѣкои прѣждеговоривши, които казаха, че законът нѣма само този недостатък, но има още нѣкои недостатъци, това е една причина въ повече, за да приемете предложението на г. Дограмаджиева, и по този начинъ, чрезъ този вотъ, вие ще кажете: съзнаваме нуждата отъ повторно обсъждане на дѣйствиющия законъ за пенсиятъ, съзнаваме нуждата да се поправи една неволно допусната грѣшка. А комисията, какдѣто ще бѣде пратено предложението на г. Дограмаджиева, има развързани ръцѣтъ си, е властна, свободна, има право да се взре и въ другитѣ текстове на закона и да се яви прѣдъ васъ съ единъ печатанъ докладъ, въ който да изтъкне, както другитѣ недостатъци, така също и начина, по който тя е на мнѣние, че могатъ и трѣбва да бѣдатъ поправени. Ако, обаче, комисията случайно би се ограничила само върху текста, ревизията на който иска предложението на г. Дограмаджиева, немъ конституцията или правилникътъ лишаватъ нѣкого отъ васъ, като народни прѣдставители, при второто четене, да прѣдставите нови текстове, да посочите на други пороци въ закона и да искате тѣхното разумно поправяне? Нѣма подобно ограничение за народнитѣ прѣдставители, нѣма такова ограничение за Народното събрание да направи нова, пълна, основателна, но справедлива ревизия на единъ дѣйствиющъ законъ. Прочее, по тия съображения, считамъ, че не бѣха прави ония почтени наши другари, които караха г. Дограмаджиева да оттегли предложението — право, което не му принадлежи, по правилника, безъ съгласието на Събранието — както и ония, които заявиха, понеже само единъ отъ недостатѣцитѣ на закона се изтъква въ предложението на г. Дограмаджиева и понеже мислимъ, че нѣма да се даде възможностъ да бѣдатъ поправени и други недостатѣци, ние нѣма да гласуваме за това предложението. Но, г-да, най-важниятъ въпросъ, върху който ще трѣбва да спремъ нашето внимание въ настоящия моментъ, прѣди да вдигнемъ рѣка за или противъ предложението на г. Дограмаджиева, е слѣдниятъ: има ли основание да ревизираме закона за пенсиятъ; може ли, трѣбва ли, достолѣпно ли е да се повръщаме на току-що, прѣди нѣколко мѣсеца или прѣди година вотирания законъ? Моето мнѣние върху този принципиаленъ въпросъ е слѣдното: като вземамъ прѣдъ видъ таблицата, приложена къмъ предложението на г. Дограмаджиева, като я приемамъ за достовѣрна, защото не съмъ ималъ възможностъ лично да направя провѣрка, доколко означенитѣ тамъ цифри отговарятъ на истината, но и нѣмамъ причини да се съмнѣвамъ въ достовѣрността имъ, азъ веднага отговарямъ, че не може да има по-влиюща неправда отъ тази да се измѣни едно съществуещо положение по начинъ, щото по-облагодѣтелствуванитѣ да бѣдатъ още облагодѣтелствувани въ ущърбъ на по-малко облагодѣтелствуванитѣ. Съ други думи, на ония, които получаватъ и безъ това достатѣчни за издържането си, за съществуванетоъ си пенсия, да имъ се придаде частъ, отнета отъ скромнитѣ пенсия на по-долнитѣ чиновници или офицери. Това, дѣйствително, е една вопиюща неправда и, слѣдователно, нашъ дългъ е да се повърнемъ и да я поправимъ, да я прѣмахнемъ, да я отстранимъ, да я унищожимъ. Но пита се: достолѣпно ли е да направимъ това? Азъ бихъ желалъ да зная, може ли да се намѣри нѣкой сериозенъ, нѣкой мораленъ човѣкъ, да се яви да твърди, че не трѣбва да се поправи една грѣшка, макаръ тя да се съзнава отъ всички. Ами ако това е елементарно задължение за отдѣлната личностъ, още по-задължително е за едно Народно събрание,

за държавата, съзнавайки допуснатата неволно грѣшка, въ първия благоприятенъ моментъ да я унищожимъ.

Съ тѣзи нѣколко думи, г. г. народни прѣдставители, азъ заключавамъ: моля пѣлото народно прѣдставителство да приеме по принципъ предложението на г. Дограмаджиева; привличамъ вниманието на почтената наша комисия, какдѣто ще бѣде изпратено предложението, върху изтъкнатитѣ отъ прѣждеговоривши почтени наши другари недѣзи въ съществующия законъ за пенсиятъ. Нѣкои отъ тѣхъ посочиха чл. 14 — азъ не влизамъ въ подробности.

Г. Гроздановъ: 20 сж.

А. Краевъ: Може да сж 20, може да сж 50, г. Гроздановъ; за мене това не важи; за мене важи, има ли недостатѣци въ съществующия законъ, сѣга тѣ да сж изтъкнати, да се изкаратъ наявѣ, за да съзнаа азъ дължността си да ги поправа. Е добръ, при второто четене, когато ние имаме докладъ на комисията, всѣки отъ васъ, г. г. народни прѣдставители, е въ правото си, е властенъ, е свободенъ, ако съгледва, че даже тя е пропуснала нѣкои грѣшки, да ги посочи.

Д-ръ Е. Разпоповъ: Не и по другитѣ членове.

А. Краевъ: Но защо не? Азъ, позволете ми да кажа, съмъ запознатъ много добръ съ парламентарното право и ви заявявамъ, че не зная никдѣ да съществува едно такова ограничение — то не съществува и у насъ; това се е практикувало, това е разумно и това трѣбва да се практикува.

Защо ставатъ тритѣ четения? При първото четене се обсъжда принципиално въпросътъ — има ли нужда отъ такова законополагане по дадена материя; при второто, въ каква форма трѣбва да се нареди тая материя, каква трѣбва да бѣде формата на закона, какви постановления той трѣбва да съдържа. Въ първия моментъ законътъ може да се яви само въ единъ текстъ; въ втория моментъ — при второто четене — той може да се разшири и, вмѣсто съ единъ, да се яви съ 10, съ 100 текста. При третото четене, Народното събрание е властно да изкастри вотирания при второто четене законъ и, вмѣсто 20 или 200, да остави само два или единъ членъ. Нищо не ограничава парламента въ тази негова законодателна манипулация. И азъ мисля, че този въпросъ е вече доста ясенъ заради всинца; по него имамъ единъ инцидентъ, давахъ се всевъзможни обяснения, нѣма защо да се спираме, да се повръщаме върху него, нито пъкъ той може да смущава нашитѣ умове, свободата на нашата мисль, свободата на нашия вотъ.

Прѣдседателствуещъ Н. Гимиджийски: Има дума г. Стоименъ Савовъ.

С. Савовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ вземахъ думата да кажа двѣ-три думи относително точка пета отъ предложението на г. Дограмаджиева.

Отъ свѣдѣнията, които азъ имамъ, въпрѣки установлението на сега дѣйствиущия вече законъ, вотиранъ въ втората редовна сесия на XIV-то обикновено Народно събрание, г. г. пенсионеритѣ получаватъ пенсиятъ си по стария законъ, като имъ взематъ нѣкакви разписки. Азъ питамъ г. министра на финанситѣ: какъ е допусналъ той да става това изплащане? Ами, ако нѣкои отъ тѣзи господа умратъ?

Т. Искровъ: Иматъ сѣмейства.

В. Георгиевъ: Тѣ сж военни — затова е допуснато това.

С. Савовъ: Азъ мисля, че не трѣбва да се допу-
щатъ въ тая държава такива пазарлъци съ такива
разписки, защото всички ние сѣдимъ министри за
нарушения на законитѣ, а ние сами ги нарушаваме.
Не може да се допуска такова нѣщо и не бива да се
допуска. Азъ съжалявамъ, че пенсионното отдѣле-
ние е допуснало да стане такава една работа; правъ
или кривъ законътъ, то е другъ въпросъ, но единъ
пътъ той публикуванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“,
всѣки е длъженъ да се подчинява на него. Тая ком-
шийска уредба на това изплащане се вижда много
ясно въ предложението, и никой не я зачекна. Азъ
питахъ, какво ще стане ако, напр., подполковникъ
Дюлгерски М., на когото, споредъ закона, пенсията
му се намалява съ 750 л. и за 1910 г. е получилъ раз-
ликата, далъ е една разписка, и утрѣ умре?

Д-ръ Н. Наковъ: Военниятъ министъръ ще извади
750 л. и ще ги върне въ държавната каса.

С. Савовъ: Може ли такова нѣщо?

Д-ръ Н. Наковъ: Може, я.

С. Савовъ: Ето защо, азъ мисля, че това е много
несправедливо и не трѣбваше да се допуска.

Колкото се отнася до недостатѣцитѣ въ закона
— такива недостатѣци сѣществуватъ и на друго
мѣсто: въ чл. 14, 15 и навсѣждъ другадъ, дѣто
поменаха прѣждеговорившитѣ — по този въпросъ
нѣма да говоря много. Азъ вземахъ думата само да
обърна вниманието, защо е станало незначително на
закона и е допуснато да стане това изплащане по
стария законъ.

Т. Искровъ: Додѣто се ревизиратъ пенсиятѣ.

С. Савовъ: Второ, не е вѣрно и не е правъ г. До-
грамаджиевъ въ своето прѣдложение, като твърди,
че Народното събрание не разбрало, че комисията не
била разбрала, какво приела миналата година. Азъ
мисля, г. г. народни прѣдставители, че тукъ най-
голъма кавга се води относително чл. 14, защото това
бѣше душата на закона, ако щете, защото това се
бѣше се продиктувало отъ опаси голѣма гюрюлтия,
дѣто ние намалихме субсидията на военния пенсио-
ненъ фондъ отъ 200 на 100.000 л., и тогава нѣкои
ржкоплѣскаха. Но тѣзи, които ржкоплѣскаха, не мо-
жаха да видятъ цѣлата истина въ работата: тѣ ржко-
плѣскаха за намалението 100.000 л., за да дадемъ на
слѣдующата година 800.000 л.

И. Хаджиевъ: Тѣ я виждаха, ама вѣрваха въ ва-
шата искреностъ.

В. Георгиевъ: Вѣрваха въ вашата искреностъ, че
ще прѣмахнете злото.

С. Савовъ: Азъ тогава не ржкоплѣскахъ.

В. Георгиевъ: Ти не си ржкоплѣскалъ, защото си
зналъ, какво се е говорило въ частното събрание на
большинството

С. Савовъ: Но азъ, като депутатъ, тогава, когато
гласувахъ за чл. 14, гласувахъ съ пълно съзнание
като народенъ прѣдставителъ, че тукъ ние пости-
гаме едно намаление на военнитѣ пенсии, намаление
грамадно, което ще може да посрѣщне дѣйствиел-
нитѣ разходи на този фондъ.

Д-ръ Н. Наковъ: На всичкитѣ малки офицери има
намаление.

С. Савовъ: Но г. Дограмаджиевъ не е правъ,
както и г. Красвѣ — ще извиняватъ — че било ста-

нало намаление за смѣтка на малкитѣ, като се уве-
личило на голѣмитѣ. Това става всѣкога въ нашата
хубава държава — когато се създаватъ законополо-
жения, голѣмцитѣ ще си създадатъ нѣщо по-хубаво
за себе си.

А. Краевъ: Това е голѣмо зло, г. Савовъ, дѣто
нѣмаме стабилностъ въ държавата си; хората, като
добиятъ едно право, трѣбва да иматъ съзнанието,
че то е недосѣгаемо.

С. Савовъ: Ама тѣ сж добили това право,
г. Краевъ, пакъ съ забикалки.

Г. Гроздановъ: Криво, право, то е право.

А. Краевъ: Жалко!

В. Георгиевъ: Жалко, че министритѣ се съгла-
саватъ за такива работи.

С. Савовъ: Даже, когато се правиха тѣзи изчи-
сления, прѣдполагаше се, че отъ тѣзи намаления
ще се постигне една икономия отъ около 1 милионъ
лева.

Г. Гроздановъ: Ама смѣтката е била безъ механ-
джията.

С. Савовъ: Г. Гроздановъ тукъ се дерѣше най-
много, и мнозина, въ това число и азъ, му казвахме,
че той е заинтересованъ, и дѣйствително е заинте-
ресованъ, защото азъ виждамъ, че пенсиятѣ на за-
паснитѣ капитани сж много намалени, а нѣкои даже
съвсѣмъ се лишаватъ отъ пенсия. Намѣсто г. Грозда-
новъ да викаше и да защищаваше този въпросъ,
той трѣбваше да има точни цифри, но, за жалостъ,
нито комисията, нито онѣзи, които защищаваха този
въпросъ, не сж направили своята смѣтка.

Г. Гроздановъ: Вземете моята рѣчь и ще видите,
че всичко, което говорите сега, азъ съмъ го казалъ,
но не сте го слушали. Азъ окачествихъ закона, че
не струва петъ пари, и молихъ да се отложи за иду-
щата година, за да се проучи добрѣ, и тогава само
да се внесе. Азъ ще ви кажа, че цѣлиятъ законъ
не струва нищо, че той е недоносче, и сега, даже
да измѣнимъ този членъ, пакъ ще си остане не-
доносче.

И. Хаджиевъ: Законитѣ ви сж недоносчета, за-
щото сѣ тѣй се прокарватъ.

Д-ръ Н. Наковъ: По акъла на Хаджиева ще мѣ-
римъ! Не сме, най-послѣ, ангели, паднали отъ не-
бето.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля,
г-да.

С. Савовъ: Още малко, г-да, и ще свърша. Тѣй
щото, цѣльта, която прѣслѣдваше законътъ, бѣше
тази, защото общиятъ вѣкъ въ държавата, общата
омраза противъ военнитѣ, гонидбата между воен-
нитѣ и гражданскитѣ чиновници е за това, че воен-
нитѣ чиновници получаватъ по-голъма заплата отъ
другитѣ цивилни държавни служаци. И тѣ казватъ:
и ние сме служаци на тая държава, и ние работимъ
за тая държава, само разликата е тази, че едни но-
сятъ копчета и шапки, а други шапки.

Другъ единъ по-голъмъ въпросъ, който вие не
зачекнахте тукъ, е и този, че на емигрантитѣ, които,
споредъ свѣдѣнията, които азъ имамъ, сж на брой
повече отъ сто и нѣколко души и които сж били на
казанъ, споредъ закона, имъ искатъ да прѣдста-
вятъ, каква заплата сж получавали.

Г. Гроздановъ: Има дипломатическа конвенция по този въпросъ.

А. Краевъ: Имало дипломатическа конвенция! Ако чръзъ намѣсата на една външна сила съ дошли тукъ да се обѣсятъ на българската хазна, да ги хрантути, много е позорно заради тѣхъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г-да, не се разправяйте. — Моля, г. Савовъ, съобразявайте се съ правилника и говорете по прѣдмета.

С. Савовъ: Азъ говоря тъкмо по прѣдмета. — Г. г. народни прѣдставители! Тѣзи господа, които досега сж получавали пенсия и продължаватъ да получаватъ и сега, въ този моментъ, и сж получавали прѣзъ цѣлата 1910 г., въпрѣки закона, въпрѣки това постановление и разбираето на този законъ — споредъ чл. чл. 14, 15, и 16, тѣ нѣматъ право да и получаватъ, не могатъ да получаватъ — ако вие признаете, че нѣматъ право да получаватъ пенсия, не трѣбва да имъ давате; но, ако признавате, че иматъ право, трѣбва да се уреди съ законъ.

Д-ръ Н. Наковъ: Тѣ иматъ право.

С. Савовъ: Но въпросътъ трѣбва да се уреди.

Д-ръ Н. Наковъ: Понеже чл. 14 казва, че пенсията е равна на $\frac{1}{40}$ отъ срѣдната заплата прѣзъ послѣднитѣ петъ години,...

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Нѣмате думата, г. Наковъ.

Д-ръ Н. Наковъ: ...онѣзи, които бѣха емигрирали, стояха по 7—8 години; заминаха отъ тукъ като едногодишни капитани, върнаха се и сега, понеже нѣматъ петгодишна служба като капитани, ще имъ се дадатъ пенсии $\frac{1}{40}$ отъ срѣдната заплата прѣзъ послѣднитѣ петъ години, значи, пенсии като на поручици. Тамъ е работата.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Правя бѣлѣжка на г. Накова, която да се впише въ протокола.

Д-ръ Н. Наковъ: Азъ казахъ, каквото имахъ да кажа.

С. Савовъ: Азъ нѣма да напусна трибуната, за да слушамъ г. г. Накова и Хаджиева, а ще кажа туй, което мисля и смѣтамъ, че ще бѣде полезно; затова излѣзохъ на трибуната. — Ако приложениятъ списъкъ къмъ прѣдложението на г. Дограмаджиева е вѣренъ, както се вижда тукъ, дѣйствително странно е, напр., подобно нѣщо: подпоручикъ Димитровъ Д. е получавалъ пенсия 348 л., а сега, споредъ новия законъ, получава нула.

Г. Гроздановъ: Не, само че той не е получавалъ пари по разписка. Това знай, понеже съмъ водилъ дѣлото за пенсията.

А. Краевъ: Какъ може да се унищожи сѣдебно рѣшение?

С. Савовъ: Ако, казвамъ, има подобни случаи, то е най-големата грѣшка.

А. Краевъ: Това е печалното нѣщо — да не зачитаме сѣдебнитѣ рѣшения!

С. Савовъ: И тукъ е станала пакъ една грѣшка. Онзи денъ, когато разисквахме закона за благоустройството, азъ намекнахъ, че, за голѣмо съжа-

ление, когато въ тая камара има 70 души адвокати и сега нѣма нито трима тукъ...

Обаждатъ се: Какъ нѣма?

С. Савовъ: Малко ги има, да ги прочетемъ, ако искате. — ...и когато трѣбва да дадатъ съдѣйствие на това законодателство, тѣ отсъствуватъ. И онзи денъ, казвамъ, когато азъ говорихъ по благоустройството, никой другъ не взема думата, и законътъ пакъ не е пълненъ. Това става съ едно нехайство. Или ще ставашъ депутатъ и ще стоишъ тукъ да пазишъ на вратата, както всѣки вардачъ, или, ако имашъ друга работа, дай си оставката, г-не, и освободи оная околия, която си ангажиралъ, защото интереситѣ на този народъ страдатъ.

В. Георгиевъ: Защо не приехте моето прѣдложение: прѣзъ врѣме на сесията адвокатитѣ да не адвокатствуватъ.

С. Савовъ: Това трѣбва да се разбере и за въ бѣдѣще, ако става дума, защото г. Мирски говори за нѣкакъвъ сенатъ, противъ който съмъ азъ и който не трѣбва да имаме, защото въ него ще се настанятъ нѣкакви деребеевци и храненици на държавата, но конституцията трѣбва да се измѣни въ този смисълъ: който ще стане народенъ прѣдставителъ, той трѣбва да стои тукъ до траянето на мандата му. Ако не му отърва, да му увеличимъ възнаграждението; но единъжъ избранъ депутатъ, отсъствува ли повече отъ петъ или десетъ засѣдания безъ уважителни причини, да се лиши отъ мандата и да се правятъ нови избори въ неговата околия.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Савовъ, не се отклонявайте отъ прѣдмета.

С. Савовъ: Тѣзи нѣколко думи искахъ да кажа, прѣди да се гласува този законопроектъ, и искамъ г. министърътъ да ми даде обяснение, защо е изплатилъ незаконно пенсията на тѣзи пенсионери, когато законътъ забранява да имъ се изплати.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Мисля, че нѣма другъ да говори.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Не.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Говори се доста по това прѣдложение на г. Дограмаджиева и се изказаха всички недоволства. Споредъ недоволствата, ще кажа азъ, сж и епитетитѣ, които се отправиха по адресъ на закона. Каза се, че той е погрѣшенъ. Убѣденъ съмъ, че понятията на тѣзи хора сж много погрѣшни, когато разсѣждатъ за разликата между пенсията на гражданскитѣ чиновници и пенсията на военнослужащитѣ.

Р. Яневъ: Има разлика.

Министъръ А. Ляпчевъ: Има разлика и тѣхната разлика сжествува.

Р. Яневъ: На военнитѣ се плащатъ пенсии и за шинела, а на гражданскитѣ не се плаща.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Нѣмате думата, г. Яневъ!

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ ще кажа само една дума, която ви приповторихъ миналата година, и ви я казахъ по-миналата година, когато намалихмѣ тѣзи 200.000 л. на 100.000 л. — че държавата има нужда, като всѣки организъмъ, да сжествува, а тя сжще-

ествува чрѣзъ своето чиновничество, военно и гражданско, и нѣма да има една държава, която нѣма да си гарантира своето съществуване, нѣма да има държава, която нѣма да гарантира положението на хората, които служатъ ней. И докогато българскиятъ народъ умѣе да цѣни своята държава, той ще има своитѣ институти и всички приказки, които се хвърлятъ, ще бѣдатъ случайни и ще вървятъ на вѣтъра по отношение сѣдѣнитѣ на българската държава. Въпросътъ за пенсиятѣ е тѣй сложенъ и, поставенъ въ нашия основенъ законъ, ние не можемъ, освѣнъ да го развиемъ и ние го развихме. При всички тѣзи приказки, които ставатъ по адресъ на настоящия законъ, азъ мога да заявя само едно — че чрѣзъ този законъ се разрѣшава онова, което е казано въ конституцията, че ние имаме дѣйствително уреденъ въпросъ за пенсиятѣ. Ама не билъ непогрѣшенъ. Кое нѣщо е непогрѣшно? Условиата се мѣняватъ, ще има и грѣшки, но този въпросъ за пръвъ пѣтъ въ нашата държава се сложи така ребромъ, както трѣбваше да се сложи въ интереса на съществуването на тази държава. И когато чрѣзъ този законъ се постановява прѣко въ обязаноститѣ на държавата, че тя ще има да гарантира пенсиятѣ, то е за пръвъ пѣтъ постановено чрѣзъ закона.

Не ще съмнитѣ, сериозенъ въпросъ бѣше: при тази гаранция, която дава държавата, какво тя взема, за да изплаща. За фонда на гражданскитѣ пенсии имаше голѣмъ оптимизмъ. Азъ не съмъ отъ тѣзи оптимисти: той върви сега добръ, но ще настѣпнѣ врѣме, когато и той ще иска да се храни. Ние сме още млада държава, врѣмето за пенсионеритѣ у насъ не е изминало, то едвамъ настѣпва. Хвърли се упрскъ, че гражданскитѣ пенсии били не зная какви — чудесни, а военнитѣ били грабителски. Това не е истина и не е истина особено слѣдъ това, което направили миналата година. Миналата година, тѣй или иначе, съ тази гаранция, която даде държавата, тя съумѣ до известна степенъ да намали тежобата, било съ увеличенията на одръжкитѣ, които станаха миналата и по-миналата години, било съ тѣзи уговорки на чл. 55. Тѣ не сѣ неизвѣстни, тѣ сѣ много добръ извѣстни, но произлѣже нѣщо странно. Какъ така — общо желание се имаше ужъ да бѣдатъ намалени пенсиятѣ, а нѣкои получаватъ повече. Г. г. народни прѣдставители! Ами това е твърдѣ естествено, защото, когато се управлява една стара работа, взематъ се извѣстни общи начала. Поименно ние не можемъ да кажемъ, напр., за Велизара Пѣевъ, че ще получава толкова, а ще кажемъ: тѣзи, които тѣй сѣ служили, тѣй ще получаватъ. Понеже въ разни врѣмена е имало разни положения за тѣзи хора, случва се, че нѣкои получаватъ повече, но тѣ сѣ по-малко сирѣмо онѣзи, които получаватъ по-малко. Това е важно за държавата.

Вторъ въпросъ има, че нѣкои получаватъ повече съзнателно отъ законодателя. То е изрично уговорено: за бившитѣ министри, за генералитѣ и т. н. ограничения нѣма да има; вмѣсто да получаватъ до 7.200 л., както по-напрѣдъ, сега ще получаватъ до 6.000 л., повече нѣма да получаватъ, но толкова ще получаватъ. Добръ, ако министърътъ е гражданско лице, защо не говорите и за него да получава до 4.000 л., а сега получава до 6.000 л., и то съзнателно отъ народното прѣдставителство, и вѣрвамъ, че никой нѣма да протестира за това, защото на тази толкова умразна понѣкога червена маса, но съществуването на която е толкова съзнателно нужна отъ всички ви, вие направихте тази конпесия миналата година, и то много разумно. Така сѣщо и за военнитѣ: ако има нѣкои увеличения, тѣ се дължатъ на изправията, които станаха, на старото, а не сѣ увеличени, които сѣ дошли систематически, за да се увеличатъ пенсиятѣ — това не е истина — лито се дължатъ, както се подхвърля много неумѣстно, на това, че отъ тукъ, казватъ, винаги си нареждатъ

работата така, че тѣзи, които получаватъ повече, да получаватъ сѣ повече. Тѣзи, които уреждатъ отъ тукъ, уреждатъ го съ васъ, чрѣзъ васъ — то не е безъ ваше знание, никаква игра не е имало. Вие знаехте миналата година, когато вотирахте, . . .

Р. Яневъ: Когато се вотира, тѣ бѣгатъ отъ тукъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Мълчете, моля Ви се, г. Яневъ! — . . . че едно гражданско лице, което по стария законъ е получавало само до 4.000 л. пенсия, ако е министъръ, може да получава до 6.000 л. Вие го знаехте и го вотирахте. За военнитѣ е сѣщото.

Сега, имало нѣща нежелателни. Кои сѣ тѣ? Нежелателното е въ туй: какъ така, на тия хора, които сѣ привикнали на една пенсия, тя се намалява. Този въпросъ бѣше повдигнатъ надъго и нашироко тукъ. Законопроектътъ се цитира, както е внесенъ. Въ него бѣше прокарана мисълъта, че пенсиятѣ трѣбва да се запазятъ въ този размѣръ, въ който сѣ заварени, въ който ги е памѣрила реформата. Народното събрание пожела да ги поизправи и когато го поизправи, то вмъкна дори една бѣлѣжчица тукъ, на която никой не обърна внимание, защото тя е съединена съ една друга алинея, така щото излиза, че тя се отнася само до алинеята: „Въ всѣки случай пенсията имъ не може да бѣде по-голѣма отъ получаваната досега“. И ако вземете онова, което се говори тукъ, изглежда, че негодуването е повече не толкова отъ тенденцията на закона, че по-малко се е дало на нѣкои, защото това се знаеше, а отъ туй, че нѣкои сѣ изплѣзнали по силата на нѣщата, че е имало различни законодателства, при които сѣ получавали пенсии, и сега, по това законодателство получаватъ повече. Ако тази забѣлѣжка би се приложила по отношение на цѣлия членъ, а не само по отношение на послѣдната алинея, азъ вѣрвамъ, че негодуването много ще се намали. И нѣма да намѣрите тукъ министъръ на финанситѣ, който ще ви каже, че е противенъ на тая работа, защото не мога да бѣда противъ неувеличението на онова, на което сѣ разчитали хората, като пенсионери, и още е въпросъ, дали е добръ да бѣда за намаляването на онова, което имъ се дава. Въ това отношение поне миналата година сѣ едно се е запазило. Кое е то? Запазило се е положението на наследственитѣ пенсии, и много добръ е станало — тѣ не се закачатъ. Сега, пенсиятѣ, които сѣ се размѣрдали тукъ, сѣ пенсиятѣ за изслужено врѣме и за инвалидность. Да се намаляватъ пенсиятѣ за инвалидность, това нѣкакъ за мене е доста прѣсичено.

Като виждамъ туй и като желая да съдѣйствувамъ за всѣко разумно поправяне на грѣшки не на този законъ, а на грѣшки на цѣлото законодателство по тази материя, защото тѣзи грѣшки, които вие констатираете, сѣ резултатъ не на закона — не стана никой отъ васъ и не може да стане да каже, че сѣ погрѣшки на този законъ — а сѣ резултатъ на много други законодателства по тази материя; като желая, казвамъ, да укажа всичкото си съдѣйствие да поправимъ такива погрѣшки, азъ нѣмамъ нищо противъ прѣдложението на г. Дограмаджиева да отиде въ комисията, дѣто ще добие надлежното освѣтление. Но една уговорка искамъ да направя: като отиде това прѣдложение въ комисията, не може да се тълкува неговото разглеждане така, както прѣдложи г. Краевъ — на това не мога да се съглася, защото прѣдложението се отнася само до чл. 55.

А. Краевъ: Кажете основанията си.

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ мога да приема, че прѣдложението, което е внесълъ г. Дограмаджиевъ и сѣ което визира чл. 55, може да се отнася само до чл. 55, . . .

Х. Дограмаджиев: И азъ тъй разбирамъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: ... до материята, която разглежда чл. 55, защото предложението не е нищо друго, освѣнъ единъ законопроектъ. Вие, когато внасяте единъ законопроектъ да измѣните едно пѣщо, нѣма да внесете въ него да измѣните и друга материя отъ другъ законопроектъ. Тѣй сѣщо е и тукъ — предложението е за чл. 55.

А. Краевъ: Рѣководната мисль е, че има недостатѣци.

Министъръ А. Ляпчевъ: Pardon, г. Краевъ! Ако Вие искате да имаме добро законодателство, този е редътъ. Всичко, което визира чл. 55, може да се промѣни, измѣни, допълни и отхвърли. Тѣй приемамъ предложението да отиде въ комисията.

Сега, нѣколко думи по запитванията по случай това предложение. Г. Савовъ се възмущава: какъ така, казва, Министерството на финанситъ да давало пари на пенсионеритъ срѣщу разписки. Много просто, г. Савовъ. Тѣзи пенсионери иматъ нѣкаква гаранция отъ тая държава, че получаватъ по пѣщо. Сѣществуваше едно законоположение, получаваша, дойде друго, което не имъ отнема това право, а го нарежда иначе. Като го нарежда иначе, тѣ казватъ: по който щете законъ ни дайте, но дайте ни това, което, споредъ васъ, ни се пада. Учрѣждението казва: новото не знаемъ още, защото не е тѣй лесно да го изчислимъ, а законътъ влиза въ сила. Слѣдователно, тѣ се уговориха: азъ ви авансирамъ извѣстни суми, които ще уредимъ напълно тогава, когато ревизирамъ пенситъ ви.

А. Краевъ: Това е редовно.

Министъръ А. Ляпчевъ: Всички тѣзи пенсии сѣ или бѣха въ най-голѣмата си частъ ревизирани и хората бѣха улеснени да си получатъ това, което имъ се пада, а отъ друга страна държавата нѣма да изгуби нищо, защото всички тѣзи пенсионери, поне грамадната частъ отъ тѣхъ, ще чакатъ пенситъ си. Ако нѣкои сѣ починали, иматъ наследници — сѣ ще взематъ нѣщо; ако нѣкой ергенъ, като мене, се случи да умре, предполагамъ, че държавата пакъ нѣма да изгуби. А държавата има и други срѣдства да събере дължимото ѝ, тя не забравя. Г. Савовъ знае много добръ, че колчемъ дойде редъ до другъ видъ данѣкоплатѣци, тя ги търси, ще ги намѣри и ще събере. Тѣй щото, нѣма нищо опасно, то е редовно и законно.

Д-ръ Н. Наковъ: Обаче тамъ данѣкътъ се събира по силата на единъ законъ, а тукъ не може. Азъ желая да ми отговорите на този въпросъ: вѣрно, приемемъ за оправдателно изплащането на пенситъ по този начинъ, но наредено ли е въ Военното министерство да стане ревизия, има ли случай на ревизиране пенсии и да е изплатено на пенсионеритъ по настоящия законъ?

Министъръ А. Ляпчевъ: Мога да ви заявя, че надлежниятъ началникъ на пенсионното отдѣление ми събщи, какво почти всички пенсии сѣ ревизирани.

Д-ръ Н. Наковъ: И на тѣзи, чиито пенсии сѣ ревизирани, сѣ изплатени по новия законъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Така.

Д-ръ Н. Наковъ: Тогава, тога е редовно.

Министъръ А. Ляпчевъ: Желая да кажа още нѣколко думи. Ние, които тукъ законодателствуваме, които пазимъ интереситъ на тая държава, на нейнитъ институти и на нейнитъ служители, въ сѣщото врѣме като задѣлжаваме народа, нѣма да трепнемъ отъ клокиитъ, които се пуцатъ вънъ, и нѣма да склонимъ глава предъ отдѣлни лични интереси на тогова или оногова. Това е истина. Насъ ни рѣководи началото, че изпълняваме едни обязанности за напредъка на тази страна, за нейното стабилизиране въ всѣко отношение.

И тѣй, г. г. народни прѣдставители, приемамъ предложението на г. Дограмаджиева да отиде въ комисията така ограничено, както и самъ г. прѣдложителъ го разбира.

Х. Дограмаджиев: Нѣмамъ нищо противъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Прѣди да гласуваме предложението, съобщавамъ на г. г. народнитъ прѣдставители, че г. Мирски е внесълъ предложението подъ название „резолюция“, а пъкъ друго подъ название: „заключение“.

Ето заключението: (Чете) „1. Да се внесе предложението въ комисията за изучаване, поне за достолѣнието на Народното събрание; 2. Да вземемъ слѣдната резолюция: Народното събрание желае, щото още въ тази сесия да внесе правителството законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за пенситъ по гражданското и военното вѣдомства“.

Резолюцията е слѣдната: (Чете) „Народното събрание призовава правителството да внесе още въ тая сесия на Събранието законопроектъ за измѣнение и допълнение на чл. чл. 1, 55 и други отъ закона за пенситъ по гражданското и военното вѣдомства“.

Понеже въ случая има законодателно предложение, направено отъ г. Дограмаджиева, внесено по реда си, заради това тѣзи резолюции, прѣдложени отъ г. Мирски, нѣма да ги дамъ на гласуване.

А. Краевъ: Много право. Нека се турятъ на дневенъ редъ, че тогазъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ предложението на г. Дограмаджиева за отмѣнение на чл. 55 отъ закона за пенситъ на дърво четене и да се изпрати то въ надлежната комисия, да си вдигнатъ рѣката. (Мнозинство) Събранието приема.

Г. г. народни прѣдставители! Понеже часътъ е 8, мисля, че е умѣстно да вдигнемъ сега засѣданието, и тогава слѣдва да наредимъ дневния редъ за утрѣшното засѣдание.

Споредъ по-раншното рѣшение на Народното събрание, утрѣ, като четвъртъкъ, ще имаме на дневенъ редъ отговори на г. министритъ по направенитъ запитвания и по-нататѣкъ да слѣдваме продължение отъ днешния дневенъ редъ. Които приематъ това предложение, моля, да си вдигнатъ рѣката. (Мнозинство) Събранието присма.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. 5 м. вечеръта)

Прѣдседателъ: Д-ръ П. Ораховацъ. **Подпрѣдседателъ:** Н. Гимиджийски.

Секретаръ: В. Александровъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гѣлжбовъ.